

Ivan Klinec

**Cesta od industriálnej k informačnej spoločnosti
ako civilizačná transformácia spôsobu organizácie a spôsobu
ekonomického správania obyvateľov**

Podkladová štúdia k rozprave Občianskej futurologickej spoločnosti konanej vo štvrtok 1. marca 2007 v zasadacej miestnosti č. 338, Vysoká škola ekonomická v Prahe, Fakulta národohospodárska, Nová budova, tretie poschodie (Nám. W. Churchilla 4, Praha 3)

Marec 2007

Táto verzia štúdie je pracovnou podkladovou štúdiou pripravenou pre potreby rozpravy Občianskej futurologickej spoločnosti konanej vo štvrtok 1. marca 2007 v zasadacej miestnosti č. 338, Vysoká škola ekonomická v Prahe, Fakulta národohospodárska, Nová budova, tretie poschodie (Nám. W. Churchilla 4, Praha 3). Štúdia je určená výhradne na štúdijné účely. Rukopis štúdie neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

© Copyright Ivan Klinec 2007 – Všetky práva vyhradené

Obsah:

Prechod k informačnej spoločnosti ako civilizačná transformácia	5
Štádia evolúcie ľudskej civilizácie	6
Tab. 1.1 Základné vývojové štádia ľudskej civilizácie.....	8
<i>Agrárna spoločnosť</i>	8
<i>Industriálna spoločnosť</i>	8
<i>Informačná spoločnosť</i>	9
Základné princípy formovania informačnej spoločnosti	9
<i>Implózia</i>	10
<i>Komplexita</i>	11
<i>Networking</i>	11
<i>Holizmus</i>	11
<i>Nové zdroje</i>	12
<i>Interdependencia</i>	12
<i>Diverzita</i>	12
<i>Kreatívna deštrukcia</i>	13
<i>Synchronicita</i>	13
Informačná spoločnosť a zmena civilizačných atraktorov	14
Globalizácia ako prechod k informačnej spoločnosti	15
<i>Megatrendy Johna Naisbitta</i>	26
<i>Globálny paradox Johna Naisbitta</i>	27
Informačná technológia a prechod k informačnej spoločnosti	29
Moderné spoločenské transformácie identifikované po roku 1950.....	31
Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950.....	31
Moderné spoločenské transformácie identifikované po roku 1950.....	32
Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 – pokračovanie.....	32
Moderné spoločenské transformácie identifikované po roku 1950.....	33
Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 - pokračovanie.....	33
Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 - pokračovanie.....	34
Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 - pokračovanie.....	35
Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 – pokračovanie.....	36
Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 – dokončenie.....	37
<i>Spoločenská technológia Yoneji Masudu</i>	39
<i>Globálna sieť Johna Naisbitta</i>	40
Globalizácia svetovej ekonomiky a informačná spoločnosť	42
<i>Éra globálnej interdependencie Hazel Hendersonovej</i>	43
Tab. 1.3 Nástup éry globálnej interdependencie.....	45
Vytváranie novej ekonomiky informačnej spoločnosti	51
Ekonomická podstata prechodu k informačnej spoločnosti	52
Globálna ekonomika, trh a konkurencieschopnosť	54
Nová paradigma vytvárania bohatstva	57
<i>Informačná teória hodnoty Daniela Bella</i>	57
<i>Ekonomia znalostí Petera Druckera</i>	58
<i>Znalostná teória hodnoty Johna Naisbitta</i>	60
<i>Nový systém vytvárania bohatstva Alvina Tofflera</i>	60

Informačná teória hodnoty	62
<i>Kreatívna deštrukcia Josepha A. Schumpetera</i>	63
Ekonomika vysokých miezd a redistribúcia pracovných síl	66
Informačná ekonomika ako základ informačnej spoločnosti	70
Tab. 1.4 Vývoj pracovnej sily v štyroch sektoroch v USA v rokoch 1800 - 1980.....	71
<i>Sektorálne členenie ekonomiky Colina Clarka</i>	72
<i>Informačný sektor Fritza Machlupa</i>	72
<i>Informačný sektor Gilberta Burcka</i>	73
<i>Informačná ekonomika Marca U. Porata</i>	73
<i>Informačná spoločnosť Aharona Kellermana</i>	75
Tab. 1.5 Fázy vzostupu informačnej spoločnosti.....	77
Základné charakteristiky novej ekonomiky	78
<i>Nová ekonomika Kevina Kellyho a jej pravidlá</i>	80
Nová ekonomika a zákon rastúcich výnosov	81
Ekonomika obsahu, ekonomika daru a ekonomika pozornosti	83
Nová etapa informačnej spoločnosti	84
<i>Splošťovanie sveta Thomasa Friedmana</i>	84
Open Source	86
Blogy a blogosféra	86
Stav blogosféry	87
Wikipedia	89
Tab. 1.6 Rast blogosféry apríl 2003 – júl 2005.....	90
Tab. 1.7 Rýchlosť počtu umiestňovaných príspevkov na blogy júl 2004 - júl 2005	91
Tab. 1.8 Rýchlosť vytvárania nových blogov október 2004 – august 2005	92
Tab. 1.9 Počet linkov na blogoch júl 2004 – júl 2005	93
Tab. 1.10 Počet používateľov internetu, autorov a čitateľov blogov august 2004.....	94
Tab. 1.11.: Stav európskej blogosféry k 21. 6. 2005	95
Transformácia organizácie v informačnej spoločnosti	96
Tab. 1.12 Základné charakteristiky organizácie	101
Pretváranie organizačných foriem v informačnom veku	102
<i>Nový korporatívny design Jaya Forrestera</i>	102
<i>Pretváranie korporácií Johna Naisbitta a Patricie Aburdeneovej</i>	103
<i>Sieťovo-centrická organizácia Arthura K. Cebrowského a Johna J. Garstku</i>	107
<i>Organizácia rybárskej siete Roberta Johansona a Roba Swigarta</i>	108
Charakteristiky organizácie v informačnej spoločnosti	109
<i>Holistická paradigma organizácie</i>	109
<i>Organizácia ako živý organizmus</i>	110
<i>Organizácia v procese evolúcie</i>	111
<i>Organizácia ako učiac sa spoločnosť</i>	112
<i>Organizácia ako dynamický systém</i>	113
<i>Organizácia ako otvorený systém</i>	113
<i>Sieť ako základná organizačná štruktúra</i>	113
<i>Organizácia je riadená víziou a je organizovaná na princípoch swarmingu</i>	116
<i>Organizácia má svoju včeliu myseľ</i>	116
<i>Organizácia mení správanie na báze stigmergie</i>	117
<i>Organizácia je charakteristická rastúcou inteligenciou</i>	117
<i>Kreativita je predpokladom rozvoja organizácie</i>	117
<i>Vznikajú kolaboratívne siete</i>	118

Prechod k informačnej spoločnosti ako civilizačná transformácia

Svet je svetom procesov, ktoré ničia a plodia informácie a štruktúru.

Ilya Prigogine

Evolúcia už nie je nazieraná ako boj o prežitie a víťazstvo silnejšieho, ale ako kooperatívny tanec, ktorého hnacou silou je tvorivosť a neustála inovácia.

Fritjof Capra

Ludstvo stojí pred obrovským skokom vpred. Smerujeme k najhlbšiemu sociálnemu zvratu a tvorivej premene v celej histórii. Hoci si to jasne neuvedomujeme, sme zapojení do budovania úplne novej civilizácie od základov.

Alvin Toffler

Sme svedkami náhleho vzryvu novej civilizácie na našej planéte, ktorý so sebou prináša nový spôsob vytvárania bohatstva opierajúci sa o prevahu znalostí, rozčleňovanie sveta do troch zón a transformovanie globálneho systému. V tomto systéme sa teraz premieňa všetko, od jeho základných komponentov cez spôsob, ako sú vzájomne prepojené, rýchlosť ich interakcií a cez strety jednotlivých krajín až po rôzne druhy vojny, aké môžu z toho vzniknúť a ktorým je nevyhnutné sa snažiť zabrániť.

Alvin Toffler

Informačná spoločnosť je spoločnosť, ktorá je postavená na využívaní antientropického charakteru informácií v ekonomike a v spoločnosti, čo umožňujú moderné informačné technológie. Prechod k informačnej spoločnosti je celosvetový proces transformácie ľudskej civilizácie. Výsledkom tohto procesu bude vytvorenie prvej celoplanetárnej globálnej civilizácie, ktorá bude posledným evolučným štádiom vo vývoji ľudskej civilizácie v rámci hraníc planetárneho glóbu. Nasledovať bude potom ďalšie štádium expanzie ľudstva do vesmíru. Toto štádium je dnes

pomenované pojmom postinformačná spoločnosť alebo vedomá technológia.

Celosvetové zmeny, ktoré v súčasnej dobe pretvárajú celú ľudskú civilizáciu sú prejavom zanikania vyše tristo rokov trvajúcej industriálnej spoločnosti a vytvárania novej informačnej spoločnosti. Tento proces začal byť zjavným v šesťdesiatych rokoch 20.storočia, prebiehal zrýchleným tempom najmä od deväťdesiatych rokov 20.storočia a tiež začiatkom 21.storočia, teda dnes môžeme pozorovať neustále zrýchľovanie tohoto procesu.

Prebiehajúca civilizačná transformácia nemá čo do rozsahu a hĺbky zmien obdobu v doterajšej histórii ľudstva. Pre jej pochopenie je dôležité nazerať na prebiehajúce zmeny ako na súčasť procesov ľudskej evolúcie. Pochopenie procesov evolúcie ľudskej civilizácie je významným kľúčom k pochopeniu toho, kam smeruje ľudstvo. Môžeme potom uvažovať o budúcich podobách civilizácie, spoločnosti, ekonomiky, o mieste jednotlivca a spoločnosti a spoločenstiev v tomto procese.

Štádia evolúcie ľudskej civilizácie

Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti možno interpretovať ako prechod systému, akým je spoločnosť, z jedného - nižšieho stavu do iného - vyššieho. Ide vlastne o určitý kvalitatívny skok, ktorý posúva spoločnosť na kvalitatívne vyššiu úroveň v procese svojej evolúcie. Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti je spojený s otváraním sa jednotlivých spoločností voči svetu, s narastaním ekonomickej a spoločenskej nerovnováhy a prechodom na novú kvalitu spoločenskej technológie a organizácie.

Otvorené systémy, ktorými sa dnes v dôsledku otvárania sa jednotlivých krajín svetu, stali prakticky všetky krajiny sveta, majú prirodzenú tendenciu prechodu z nižšieho stavu do vyššieho. **Tento prechod z jedného stavu systému do druhého sa prejavuje ako narastanie turbulencií, ktoré postupne transformujú celý systém.** Takéto obdobie prechodu, ktorého sme v súčasnej dobe svedkami, možno charakterizovať ako turbulentnú dobu (Drucker 1994).

Nová štruktúra systému sa organizuje okolo prvku, ktorý turbulencie podnietil a tým je v prípade súčasných ekonomík informačná technológia (Prigogine 1994).

Ekonomiky jednotlivých zväčša priemyselných krajín fungujú prevažne na báze zastaralej industriálnej technológie, politikou otvárania sa svetu sa stávajú otvorenými systémami a **ako otvorené systémy majú v dnešnom turbulentnom prostredí globálnej ekonomiky prirodzenú tendenciu k prechodu do vyššieho stavu teda k transformácii.** Výsledkom je odlišná štruktúra ekonomiky determinovaná práve vyššou informačnou technológiou.

Evolúciu ľudskej spoločnosti možno názorne ukázať na príklade prechodu spoločnosti jednotlivými štádiami vývoja. Takéto nazeranie nám

ukáže základné trendy smerovania a zmeny princípov fungovania ekonomiky a spoločnosti v dlhodobých časových horizontoch. Vytvárajúce sa nové štádium evolúcie ľudskej spoločnosti zároveň determinuje prostredie, v ktorom sa budú utvárať resp. transformovať jej jednotlivé súčasti či už ide o štáty, spoločnosti, ekonomiky, organizácie, komunity alebo individuálne ľudske bytosti.

Základné princípy fungovania spoločnosti v určitom evolučnom štádiu predstavujú akýsi **základný skrytý kód spoločnosti** (Toffler 1980), ktorý sa manifestuje vo všetkých štruktúrach spoločnosti v tomto evolučnom štádiu.

Tento skrytý kód fungovania spoločnosti určuje a dotvára obsah i formu všetkých štruktúr spoločnosti, je určujúcim pre funkčnú podobu spoločnosti, ekonomiky, politiky, kultúry, organizácie, technológie, komunity, sociálny vzťahov i hodnotové orientácie jednotlivca v čase daného evolučného štádia vývinu spoločnosti.

Existuje množstvo štúdií, v ktorých sa ich autori zaoberajú evolúciou ľudskej spoločnosti a civilizácie. Väčšinou sa títo autori zhodujú v rozdelení evolúcie ľudskej spoločnosti resp. civilizácie na viaceré vývojové štádia, fázy či etapy. Základný vývoj ľudskej spoločnosti býva potom charakterizovaný ako vývoj od primitívnych foriem organizácie ľudskej spoločnosti ako boli agrárna spoločnosť či spoločnosti zberačov alebo lovcov cez industriálne spoločnosti až po dnešné vysoko technologické spoločnosti.

Ľudská spoločnosť prešla vo svojom doterajšom vývoji tromi základnými vývojovými štádiami (Toffler 1970, 1980, 1990, Naisbitt 1980, 1984, 1987, 1990, Bell 1973, 1976, Kahn 1967, 1982, Drucker 1969, 1990, Brzezinski 1970, Masuda 1980, Beniger 1986) resp. do súčasného tretieho vývojového štádia ľudská spoločnosť práve vstupuje. **Týmito tromi základnými vývojovými štádiami sú agrárna čiže poľnohospodárska spoločnosť, industriálna čiže priemyselná spoločnosť a informačná spoločnosť.**

Prechody medzi týmito jednotlivými vývojovými štádiami sú obdobiami diskontinuity, rastúcich turbulencií, rastúcej ekonomickej, politickej a spoločenskej nerovnováhy, hľadania nových teórií, vytvárania nových myšlienkových máp opisujúcich fungovanie nového vytvárajúceho sa štádia. Tieto prechody sú tiež často rozmazané (fuzzy) a jednotlivé štádia vývinu ľudskej spoločnosti nie sú striktne oddelené ani ohraničené.

Jednotlivé vývojové štádia ľudskej spoločnosti sa postupne striedajú, staré však nezanikajú úplne, ale často v určitej podobe prežívajú aj v ďalšom vývojovom štádiu. V čase industriálnej spoločnosti sme tak mohli vidieť funkčné podoby agrárnej spoločnosti a v čase nástupu informačnej spoločnosti v niektorých oblastiach sveta industriálna spoločnosť iba nabera na sile.

Agrárna spoločnosť
(8000 p.n.l. až 1650-1750 n.l.)

Industriálna spoločnosť
(1650-1750 n.l. až 1956 n.l.-podnes)

Informačná spoločnosť
(1956 n.l. až podnes)

Tab. 1.1 Základné vývojové štádia ľudskej civilizácie

Agrárna spoločnosť

Agrárna spoločnosť začala niekde okolo roku 8000 pred.n.l. a dominovala na Zemi nerušene až do rokov 1650-1750 (Toffler 1980). Potom začala strácať energiu a bola postupne striedaná nastupujúcou industriálnou spoločnosťou. Agrárna spoločnosť trvala asi desaťtisíc rokov, postupne sa rozšírila na celú planétu. Bola charakteristická zakladaním dedín, osád, kultiváciou pôdy a poľnohospodárskym spôsobom života (Toffler 1980).

Vytvorila prvú formu ľudskej civilizácie založenú na poľnohospodárstve. Do širšie chápanej agrárnej spoločnosti zaraďujeme tiež spôsoby výroby a života spojené s remeselnou výrobou a rôzne organizácie spoločnosti lovcov, zberačov a podobne.

Industriálna spoločnosť

Industriálna spoločnosť trvala asi tristo rokov, a to od obdobia rokov 1650-1750 a svoj vrchol dosiahla v päťdesiatych až šesťdesiatych rokoch 20.storočia, kedy sa začala v USA vytvárať informačná spoločnosť. Základom vzniku industriálnej spoločnosti sa stala industriálna technológia, ktorá umožnila vznik a rozvoj priemyselných odvetví, ktoré sa stali motorom rozvoja industriálnej spoločnosti.

Industriálna spoločnosť bola charakteristická kľúčovou úlohou priemyslu v ekonomikách jednotlivých krajín, pričom formy priemyselnej organizácie

sa postupne rozšírili na celú spoločnosť a prakticky celá spoločnosť bola organizovaná a riadená na princípoch industrializmu.

Industriálna spoločnosť vznikla a šírila sa najprv v Európe, potom v Severnej Amerike a v ďalších častiach sveta a naďalej sa rozširuje, pretože mnoho doposiaľ agrárnych krajín aj dnes podporuje a buduje industriálne ekonomiky resp. industriálne štruktúry ekonomiky ako sú oceľiarne, automobilky, textilné fabriky, železnice a potravinárske závody. Vyspelé krajiny sveta transformujúce sa na informačné spoločnosti presúvajú veľkú časť svojich industriálnych kapacít do rozvojového sveta resp. do menej rozvinutých krajín s lacnou pracovnou silou. Energiu industrializácie stále cítíme a industriálna spoločnosť ešte nestratila svoju silu (Toffler 1980, 1990).

Informačná spoločnosť

Informačná spoločnosť začala vznikáť v roku 1956. Tento rok sa všeobecne považuje za rok, v ktorom sa USA začali rýchlo stávať informačnou spoločnosťou a otvorili tak obdobie prechodu od industriálnej k informačnej spoločnosti (Naisbitt 1984).

V tomto roku 1956 prvý krát v histórii počet pracovníkov informačnej sféry v ekonomike USA prevýšil počet pracovníkov, ktorí pracovali v priemysle (Naisbitt 1984). Nasledujúce desaťročie sa nieslo v znamení širokého zavádzania počítačov a iných vysoko účinných inovácií, ktoré zmenili dovtedajšiu industriálnu spoločnosť od základov.

Základná štruktúra informačnej spoločnosti sa v USA dotvorila zhruba v poslednom desaťročí 20. storočia a väčšina priemyselných krajín sveta v súčasnej dobe vytvára a realizuje politiky podpory prechodu, rozvoja resp. transformácie na informačnú spoločnosť.

Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti je zložitý transformačný proces nelineárneho charakteru, ktorého pochopenie vyžaduje zmenu paradigmy vnímania sveta. Ekonomické a spoločenskovedné teórie, ktoré vytvárali teoretické obrazy industriálnej spoločnosti resp. jej myšlienkové mapy sú dnes zastaralé, často nefunkčné a nepoužiteľné a novovznikajúca informačná spoločnosť vyžaduje vytvorenie adekvátnej myšlienkovvej mapy resp. súboru teórií, ktoré by napomohli pochopiť jej fungovanie. **Vytvára sa puzzle paradigma čiže postupné skladanie myšlienkového obrazu informačnej spoločnosti.**

Základné princípy formovania informačnej spoločnosti

Transformácia industriálnej spoločnosti na spoločnosť informačnú má globálny charakter. Výsledkom tejto transformácie je vytváranie globálnej informačnej spoločnosti. Procesy globalizácie, ktoré sú spojené s prechodom

k informačnej spoločnosti, pôsobia v smere vytvárania určitej podoby globálneho prostredia vznikajúcej globálnej informačnej spoločnosti. Sú to vlastne určité **riadiace princípy, ktoré formujú priestor globalizácie a určujú parametre fungovania jednotlivých subjektov v globálnom priestore.**

Tieto princípy formujúce globálny priestor sú primárne sily, ktoré určujú neprekročiteľné rámce pre budúci vývoj jednotlivých subjektov pôsobiacich v globálnom priestore. **Tieto princípy vytvárajú zároveň určitý skrytý kód formujúci budúcu podobu organizačných štruktúr informačnej spoločnosti na všetkých úrovniach.**

Vytváranie globálneho prostredia nie je statické, ale je to dynamický proces spôsobujúci, že globálne prostredie sa neustále mení a vyvíja. Sme tak svedkami toho, že **globálne prostredie deväťdesiatych rokov 20.storočia bolo vo veľkej miere odlišné od globálneho prostredia začiatku 21.storočia.**

Princípy formujúce globálny priestor informačnej spoločnosti:

- **Implózia** resp. obrátenie sa dovnútra štruktúr ekonomiky a spoločnosti
- **Komplexita** resp. zložitosť vytvárajúcich sa štruktúr ekonomiky a spoločnosti
- **Networking** resp. zosieťovanie štruktúr ekonomiky a spoločnosti
- **Holizmus** resp. celostnosť vytváraných štruktúr ekonomiky a spoločnosti
- **Nové zdroje** rozvoja ekonomiky a spoločnosti
- **Interdependencia** resp. vzájomná závislosť štruktúr ekonomiky a spoločnosti
- **Diverzita** resp. rôznorodosť štruktúr ekonomiky a spoločnosti
- **Kreatívna deštrukcia** resp. dynamika štruktúr ekonomiky a spoločnosti
- **Synchronicita** rozvoja jednotlivých štruktúr ekonomiky a spoločnosti

Implózia

Implózia štruktúr ekonomiky, spoločnosti a civilizácie je spojená s prepojením a prepájaním týchto štruktúr do jedného celku a zároveň so stratou vonkajšieho priestoru pre rozvoj resp. expanziu smerom von. **Výsledkom je obrátenie sa dovnútra, obrátenie rozvoja do vnútra, prechod k využívaniu vnútorných**

zdrojov rozvoja, vytváranie virtuálnych priestorov rozvoja, virtualizácia rozvoja a štruktúry na všetkých úrovniach.

Ľudská civilizácia prvý krát v histórii nadobudla globálny charakter, pričom zároveň narazila na vonkajšie limity rozvoja, stratila voľné priestory na expanziu smerom navonok a jej štruktúry začali implodovať smerom dovnútra. Vnútoraná štruktúra civilizácie sa akoby rozpúšťala, preštrukturovávala a zároveň sa vytvárala nová vnútorná štruktúra civilizácie.

Tento proces možno prirovnať k zakukleniu larvy motýľa, keď po zakuklení sa rozpustí vnútorná štruktúra zámotku a následne sa vyformuje motýľ, ktorý po ukončení celého procesu kuklu opúšťa. Dochádza tu ku kvalitatívnej premene. Rovnako je tomu pri implózii vnútorných štruktúr súčasnej transformujúcej sa civilizácie.

Komplexita

Komplexita vytváraných štruktúr ekonomiky a spoločnosti je spojená s vnútornou zložitou štruktúrou vytvárajúceho sa globálneho celku, s jeho vnútorným prepájaním rôznymi formami sietí a spojení, s diverzifikáciou jeho vnútorných prvkov. **V procese prechodu od industriálnej spoločnosti k informačnej spoločnosti vzniká zložitejší viac štruktúrovaný celok globálnej civilizácie, vytvára sa množstvo nových vnútorných prepojení a štruktúr. Prepájajú sa štáty, spoločnosti, komunity, korporácie, siete, počítače, technológie, čípy, čo spolu vytvára narastajúcu komplexnosť a vytváranie nových organizačných štruktúr typických pre informačnú spoločnosť.**

Networking

Networking štruktúr ekonomiky a spoločnosti je spojený s transformáciou hierarchickej štruktúry charakteristickej pre industriálne obdobie rozvoja na sieťovú štruktúru prepojenú sieťovou infraštruktúrou alebo zosieťovaním na princípoch kompatibility hodnotových orientácií jednotlivca, organizácie, spoločnosti. **Sieťová štruktúra je charakteristická ako organizačný princíp, technológia i ako sociálny kapitál. Následkom networkingu vzniká sieťová spoločnosť a sieťová ekonomika.** Transnacionálne organizačné štruktúry majú rozhodujúcu úlohu v organizácii a riadení ekonomiky, spoločnosti i civilizácie na všetkých úrovniach.

Holizmus

Holizmus vytváraných štruktúr ekonomiky a spoločnosti je spojený s tým, že jednotlivé subjekty tvoria súčasť väčšieho celku a s týmto väčším celkom vzájomne interagujú, sú vzájomne prepojené, zmeny týchto subjektov sa prenášajú do zmien celku a zmena celku ovplyvňuje zmeny týchto subjektov.

Pohyb civilizácie sa prejavuje ako celopohyb, pričom pre pochopenie zmien spojených s prechodom k informačnej spoločnosti je potrebné holistické vnímanie týchto zmien, holistické vnímanie ekonomickej, spoločenskej i civilizačnej reality. Zmeny na úrovni jednotlivých podštruktúr spoločnosti nie je možné vysvetliť bez ich zaradenia do kontextu celkového vývoja.

Nové zdroje

Nové zdroje rozvoja sú založené na informáciach a znalostiach ako hlavnom zdroji rozvoja, ktorý zároveň pôsobí proti smeru zvyšovania entropie. Informácie sa stávajú hlavným zdrojom a zároveň podmienkou rozvoja. **Rastie diverzifikácia zdrojov rozvoja, pričom každý novoobjavujúci sa zdroj rozvoja je v určitom vzťahu k informáciám alebo znalostiam ako základným zdrojom rozvoja. Limity klasických zdrojov rozvoja (surovinových alebo priemyselných) je možné riešiť ich substitúciou novými zdrojmi rozvoja.** Ak sa tovary presúvajú z jedného miesta na druhé vo forme informácií, odľahčuje sa zaťaženie životného prostredia prostredníctvom menších objemov fyzických presunov.

Interdependencia

Interdependencia jednotlivých štruktúr ekonomiky a spoločnosti znamená ich vzájomnú previazanosť spojenú so vzájomným pôsobením efektov vyvolaných jednotlivými subjektami. **Jednotlivé štruktúry ekonomiky a spoločnosti ostávajú vzájomne oddelené. Sú však vzájomne prepojené a závislé a zmeny jedných vplývajú na zmeny iných s nimi prepojených. Prepojenými sa stávajú problémy, krízy, riešenia i zmena.** Prechod k informačnej spoločnosti býva charakterizovaný aj ako vstup do éry interdependencie. Vytváranie novej štruktúry ľudskej civilizácie je touto interdependenciou výrazne ovplyvňované a zároveň formované.

Diverzita

Diverzita štruktúr ekonomiky a spoločnosti je spojená s prepájaním ekonomiky a kultúry, ekonomiky a identity, ekonomiky a hodnôt, ekonomiky a postojov. Kultúra, hodnoty, identita atď. predstavujú určitú formu zdrojov

rozvoja. **Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti spolu s prechodom k informáciám ako novému a hlavnému zdroju rozvoja spôsobujú, že kultúra, hodnoty (spoločenské), identita predstavujú výrazný faktor pridávania hodnoty (ekonomickej).**

Identita, kultúra, hodnoty potom pôsobia ako faktor konkurencieschopnosti a podieľajú sa na realizácii schopnosti produktu určitej krajiny alebo regiónu na svetových trhoch resp. na trhoch iných krajín alebo regiónov.

Sme svedkami diverzifikácie štruktúr ekonomiky a spoločnosti, ktorá v informačnej spoločnosti strieda unifikáciu a masovosť, ktoré boli typické pre industriálnu spoločnosť.

Kreatívna deštrukcia

Kreatívna deštrukcia ukazuje dynamiku vývoja ekonomiky a spoločnosti ako hospodárskych a spoločenských organizmov resp. ich vývoj ako spájanie nového a starého, vznikanie a zanikanie, kombináciu starých a nových výrobných faktorov.

Spájanie starých výrobných faktorov s novými je predpokladom prežitia resp. obnovovania sa ekonomických štruktúr. **V informačnej spoločnosti novými výrobnými faktormi sú informácie a predpokladom prístupu k potrebným informáciám je vybavenie sa modernou informačnou technológiou. Kreatívna deštrukcia transformuje základné štruktúry industriálnej spoločnosti na novovznikajúce štruktúry informačnej spoločnosti, pričom informačná technológia pôsobí v smere transformácie klasických industriálnych hierarchií do sieťových foriem typických pre informačnú spoločnosť.**

Synchronicita

Synchronicita vývoja štruktúr ekonomiky a spoločnosti ukazuje synchronnosť zmien bez ohľadu na kauzálnu prepojenosť resp. neprepojenosť jednotlivých štruktúr. **Celopohyb súčasnej globálnej civilizácie je spojený so synchronnými zmenami prejavujúcimi sa v ekonomikách a spoločnostiach rôznych krajín, ktoré často nemajú medzi sebou žiadne prepojenie. Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti predstavuje zmenu skrytých kódov civilizácie.** Základné pravidlá vytvárajúcej sa informačnej spoločnosti sa potom manifestujú v rôznych krajinách na rôznych častiach zemegule akoby synchronne hoci nezávisle na sebe a nikým nesynchronizované.

Informačná spoločnosť a zmena civilizačných atraktorov

Zmena atraktorov zodpovedá turbulentnej dobe napr. prechodu od industriálnej k informačnej spoločnosti. Pre každý typ spoločnosti sú charakteristické určité atraktory. **Pre klasickú ekonomiku industriálnej doby boli charakteristické ako základné výrobné faktory pôda, práca a kapitál. Tieto základné výrobné faktory predstavovali atraktory industriálnej spoločnosti alebo industriálnej doby a štruktúra tejto industriálnej spoločnosti sa vytvárala okolo týchto atraktorov** a teda napr. v blízkosti miest výskytu úrodnej pôdy, v miestach s dostatkom pracovnej sily a v miestach koncentrácie kapitálu¹. Veľké priemyselné mestá, zóny a aglomerácie sa stali symbolmi industriálnej doby².

Vo vznikajúcej informačnej spoločnosti alebo spoločnosti informačného typu sa stali novým výrobným faktorom a teda atraktorom informačnej spoločnosti informácie a znalosti. Vedecké, znalostné, technologické a informačné centrá sa stali symbolmi vyspelosti, prosperity a štruktúry modernej spoločnosti v súčasnej dobe. **Vznik globálnej svetovej ekonomiky a globálnej informačnej spoločnosti je spojený s objavením sa informácií a znalostí ako nového výrobného faktoru a zároveň nového atraktoru meniacej sa štruktúry spoločnosti.**

Bipolárny svet organizovaný okolo dvoch priemyselných centier sa rozpadol a namiesto neho vzniká globálna informačná spoločnosť založená na prepojení informačnými sieťami informačných, znalostných, výskumných a technologických centier. **Objavenie sa informácií ako atraktoru spôsobilo globálnu zmenu štruktúry svetovej civilizácie** a vznik globálnej dediny prepojenej pavučinou informačných sietí.

Príkladom zmeny štruktúry svetovej civilizácie na základe zmeny atraktorov môže byť obdobie po roku 1989, kedy sa uskutočnil presun moci od starých industriálnych centier moci k novým informačným, znalostným a technologickým centrom moci. Tento posun moci a zmena atraktorov svetovej civilizácie sa prejavili v zmene politických režimov na rôznych miestach zemegule v rovnakom čase. Spoločným základom týchto zmien bola strata moci starých industriálnych centier. **Uskutočnenie týchto zmien na rôznych miestach zemegule v rovnakom čase možno považovať za prejav synchronicity v ekonomickej a politickej oblasti. Základom tejto synchronicity alebo synchrónnej zmeny moci je zmena civilizačných atraktorov a prechod na novú štruktúru svetovej civilizácie.**

Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti a zmenu štruktúry svetovej civilizácie možno považovať za výsledok fluktuácií spôsobených novou informačnou technológiou, ktorá zároveň vytvorila nový príťažlivý faktor

¹ Bell, Daniel: The Social Framework of the Information Society. In: Michael L. Dertouzos, Joel Moses (editors): The Computer Age: A Twenty-Year View. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 1979

² Tamtiež.

civilizácie teda atraktor. Podľa Prigogina disipatívne štruktúry samy môžu byť nestabilné buď v dôsledku novej interakcie s prostredím, alebo voči fluktuáciám iného typu. V blízkosti rovnováhy je pre disipatívne štruktúry pravidlom dezorganizácia a rezistencia, po prekročení prahu nestability sa pravidlom stáva samoorganizácia, spontánny výskyt aktivity, diferencovaný v čase i priestore.

Vzniká tak nové usporiadanie, ktoré v podstate zodpovedá obrovskej fluktuácií stabilizovanej výmenami energie s okolím. V prípade vzniku globálnej svetovej ekonomiky takouto obrovskou fluktuáciou je prechod k informačnej spoločnosti, ktorý sa začal vo vyspelých priemyselných krajinách a postupne prerástol na celý svet. Informačné technológie, ktoré sú základom prechodu k informačnej spoločnosti predstavujú nové prvky v systéme industriálnej spoločnosti, ktoré následne menia vzťahy a štruktúru systému spoločnosti.

Podľa Ilyu Prigogina stabilita systému môže byť ohrozená mutáciami alebo vstupom do systému prvkov iného typu a následným vznikom nových vzťahov medzi jeho časťami. Potom dochádza k skutočnému súťaženiu medzi rôznymi spôsobmi fungovania systému. **V prípade prechodu od industriálnej k informačnej spoločnosti je starý spôsob fungovania spoločnosti reprezentovaný industriálnou ekonomikou a jej systémom vytvárania bohatstva a nový spôsob fungovania spoločnosti je reprezentovaný informačnou ekonomikou a novým systémom vytvárania bohatstva.**

V súčasnej dobe existuje veľa spoločností, kde v rámci ekonomiky funguje ako industriálna ekonomika tak aj informačná ekonomika pričom druhá sa postupne rozširuje a nahrádza prvú. Ilya Prigogine uvádza, že mutantov či votrelcov je spočiatku málo, budú potlačené a "ortodoxná" funkcia systému zostane zachovaná, pokiaľ ich prítomnosť nespôsobí nestabilitu tejto funkcie. Ak ju spôsobia, nezaniknú, ale sa rozmnožia a celý systém prejde na nový spôsob fungovania za cenu potlačenia tých, ktoré už v ňom nehrajú žiadnu úlohu. Rok 1989 môžeme uviesť ako príklad nestability svetovej civilizácie spôsobenej prechodom civilizácie na nový spôsob fungovania a teda globálnu spoločnosť s globálnou svetovou ekonomikou fungujúcou na základe prepojenia informačnými technológiami do jedného celku vytvárajúceho globálnu dedinu.

Globalizácia ako prechod k informačnej spoločnosti

Posledná tretina dvadsiateho storočia bola charakteristická ako obdobie, v ktorom sa začala transformácia súčasnej ľudskej civilizácie. Civilizácia, tak ako sme ju mali možnosť poznať v dvadsiatom storočí, nám postupne začala miznúť pred očami a zároveň začala vznikať nová podoba civilizácie.

Ľudstvo ako celok sa tak koncom dvadsiateho storočia stalo svedkom a zároveň účastníkom civilizačnej transformácie, ktorá sa začala v

najvyspelejších krajinách sveta a postupne sa rozšírila na celý svet, celú planétu Zem a dnes sa dotýka prakticky každého človeka na Zemi.

Civilizačná transformácia sa v súčasnej dobe na začiatku 21. storočia prejavuje ako celosvetový prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti, ktorý bol vyvolaný nástupom moderných informačných technológií do všetkých oblastí života spoločnosti, a ktorého výsledkom je vytváranie globálnej svetovej ekonomiky, svetového trhu a globálnej informačnej spoločnosti.

Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti má svoje základné charakteristiky, ktoré sa prejavujú na rôznych úrovniach spoločnosti rôznym spôsobom, avšak podstata tohoto prechodu je spoločná. Tieto základné charakteristiky prechodu od industriálnej k informačnej spoločnosti sú nasledovné:

1. Základom prechodu od industriálnej k informačnej spoločnosti je **prechod na novú technológiu**, ktorá určuje charakter, formu a štruktúru novovznikajúcej informačnej spoločnosti (Toffler³, Naisbitt, Aburdene⁴, Bell⁵, Masuda⁶).
2. **Prechod** od industriálnej k informačnej spoločnosti **má diskontinuitný charakter**. Forma a štruktúra novovznikajúcej informačnej spoločnosti je od základov odlišná od formy a štruktúry spoločnosti industriálnej (Drucker⁷, Bell⁸, Naisbitt⁹, Masuda¹⁰, Toffler¹¹).

³ Toffler, Alvin: Future Shock. New York: Bantam Books, New York 1990, Toffler, Alvin: The Third Wave. New York: Bantam Books, 1990, Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. New York: Bantam Books, 1990

⁴ Naisbitt, John: Megatrends. New York: Warner Books, 1984, Naisbitt, John, Aburdene, Patricia: Megatrends 2000. Ten New Directions for the 1990's. New York: William Morrow and Company, Inc., 1990

⁵ Bell, Daniel: The Social Framework of the Information Society. In: Michael L. Dertouzos, Joel Moses (editors): The Computer Age: A Twenty-Year View. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 1979

⁶ Masuda, Yoneji: The Information Society as Post-Industrial Society. Tokyo: Japan Institute for the Information Society, 1980

⁷ Drucker, Peter F.: Věk diskontinuity. Obraz měnící se společnosti. Praha: Management Press, 1994, Drucker, Peter F.: Postkapitalistická společnost. Praha: Management Press, 1994, Drucker, Peter F.: Nové reality, Praha: Management Press, 1995

⁸ Bell, Daniel: The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting. New York: Basic Books Inc. Publishers, 1973

⁹ Naisbitt, John: Megatrends. New York: Warner Books, 1984

¹⁰ Masuda, Yoneji: The Information Society as Post-Industrial Society. Tokyo: Japan Institute for the Information Society, 1980

¹¹ Toffler, Alvin: The Third Wave. New York: Bantam Books, 1990

3. **Prechod** od industriálnej k informačnej spoločnosti **má vlnový charakter**. Zmena spôsobená prechodom na novú technológiu sa šíri formou vlny (Toffler¹², Maynard, Mehrtensová¹³, Sculley¹⁴).
4. **Prechod** od industriálnej k informačnej spoločnosti **má charakter globálneho prechodu**. Vznikajúca informačná spoločnosť je globálna (Schneider, King¹⁵, Naisbitt¹⁶, Toffler¹⁷, Gore¹⁸).
5. **Prechod** od industriálnej k informačnej spoločnosti **je zároveň prechodom od uzavretej spoločnosti k otvorenej spoločnosti**. Jednotlivé štruktúry a subštruktúry organizácií, ekonomík, spoločností a civilizácie sa transformujú v smere premeny uzatvorených systémov na systémy otvorené (Soros¹⁹, Popper²⁰).
6. **Prechod** od industriálnej k informačnej spoločnosti **má dve stránky: deštruktívnu a tvorivú**. V súčasnej dobe má prevahu deštruktívna stránka tohoto prechodu, ktorá má za následok prudký nárast spoločenskej deštrukcie, deštrukcie hodnotových orientácií jednotlivca i spoločnosti a s tým spojený nárast negatívnych javov v spoločnosti (Minc²¹, Toffler²², Naisbitt²³).

¹² Toffler, Alvin: The Third Wave. New York: Bantam Books, 1990

¹³ Maynard, Jr., Herman Bryant, Mehrtens, Susan E.: The Fourth Wave. Business in the 21st Century. San Francisco: Berret-Koehler Publishers, 1993

¹⁴ Sculley, John, Byrne, John A.: Odysea od Pepsi k Apple. Praha: Management Press, 1994

¹⁵ Schneider, Bertrand, King, Alexander: První globální revoluce. Bratislava: Bradlo, 1991

¹⁶ Naisbitt, John: Global Paradox. The Bigger the World Economy, the More Powerful Its Smallest Players. New York: William Morrow and Company, Inc., 1994

¹⁷ Toffler, Alvin, Toffler, Heidi: Creating a New Civilization. The Politics of the Third Wave. New York: Andrews and McNeal, 1995

¹⁸ Gore, Jr., Albert: Earth in the Balance. Ecology and the Human Spirit. Boston: Houghton Mifflin Company, 1992

¹⁹ Soros, George: Směnka na demokracii. Vzestup a pád sovětského systému. Praha: Prostor, 1991

²⁰ Popper, Karl Raymund: Otevřená společnost a její nepřátelé I., II. Praha: Oikúmené, 1994

²¹ Minc, Alain: Vítězství "šedých" společností. In: Střední Evropa. Revue pro Středoevropskou kulturu a politiku č.38, 39/1994. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994

²² Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. New York: Bantam Books, 1990

²³ Naisbitt, John: Global Paradox. The Bigger the World Economy, the More Powerful Its Smallest Players. New York: William Morrow and Company, Inc., 1994

7. **Prechod** od industriálnej k informačnej spoločnosti **má charakter globálnej krízy súčasnej ľudskej civilizácie**. Vytvorenie novej spoločnosti stojí pred ľudstvom ako výzva k prekonaniu narastajúcej krízy všetkých oblastí spoločnosti, čo je zasa výzvou k zmene hodnotových orientácií človeka, spoločnosti i celej civilizácie (Fromm²⁴, Steindl-Rast²⁵, Capra²⁶, Bohm²⁷, Fergusonová²⁸, Schmidheiny²⁹).
8. **Prechod** od industriálnej k informačnej spoločnosti **je doprevádzaný rozpadom pravidiel fungovania spoločnosti a fakticky zrušením spoločenskej zmluvy, pravidiel, ktoré boli zaužívané pre industriálnu spoločnosť**. Neexistencia nových pravidiel fungovania spoločnosti umožňuje **vznik šedých zón**, kde neplatia žiadne pravidlá, žiadne zákony, resp. kde vládne zákon silnejšieho (Minc³⁰, Toffler³¹).
9. **Prechod** od industriálnej k informačnej spoločnosti **je spojený so zmenou systému vytvárania bohatstva**. Nový systém vytvárania bohatstva je založený na informáciách a znalostiach (Toffler³², Masuda³³).
10. **Prechod** od industriálnej k informačnej spoločnosti, jeho globálny charakter, rozpad pravidiel fungovania spoločnosti a nový systém

²⁴ Fromm, Erich: Mít nebo být ? Praha: Naše vojsko, 1990, Fromm, Erich: Umění být. Praha: Naše vojsko, 1994

²⁵ Steindl-Rast, David: Krize významu. In: Na vlnách změn. Prednášky z 12.mezinárodní transpersonální konference. Praha: Radost, 1992

²⁶ Capra, Fritjof: The Turning Point. Science, Society and the Rising Culture. London: Flamingo, London 1982, Capra, Fritjof: Uncommon Wisdom. Conversation with remarkable people. London: Flamingo, 1988

²⁷ Bohm, David: Hledání významu. Víkendový dialóg. Praha: Unitaria, 1992, Bohm, David: Thought as a System. London, New York: Routledge, 1995

²⁸ Ferguson, Marilyn: The Aquarian Conspiracy. Personal and Social Transformation in Our Time. New York: G.P.Putnam's Sons, 1980

²⁹ Schmidheiny, Stephen with the Business Council for Sustainable Development: Changing Course. A Global Business Perspective on Development and the Environment. Cambridge: MIT Press, 1992

³⁰ Minc, Alain: Vítezství "šedých" společností. In: Střední Evropa. Revue pro středoevropskou kulturu a politiku č.38,39/1994. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994

³¹ Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. New York: Bantam Books, 1990

³² Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. New York: Bantam Books, 1990

³³ Masuda, Yoneji: The Information Society as the Post-Industrial Society. Tokyo: Japan Institute for the Information Society, 1980

vytvárania bohatstva **umožňujú narastajúcu koncentráciu bohatstva** v rukách malej skupiny bohatých a zároveň ekonomicky najsilnejších krajín a zároveň **roztváranie príjmových nožníc** medzi Severom a Juhom, medzi bohatými a chudobnými (Reich³⁴, Toffler³⁵, Naisbitt³⁶, Rifkin³⁷).

11. Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti **je zároveň prechodom z éry špecializácie do éry integrácie**. Jednotlivé časti súčasnej civilizácie ako sú regióny, štáty, ekonomiky, organizácie a pod. sú prepájané do jedného celku celosvetovej globálnej vzájomne prepojenej civilizácie. Základom integrácie je vznik globálnej svetovej ekonomiky, svetového trhu a vytvorenie celosvetovej siete informačných superdial'níc (Toffler³⁸, Naisbitt³⁹, Gore⁴⁰, Zelený⁴¹, Gates⁴²).

12. Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti **má charakter intelektualizácie spoločnosti**. Rast intelektu a inteligencie spoločnosti sa prejavuje v transformácii industriálnej ekonomiky na ekonomiku informačnú. Hlavnými vstupmi a výstupmi ekonomiky sa stávajú informácie a znalosti (Drucker⁴³, Toffler⁴⁴, Masuda⁴⁵, Porat⁴⁶, Roach⁴⁷, Machlup⁴⁸, Burck⁴⁹).

³⁴ Reich, Robert B.: The Work of Nations. Preparing Ourselves for the 21st Century Capitalism. New York: Alfred A. Knopf, 1991, Reich, Robert B.: Dílo národů. Příprava na kapitalismus 21.století. Praha: Prostor, 1995

³⁵ Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. New York: Bantam Books, 1990

³⁶ Naisbitt, John: Global Paradox. The Bigger the World Economy, the More Powerful Its Smallest Players. New York: William Morrow and Company, Inc., 1994

³⁷ Rifkin, Jeremy: The End of Work. The Decline of the Global Labour Force and the Dawn of the Post-Market Era. New York: G.P.Putnam's Sons, 1995

³⁸ Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. New York: Bantam Books, 1990

³⁹ Naisbitt, John: Global Paradox. The Bigger the World Economy, the More Powerful Its Smallest Players. New York: William Morrow and Company, Inc., 1994

⁴⁰ Gore, Jr., Albert: Earth in the Balance. Ecology and the Human Spirit. Boston: Houghton Mifflin Company, 1992

⁴¹ Zelený, M., Cornet, R., Stoner, J.A.F.: Posun z doby specializace do éry integrace. Graduate School of Business. New York: Fordham University, 1989

⁴² Gates, Bill: Informační dálnice. Praha: Management Press, 1996

⁴³ Drucker, Peter F.: Věk diskontinuity. Obraz měnící se společnosti. Praha: Management Press, 1994, Drucker, Peter F.: Postkapitalistická společnost. Praha: Management Press, 1994

⁴⁴ Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. New York: Bantam Books, 1990

⁴⁵ Masuda, Yoneji: The Information Society as the Post-Industrial Society. Tokyo: Japan Institute for the Information Society, 1980

13. Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti je spojený so vznikom globálnej dediny - vzájomne prepojeného sveta, v ktorom globálne civilizačné problémy sa stávajú problémami jednotlivých krajín a naopak problémy jednotlivých krajín sa stávajú globálnymi problémami. Neriešenie jednotlivých problémov vedie potom k narastaniu globálnej krízy celej súčasnej ľudskej civilizácie (McLuhan⁵⁰, Hendersonová⁵¹, Bohm⁵²).

14. Prechod od industriálnej k informačnej spoločnosti je zároveň prechodom od neobmedzeného rastu k trvalo udržateľnému rozvoju. Základom je uvedomenie si limitovanosti zdrojov Zeme a otočenie sa civilizácie dovnútra spojené s využívaním vnútorných zdrojov (Meadows, Meadowsová, Randers⁵³, Naisbitt⁵⁴, Rímsky klub, Schmidheiny⁵⁵).

15. Prechod od industriálnej spoločnosti k informačnej spoločnosti je spojený so spiritualizáciou všetkých oblastí života človeka, spoločnosti i celej

⁴⁶ Porat, Marc Uri: The Information Economy. Definition and Measurement. Washington, D.C.: U.S. Department of Commerce. Office of Telecommunications, 1974

⁴⁷ Roach, Stephen S.: America's Technology Dilemma: A Profile of the Information Economy. Special Economic Study. New York: Morgan Stanley, 1987

⁴⁸ Machlup, Fritz: The Production and Distribution of Knowledge in the United States. Princeton University Press, 1962

⁴⁹ Burck, Gilbert: Knowledge. The Biggest Growth Industry of Them All. In: Fortune, November 1964

⁵⁰ McLuhan, Marshall: Understanding Media. The Extensions of Man. New York: McGraw-Hill Book Company, 1965

⁵¹ Henderson, Hazel: Paradigms in Progress. Life Beyond Economics. Indianapolis: Knowledge Systems, Inc. 1991

⁵² Bohm, David: Thought as a System. London, New York: Routledge, 1995

⁵³ Meadows, Donella H., Meadows, Dennis L., Randers, Jorgen: Beyond the Limits. Confronting Global Collapse Envisioning a Sustainable Future. Post Mills, Vermont: Chelsea Green Publishing Company, 1992

⁵⁴ Naisbitt, John: Megatrends. New York: Warner Books, 1984

⁵⁵ Schmidheiny, Stephen with the Business Council for Sustainable Development: Changing Course. A Global Business Perspective on Development and the Environment. Cambridge: MIT Press, 1992

Ľudskej civilizácie (Naisbitt⁵⁶, Toffler⁵⁷, Masuda⁵⁸, Yamaguchi⁵⁹, Fergusonová⁶⁰).

Základné charakteristiky prechodu od industriálnej k informačnej spoločnosti vytvárajú sociálne rámce transformácie spoločnosti v jednotlivých krajinách. **Proces transformácie spoločnosti**, ako proces prechodu od industriálnej k informačnej spoločnosti, **je procesom adaptácie na novo sa vytvárajúce pravidlá fungovania ekonomiky a spoločnosti**. Smer tohoto adaptačného procesu možno vyjadriť ako megatrendy, ktoré udávajú cesty a smerovania, ktorými sa budú ekonomiky, spoločnosti a celá civilizácia uberať.

Prebiehajúca civilizačná transformácia je označovaná ako **celosvetový prechod k informačnej spoločnosti práve preto, že ako jej základná príčina je označovaný nástup moderných informačných technológií**, ktoré umožňujú **využívanie informácií ako zdroja rozvoja vo všetkých oblastiach života spoločnosti** a mali by v období informačnej spoločnosti plniť takú úlohu, akú v období industriálnej spoločnosti plnil priemysel. Z tohoto dôvodu je táto civilizačná transformácia označovaná ako prechod ľudstva z industriálnej éry do éry informačnej⁶¹.

Industriálna spoločnosť dosiahla v dvadsiatom storočí vrchol svojho rozvoja, o čom svedčia aj prívlastky a pomenovania, ktoré sa jej v druhej polovici dvadsiateho storočia dostali ako napr. štát blahobytu⁶², spoločnosť hojnosti⁶³, superindustriálna spoločnosť⁶⁴ alebo superindustriálna svetová

⁵⁶ Naisbitt, John: Megatrends. New York: Warner Books, 1984

⁵⁷ Toffler, Alvin: The Third Wave. New York: Bantam Books, 1990

⁵⁸ Masuda, Yoneji: The Information Society as the Post-Industrial Society. Tokyo: Japan Institute for the Information Society, 1980

⁵⁹ Yamaguchi, Kaoru: Fundamentals of new economic paradigm in the information age. In: Futures, December 1990

⁶⁰ Ferguson, Marylin: The Aquarian Conspiracy. Personal and Social Transformation in Our Time. New York: G. P. Putnam's Sons, 1980

⁶¹ Pomenovania informačná éra, informačná spoločnosť sú metaforami, ktoré majú vystihnúť základnú príčinu, základný zdroj a základnú charakteristiku prebiehajúcich civilizačných premien a zároveň napomôcť identifikáciu základných smerov a charakteristík vznikajúcej resp. transformujúcej sa spoločnosti a civilizácie.

⁶² Štát blahobytu alebo tiež welfare state je označenie pre kapitalistickú spoločnosť konca dvadsiateho storočia s vysokým stupňom sociálneho zabezpečenia a uspokojovania sociálnych potrieb obyvateľstva a tiež s vysokým stupňom sociálnych istôt. Ako príklad welfare state sa často uvádza Švédsko.

⁶³ Galbraith, John Kenneth: Spoločnosť hojnosti, Praha: Svoboda, 1967

⁶⁴ Termín superindustriálna spoločnosť používa napríklad Alvin Toffler vo svojich prácach: Toffler, Alvin: Future Shock. New York: Bantam Books, 1990, Toffler, Alvin: The Third Wave. New York: Bantam Books, 1990, Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21 st Century, New York: Bantam Books, 1990

ekonomika⁶⁵. Tento vrcholný rozvoj industriálnej spoločnosti predznamenal koncom dvadsiateho storočia jej postupnú transformáciu na základe informácií ako nového zdroja rozvoja spoločnosti, ktorý vygenerovala industriálna spoločnosť vo svojom vrcholnom štádiu rozvoja.

Spoločenské a civilizačné zmeny charakteristické pre nástup informačnej spoločnosti, ktoré sa spočiatku prejavovali iba v niektorých krajinách sveta⁶⁶ a dotýkali sa iba niektorých subštruktúr týchto krajín, sa postupne zliali do jednej veľkej premeny, ktorá býva nazývaná veľkou transformáciou alebo veľkým prechodom⁶⁷.

V prebiehajúcom procese civilizačnej transformácie môžeme identifikovať viacero prelomových rokov, ktoré predstavujú medzníky pri prechode sveta k informačnej spoločnosti. Za najvýznamnejšie takéto medzníky môžeme označiť roky 1956 a 1989, ktoré významnou mierou ovplyvnili chod a budúcnosť svetovej civilizácie.

Rok **1956** sa všeobecne považuje za rok, v ktorom sa USA začali rýchlo stávať informačnou spoločnosťou⁶⁸ a otvorili tak obdobie vstupu vyspelých priemyselných krajín do informačnej éry. V tomto roku 1956 prvýkrát v histórii **počet pracovníkov informačnej sféry v ekonomike USA prevýšil počet pracovníkov v tejto ekonomike, ktorí pracovali v priemysle.**

John Naisbitt považuje túto skutočnosť za symbolický míľnik, zvestujúci koniec epochy a tvrdí, že informačná spoločnosť má svoje začiatky práve v rokoch 1956 a 1957^{69,70}. Rok 1957 podľa Naisbitta akoby potvrdil nástup prechodu svetovej civilizácie do informačnej éry. V tomto roku bola vypustená prvá umelá družica Zeme Sputnik, čo znamenalo predzvesť alebo technologický začiatok prechodu ku globálnej informačnej spoločnosti a zároveň to znamenalo otočenie ľudskej civilizácie dovnútra⁷¹.

Rok **1989** je ďalším významným medzníkom prebiehajúcej civilizačnej transformácie a **znamená rok globalizácie civilizačných premien.** Tento rok bol rokom začiatku rozpadu a zánik vtedajšieho spoločenstva socialistických krajín, krajín strednej a východnej Európy a znamenal začiatok celosvetových politických

⁶⁵ Kahn, Herman: The Coming Boom: Economic, Political and Social. New York: Hudson Institute, 1982

⁶⁶ Prechod k informačnej spoločnosti sa začal v USA, neskôr sa rozšíril na Japonsko a krajiny západnej Európy, a postupom času zasiahol celý svet. Alvin Toffler tento postup zmien prirovnáva k vlne a celú prebiehajúcu civilizačnú transformáciu nazýva Tretia vlna.

⁶⁷ Americký futuroológ Herman Kahn nazval prebiehajúcu civilizačnú transformáciu Veľkým Prechodom vo svojej práci Nastávajúci boom. In: Kahn, Herman: The Coming Boom: Economic, Political and Social. New York: Hudson Institute, 1982

⁶⁸ Naisbitt, John: Megatrends. New York: Warner Books, 1984

⁶⁹ Tamtiež.

⁷⁰ Beniger, James R.: The Control Revolution. Cambridge: Harvard University Press, 1986

⁷¹ Naisbitt, John: Megatrends. New York: Warner Books, 1984

a následne aj ekonomických a civilizačných zmien, ktoré sa začali v krajinách strednej a východnej Európy a postupne sa rozšírili po celom svete. Príkladom môžu byť politické, spoločenské a ekonomické zmeny v Južnej Afrike, Strednej a Južnej Amerike, Ázii alebo na teritóriu nástupníckych štátov bývalého Zväzu sovietskych socialistických republík.

Americký politológ **Francis Fukuyama** vo svojej knihe **Koniec histórie a posledný človek** považuje tieto zmeny za celosvetové rozšírenie politického systému liberálnej demokracie a uvádza 61 krajín sveta, ktoré prešli do roku 1990 vrátane k politickému systému liberálnej demokracie⁷².

Prebiehajúca civilizačná transformácia má nesporne omnoho viac medzníkov ako iba roky 1956 a 1989 a významnými medzníkmi sú určite aj mnohé knihy, práce a štúdie, v ktorých sa ich autori snažili a snažia prebiehajúce civilizačné zmeny identifikovať, analyzovať a predvídať očakávané premeny.

Kanadský sociológ **Marshall McLuhan** už v roku 1965 vydal prácu **Ako porozumieť médiám** s podtitulom **Extenzia človeka**, v ktorej sa zaoberal transformáciou spoločnosti a civilizácie a vznikajúcu globálnu spoločnosť nazval globálnou dedinou⁷³.

Rok predtým publikoval francúzsky sociológ **Jacques Ellul** knihu, ktorú nazval **Technologická spoločnosť**, v ktorej ukazuje vplyv modernej technológie na zmeny spoločnosti⁷⁴. Transformáciou spoločnosti a civilizácie sa zaoberali aj **Jean Fourastie** v knihe **40 000 hodín**⁷⁵, **Herman Kahn** v knihách **Rok 2000**⁷⁶ a **Nadchádzajúci boom**⁷⁷, **Walt W. Rostow** v knihe **Stupne ekonomického rastu**⁷⁸ alebo **Zbigniew Brzezinski** v knihe **Úloha Ameriky v technotronickom veku**⁷⁹.

Peter F. Drucker, zakladateľ modernej teórie riadenia, vydal viacero kníh, v ktorých sa zaoberá premenou industriálnej spoločnosti na znalostnú alebo tiež postkapitalistickú spoločnosť. Medzi najvýznamnejšie patria **Vek diskontinuity**⁸⁰,

⁷² Fukuyama, Francis: *The End of History and Last Man*. New York: The Free Press, 1992

⁷³ McLuhan, Marshall: *Understanding Media: The Extension of Man*. New York: McGraw-Hill, 1965

⁷⁴ Ellul, Jacques: *The Technological Society*. New York: Vintage Books, 1964

⁷⁵ Fourastie, Jean: *40 000 hodin*. Praha: Mladá fronta, 1969

⁷⁶ Kahn, Herman, Wiener, Anthony J.: *The Year 2000. A Framework for Speculation on the Next Thirty-Three Years*. New York: The Macmillan Company, 1967

⁷⁷ Kahn, Herman: *The Coming Boom. Economic, Political and Social*. New York: Hudson Institute, 1982

⁷⁸ Rostow, Walt W.: *The Stages of Economic Growth*. Cambridge: Cambridge University Press, 1960

⁷⁹ Brzezinski, Zbigniew: *Between Two Ages. America's Role in the Technotronic Era*. New York: Viking Press, 1970

⁸⁰ Drucker, Peter F.: *Věk diskontinuity. Obraz měnící se společnosti*. Praha: Management Press, 1994

Riadenie v turbulentnej dobe⁸¹, Nové reality⁸² a Postkapitalistická spoločnosť⁸³.

Americký sociológ a futuroológ **Daniel Bell** sa zaoberá transformáciou spoločnosti a civilizácie v knihách **Koniec ideológie, Príchod postindustriálnej spoločnosti⁸⁴** a **Kultúrne protirečenia kapitalizmu⁸⁵**.

Iný americký futuroológ **John Naisbitt** sa zaradil medzi klasikov teórií transformácie spoločnosti svojimi knihami **Megatrendy⁸⁶**, **Pretváranie korporácií⁸⁷**, **Megatrendy 2000⁸⁸** a **Globálny paradox⁸⁹**. Niektoré z týchto kníh napísal spolu s manželkou **Patriciou Aburdeneovou**.

Významným príspevkom k poznaniu prebiehajúcej civilizačnej transformácie je trilógia amerického futuroológa **Alvina Toffler Šok z budúcnosti⁹⁰**, **Tretia vlna⁹¹** a **Posun moci⁹²**. Medzi najvýznamnejšie novšie práce zaoberajúce sa civilizačnou transformáciou a posúvajúce poznanie v tejto oblasti možno zaradiť **Politiku v solárnom veku⁹³** a **Progresujúce paradigmy⁹⁴** americkej futurologičky a ekonómky profesorky **Hazel Hendersonovej, Ekonomiku ustáleného stavu⁹⁵** **Hermana Dalyho, Bod obratu⁹⁶** **Fritjofa Capru, Informačnú spoločnosť⁹⁷** japonského futuroológa **Yoneji Masudu, Ekonomiku reálneho života⁹⁸** **Paula**

⁸¹ Drucker, Peter F.: Řízení v turbulentní době. Praha: Management Press, 1994

⁸² Drucker, Peter F.: Nové reality. Praha: Management Press, 1995

⁸³ Drucker, Peter F.: Postkapitalistická společnost. Praha: Management Press, 1994

⁸⁴ Bell, Daniel: The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting. New York: Basic Books Inc. Publishers, 1973

⁸⁵ Bell, Daniel: The Cultural Contradictions of Capitalism. New York: Basic Books, 1976

⁸⁶ Naisbitt, John: Megatrends. New York: Warner Books, 1984

⁸⁷ Naisbitt, John: Re-inventing the Corporations. New York: Warner Books, 1987

⁸⁸ Naisbitt, John, Aburdene, Patricia: Megatrends 2000. Ten New Directions for the 1990's. New York: William Morrow and Company, Inc., 1990

⁸⁹ Naisbitt, John: Global Paradox. The Bigger the World Economy, the More Powerful Its Smallest Players. New York: William Morrow and Company, Inc., 1994

⁹⁰ Toffler, Alvin: Future Shock. New York: Bantam Books, 1990

⁹¹ Toffler, Alvin: The Third Wave. New York: Bantam Books, 1990

⁹² Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. New York: Bantam Books, 1990

⁹³ Henderson, Hazel: The Politics of the Solar Age. Alternative to Economics. New York: Doubleday, Anchor, 1981

⁹⁴ Henderson, Hazel: Paradigms in Progress. Life Beyond Economics. Indianapolis: Knowledge Systems, Inc., 1991

⁹⁵ Daly, Herman E.: Steady-state economics. London: Earthscan Publications Ltd, 1992

⁹⁶ Capra, Fritjof: The Turning Point. Science, Society and the Rising Culture. London: Flamingo, 1982

⁹⁷ Masuda, Yoneji: The Information Society as the Post-Industrial Society. Tokyo: Japan Institute for the Information Society, 1980

⁹⁸ Ekins, Paul, Max-Neef, Manfred (editors): Real-Life Economics. Understanding Wealth Creation. London: Routledge, 1992

Ekinsa a Manfreda Max-Neefa, Zem na miske váh⁹⁹ bývalého amerického viceprezidenta Alberta Gora, Budúcnosť kapitalizmu¹⁰⁰ Lestera C. Thurowa, Zmenu kurzu¹⁰¹ Stephena Schmidheinyho alebo Prvú globálnu revolúciu¹⁰² Bertranda Schneidera a Alexandra Kinga.

V súčasnej dobe množstvo prác, ktoré sa zaoberajú prebiehajúcou civilizačnou transformáciou neustále narastá a dohromady vytvárajú jej stále presnejší a podrobnejší popis. Postupom času takisto mnohé koncepcie prechádzajú vývojom a postupne sa spresňujú. **Prehľad základných spoločenských a civilizačných transformácií, ktoré boli identifikované po roku 1950 ukazuje tab.2.2.**

Pôvodným konceptom, ktorý popisoval Prebiehajúcu civilizačnú transformáciu, bol koncept postindustriálnej spoločnosti. **Daniel Bell v roku 1968 definoval vznikajúcu spoločnosť ako postindustriálnu spoločnosť a definoval nasledovných päť dimenzií tejto spoločnosti:**

- 1. Vytváranie ekonomiky služieb.**
- 2. Prevaha profesionálnej a technickej triedy.**
- 3. Ústrednosť teoretických znalostí ako zdroja inovácií a formulácie politiky v spoločnosti.**
- 4. Možnosť samopodporného technologického rastu.**
- 5. Vytváranie novej intelektuálnej technológie¹⁰³.**

Neskoršie sa názov transformujúcej sa spoločnosti zmenil z postindustriálnej na informačnú spoločnosť. **John Naisbitt v tejto súvislosti uvádza, že vždy nazývame éry a hnutia ako "post" a "neo", ak ich nevieme inak pomenovať. Teraz je už však zrejmé, že postindustriálna spoločnosť je informačná spoločnosť¹⁰⁴.**

⁹⁹ Gore, Jr., Albert: Earth in the Balance. Ecology and the Human Spirit. Boston: Houghton Mifflin Company, 1992

¹⁰⁰ Thurow, Lester C.: The Future of Capitalism. How Today's Economic Forces Shape Tomorrow's World. New York: William Morrow, 1996

¹⁰¹ Schmidheiny, Stephen with the Business Council for Sustainable Development: Changing Course. A Global Business Perspective on Development and the Environment. Cambridge: MIT Press, 1992

¹⁰² Schneider, Bertrand, King, Alexander: První globální revoluce. Bratislava: Bradlo, 1991

¹⁰³ Bell, Daniel: The Measurement of Knowledge and Technology. In: Sheldon, Eleanor and Moore, Wilbert: Indicators of Social Change. New York: 1968

¹⁰⁴ Naisbitt, John: Megatrends. New York: Warner Books, 1984

John Naisbitt vo svojej práci **Megatrendy** alebo **Nové smery pretvárajúce náš život**, uvádza **desať** základných megatrendov, ktoré pretvárajú americkú spoločnosť¹⁰⁵.

Desať megatrendov, píše Naisbitt, **ovplyvní váš život a vašu prácu. Trendy vás informujú o smere, ktorým sa uberá krajina.** Týchto desať megatrendov pretvárajúcich americkú spoločnosť, transformujúcich jej vnútorný a vonkajší život zhrnul Naisbitt nasledovne¹⁰⁶:

- 1. Hoci si i naďalej myslíme, že žijeme v industriálnej spoločnosti, v podstate sme sa zmenili na ekonomiku založenú na tvorbe a rozdeľovaní informácií.**
- 2. Pohybujeme sa v dvojitom smere "vyspelá technika / vysoká citlivosť" a pre každú technológiu hľadáme kompenzačnú ľudskú reakciu.**
- 3. Už si nemôžeme dovoliť luxus pôsobiť v rámci izolovaného, sebestačného, národného ekonomického systému, musíme si teraz uvedomiť, že sme súčasťou globálneho hospodárstva.**
- 4. Reštrukturujeme sa zo spoločnosti založenej na krátkodobých záujmoch a prínosoch v prospech riešenia vecí.**
- 5. V mestách a štátoch, v malých organizáciach a pobočkách sme opätovne objavili schopnosť inovovať a dosahovať výsledky zdola nahor.**
- 6. Presúvame sa od inštitucionálnej pomoci k väčšiemu spoliehaniu sa na seba samého vo všetkých aspektoch nášho života.**

¹⁰⁵ John Naisbitt v roku 1984, keď zverejnil svoju prácu *Megatrendy*, popisoval megatrendy transformujúce americkú spoločnosť. Dnes tieto megatrendy transformujú celý svet a spôsobujú celosvetové zmeny obrovského rozsahu, ktorých sme každodenne svedkami, a ktorých dopad pociťujeme na vlastnej koži.

¹⁰⁶ Naisbitt, John: *Megatrends*. New York: Warner Books, 1984

7. **Objavujeme, že rámec reprezentatívnej demokracie sa stal zastaralý v ére okamžite zdieľanej informácie.**
8. **Vzdávame sa svojej závislosti na hierarchických štruktúrach v prospech informačných sietí. To bude obzvlášť dôležité pre podnikateľskú sféru.**
9. **Čoraz viac Američanov žije na Juhu a na Západe, nechávajú za sebou staré priemyselné mestá na Severe.**
10. **Od obmedzenej spoločnosti typu bud' / alebo s obmedzeným rozsahom možností osobného výberu explodujeme do voľnej spoločnosti poskytujúcej viacero možností výberu.**

Globálny paradox Johna Naisbitta

V roku 1994 publikoval **John Naisbitt** knihu **Globálny paradox**¹⁰⁷, v ktorej pojednáva o na pohľad paradoxnej a prekvapujúcej súvislosti súčasného civilizačného vývoja, ktorá sa však stále zreteľnejšie prejavuje ako často neočakávané a nevysvetliteľné dianie, ktorého sme dnes každodennými svedkami vo všetkých častiach sveta.

Túto paradoxnú a prekvapujúcu súvislosť Naisbitt nazval **Globálnym Paradoxom** a sformuloval ju do podnadpisu knihy, ktorý znie **Čím je väčšia svetová ekonomika, tým mocnejší sú jej najmenší hráči**. Vzrast sily malých účastníkov svetového diania je skutočne to, čo každodenne udivuje celý svet. Vzrast veľkosti svetovej ekonomiky znamená zároveň úpadok sily jej veľkých a neobratných účastníkov.

Svetová ekonomika tak **nesmeruje** k vytvoreniu jedného obrovského gigantu založeného na hierarchii a centrálnom riadení, ale **je založená na celosvetových trendoch** smerujúcich k politickej nezávislosti a samoriadeniu **jej malých účastníkov** na jednej strane, ktorí však na druhej strane vytvárajú stále viac ekonomických aliancií, dávajú sa tak dokopy a vytvárajú tak **svetovú ekonomiku ako sieť navzájom prepojených, vzájomne závislých a vzájomne komunikujúcich malých ekonomických subjektov** alebo malých hráčov, ako tieto malé ekonomické subjekty nazval Naisbitt.

¹⁰⁷ Naisbitt, John: Global Paradox. The Bigger the World Economy, the More Powerful Its Smallest Players. New York: William Morrow and Company Inc., 1994

Naisbitt identifikuje mnoho paradoxov, ktorých sme svedkami v dnešnom dramaticky sa meniacom svete, a ktoré spolu vytvárajú jeden Globálny Paradox, jednu prekvapujúcu podobu svetovej ekonomiky.

Záujem jeho knihy sa však sústreďuje na nasledovné paradoxy, ktoré nastávajú stále častejšie, a ktorých sme každodennými svedkami:¹⁰⁸

- 1. Čím väčšia je svetová ekonomika, tým mocnejší sú jej najmenší hráči.**
- 2. Štúdium najmenších ekonomických hráčov stále viac splýva so štúdiom ako funguje prebiehajúci veľký tresk svetovej ekonomiky, a teda princípy fungovania malých ekonomík sa zhodujú s princípmi fungovania svetovej ekonomiky.**
- 3. Výsledkom diania vo všetkých oblastiach svetovej ekonomiky sú menšie a silnejšie jednotky.**
- 4. Tak ako sa svet integruje ekonomicky, tak sá jednotlivé časti stávajú stále početnejšími a menšími a významnejšími. Globálna ekonomika rastie a rozmery častí sa zmenšujú.**
- 5. Rast počtu malých hospodárskych subjektov je úmerný rastu sily svetovej ekonomiky.**
- 6. Čím sa svetová ekonomika stáva väčšou a otvorenejšou, tým jej dominuje viacej malých a stredných spoločností.**
- 7. Jednou z neartikulovaných príčin vzniku a rastúceho počtu strategických aliancií je snaha spoločností zabrániť tomu, aby sa stávali väčšími. Veľké spoločnosti si uvedomujú nevýhody, ktoré by vyplývali z ich ďalšieho zväčšovania.**
- 8. Čím menšími robíme obchodné jednotky, tým efektívnejšie globalizujeme naše ekonomiky.**

¹⁰⁸ Tamtiež.

9. **Súčasná demokracia a revolúcia v telekomunikáciách prináša potrebu rovnováhy medzi tribalistickým a univerzalistickým na novej úrovni. Demokracia vo veľkej miere zväčšuje a znásobuje kmeňovú asertivitu, zatiaľ čo represia pôsobí opačne.**
10. **Elektronika napomáha na jednej strane tribalizácii a na strane druhej napomáha globalizácii. Elektronika tak vytvára rovnováhu medzi veľkosťou a silou globálnej ekonomiky a množstvom a silou jej malých hráčov.**
11. **Základná mantra nového veku Mysli globálne a konaj lokálne sa mení vo svoj opak a dnes znie: Mysli lokálne a konaj globálne.**
12. **Čím viac sa stávame univerzalistickí, tým viac tribalisticky konáme.**
13. **Čím viac sa stáva angličtina druhým jazykom, tým väčší význam nadobúda materský jazyk.**
14. **Čím je viacej demokracie, tým viacej štátov vzniká. Rast počtu malých štátov tak súvisí s postupom demokracie a globalizáciou ekonomiky.**
15. **Tak ako sa stáva globálna ekonomika väčšou, jednotliví národní hráči sú menší a menší.**
16. **Myšlienka, že centrálna vláda je najvýznamnejšou časťou vládnutia je zastaralá. V postzastupiteľskej demokracii ľudia sa zastupujú sami, a nakoniec sa každý stáva politikom.**

Informačná technológia a prechod k informačnej spoločnosti

Prebiehajúca civilizačná transformácia a prechod k novej informačnej spoločnosti je spojený s **prechodom od industriálnej k informačnej technológii**. Táto nová informačná technológia určuje charakter a spôsob fungovania spoločnosti a udáva smer, ktorým sa jednotlivé spoločnosti transformujú.

Informačná technológia začala dosahovať masové rozšírenie až sto rokov po jej vynájdení. Základné informačné technológie, ktoré umožnili vznik

súčasných moderných informačných technológií sa objavili približne storočie predtým, než dospeli do štádia masového rozšírenia.

Fotografia a telegraf sa objavili v roku **1830** a za nimi nasledovali **rotačná tlačiareň (1840), písací stroj (1860), transatlantický kábel (1864), telefón (1876), pohyblivé obrázky (1894), bezdrôtová telegrafia (1895), magneticko - páskový záznam (1899), rádio (1906) a televízia (1923)**¹⁰⁹. Tieto základné informačné technológie prešli historickým vývinom cez **počítač** až k dnešným **satelitom, multimédiám, virtuálnej realite a INTERNETU**.

Historicky sa informačná technológia vyvinula ako **komunikačná technológia** - technológia pre komunikáciu informácií, **počítačová technológia** - technológia pre spracovanie, uchovávanie a vyhľadávanie informácií a **kontrolná technológia** - technológia pre podporu a ochranu systémov využívania informácií, ktoré boli vzájomne nezávislé¹¹⁰.

¹⁰⁹ Beniger, James R.: The Control Revolution. Cambridge: Harvard University Press, 1986

¹¹⁰ Eto, H., Matsui, K.: R and D Management Systems in Japanese Industry. Amsterdam: North - Holland, 1984

Moderné spoločenské transformácie identifikované po roku 1950		
Rok	Transformácia	Zdroj
1950	Osamelý dav	Riesman 1950
	Posthistorický človek	Seidenberg 1950
1953	Organizačná revolúcia	Boulding 1953
1956	Organizačný človek	Whyte 1956
1957	Nová spoločenská trieda	Djilas 1957 Gouldner 1979
1958	Meritokracia	Young 1958
1959	Revolúcia vzdelávania	Drucker 1959
	Postkapitalistická spoločnosť	Dahrendorf 1959
1960	Koniec ideológie	Bell 1960
	Postvyspelá ekonomika	Rostow 1960
1961	Industriálna spoločnosť	Aron 1961, 1966
1962	Počítačová revolúcia	Berkeley 1962 Tomeski 1970 Hawkes 1971
	Znalostná ekonomika	Machlup 1962, 1980 Drucker 1969
1963	Nová pracujúca trieda	Mallet 1963 Ginits 1970 Gallie 1978
	Postburžoázna spoločnosť	Lichtheim 1963
1964	Globálna dedina	McLuhan 1964
	Manažerský kapitalizmus	Marri 1964
	Jednorozmerný človek	Marcuse 1964
	Postcivilizačná éra	Boulding 1964
	Obslužná spoločnosť	Dahrendorf 1964
	Technologická spoločnosť	Ellul 1964
1966	Nervy vlády	Deutsch 1966
1967	Nový industriálny štát	Galbraith 1967
	Vedecko-technická revolúcia	Richta 1967 Daglish 1972 ČSAV 1973

Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950

Moderné spoločenské transformácie identifikované po roku 1950

Rok	Transformácia	Zdroj	
1968	Duálna ekonomika	Averitt 1968	
	Neokapitalizmus	Gorz 1968	
	Postmoderná spoločnosť	Etzioni 1968	
		Freed 1971	
	Technokracia	Meynand 1968	
	Nepripravená spoločnosť	Michael 1968	
	Vek diskontinuity	Drucker 1969	
1969	Postkolektivistická spoločnosť	Beer 1969	
	Postideologická spoločnosť	Fener 1969	
	Znalostná spoločnosť	Drucker 1969	
1970	Komputerizovaná spoločnosť	Martin 1970	
		Norman 1970	
	Personálna spoločnosť	Halmos 1970	
	Postekonomická spoločnosť	Kahn 1970	
	Postliberálny vek	Vickers 1970	
	Predfiguratívna kultúra	Mead 1970	
	Technotronická éra	Brzezinski 1970	
	Šok z budúcnosti	Toffler 1970	
	Superindustriálna éra	Toffler 1970	
	Superindustriálna spoločnosť	Toffler 1970	
	1971	Vek informácií	Halvey 1971
		Komunikácia	Oettinger 1971
			Bell 1980
Postindustriálna spoločnosť		Touraine 1971	
		Bell 1973	
	Masuda 1980		
	Breed 1971		

Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 – pokračovanie

Moderné spoločenské transformácie identifikované po roku 1950

Rok	Transformácia	Zdroj
1972	Limity rastu	Meadows 1972, Cole 1973
	Posttradičná spoločnosť	Eisenstadt 1972
1973	Svet bez hraníc	Brown 1972
	Nová spoločnosť služieb	Lewis 1973
1974	Ohradená spoločnosť	Crozier 1973
	Konzumná avantgarda	Gartner 1974 Riessman 1974
1975	Informačná revolúcia	Lamberton 1974
	Vek komunikácií	Phillips 1975
	Mediakracia	Phillips 1975
1976	Tretia industriálna revolúcia	Stine 1975 Stonier 1979
	Industriálno-technologická spoločnosť	Ionescu 1976
1977	Megakorporácie	Eichner 1976
	Elektronická revolúcia	Evans 1977
1978	Informačná ekonomika	Porat 1977, Roach 1987, Davis 1991, Davidson 1991
	Anticipatívna demokracia	Bezold 1978,
1979	Národ sietí	Hiltz 1978, Turoff 1978
	Republika technológie	Boorstin 1978
	Telematická spoločnosť	Nora 1978 Minc 1978 Martin 1981
	Telegrafná spoločnosť	Martin 1978
	Kolaps práce	Jenkins 1979 Shermann 1979
1979	Počítačový vek	Dertouzos 1979 Moses 1979
	Spoločnosť dôvery	Collins 1979

Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizacyjnych transformácií identifikovaných po roku 1950 - pokračovanie

Rok	Transformácia	Zdroj
1979	Mikromilenium	Evans 1979
1980	Mikrorevolúcia	Large 1980,1984
		Lauriel 1981
	Mikroelektronická revolúcia	Forester 1980
	Tretia vlna	Toffler 1980
	Participatívna demokracia	Masuda 1980
1981	Informačná spoločnosť	Martin 1981
		Buttler 1981
		Masuda 1980
		Naisbitt 1984
		Bell 1979
	Trh sieti	Dordick 1981
	Bod obratu	Capra 1981
1982	Komunikačná revolúcia	Williams 1982
	Informačný vek	Dizzard 1982
	Superindustriálna svetová ekonomika	Kahn 1982
	Postindustriálna svetová ekonomika	Kahn 1982
	Veľký prechod	Kahn 1982
1983	Počítačový štát	Burnham 1983
	Génový vek	Sylvester 1983
		Klotz 1983
	Technológia slobody	Pool 1983
1984	Druhé industriálne rozdelenie	Piore 1984
		Sabel 1984
	Megatrendy	Naisbitt 1984,1990
	Zelená politika	Capra 1984
		Spretnak 1984
	Poriadok z chaosu	Prigogine 1984
		Stengers 1984
	Nový dialóg s prírodou	Prigogine 1984
		Stengers 1984

Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 - pokračovanie

Rok	Transformácia	Zdroj
1985	Adaptívne korporácie	Toffler 1985
1986	Revolúcia kontroly	Beniger 1986
	Postmoderná éra	Lyotard 1986
	Zelené stroje	Calder 1986
	Nový kapitalizmus	Halal 1986
1987	Trvalo udržateľná spoločnosť	Brutlandová 1987
		Brown 1988
		Agenda 21 1991
1988	Solárna éra	Henderson 1998
	Globalizácia technológie	Muroyama 1988
		Guyford 1988
	Vek múdrych strojov	Zuboff 1988
1989	Koniec dejín	Fukuyama 1989
1990	Prvá globálna revolúcia	Schneider 1990
		King 1990
	Resolutika	Schneider 1990
		King 1990
	Posun moci	Toffler 1990
	Elektronické diaľnice	Toffler 1990
	Supersymbolická ekonomika	Toffler 1990
	Rýchla ekonomika	Toffler 1990
	Peniaze 21.storočia	Toffler 1990
	Globálna ekonomika	Naisbitt 1990
		Aburdene 1990
	Éra globalizácie	Naisbitt 1990
		Aburdene 1990
	Globálne ceny	Naisbitt 1990
		Aburdene 1990
	Rekolonizácia	Raghavan 1990
	Transekonomika	Baudrillard 1990

Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 - pokračovanie

Rok	Transformácia	Zdroj
1991	Ex - formácia	Gore 1991
	Informačné superdiaľnice	Gore 1991
	Postupujúca paradigma	Hendersonová 1991
	Po informačnej ére	Hendersonová 1991
	Éra globálnej vzájomnej závislosti	Hendersonová 1991
1991	Trvalo udržateľná ekonomika	Brown 1991
	Znalostno-hodnotová revolúcia	Sakaiya 1991
	Spravodlivý kapitalizmus	Speiser 1991
	Zelený byznis	Plant 1991
	Zelený rozpočet	Kemball-Cook 1991
	Koniec GNP	Henderson 1991
	Recyklovateľná ekonomika	Henderson 1991
1992	Trvalo udržateľná revolúcia	Meadows 1992
	Networking	Meadows 1992
	Za hranicami limitov	Meadows 1992
	Zem v rovnováhe	Gore 1992
	Nová globálna ekonomika	Gore 1992
	Počítačovo-interaktívna spoločnosť	Phillips 1992
	Virtuálna korporácia	Davidow 1992
1993	Malone 1992	Malone 1992
	Globálna moc	Brzezinski 1993
	Megaštát	Drucker 1993
	Informačný kapitalizmus	Drucker 1993
	Spoločnosť organizácií	Drucker 1993
1995	Spoločnosť znalostí	Drucker 1993
	Posttrhová éra	Rifkin 1995
	Koniec práce	Rifkin 1995
	Postindustriálny kapitalizmus	Nelson 1995
1996	Nový stredovek	Minc 1995
	Hassner 1992	Hassner 1992
	Win-Win World	Henderson 1996
	Digitálna ekonomika	Tapscott 1996

Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 – pokračovanie

Rok	Transformácia	Zdroj
1997	Nová ekonomika Živá spoločnosť Informačný vek Virtuálna korporácia	Kelly 1997 De Geus 1997 Castells 1997 Fukuyama 1997 Shulsky 1997
1999	Chaordický vek Swarmová inteligencia Swarming	Hock 1999 Bobabeau 1999 Dorigo 1999 Theraulez 1999
2000	Sieťová organizácia Vedomá organizácia Prírodný kapitalizmus	Fukuyama 1999 Renesch 2000 Lovins 2000 Lovinsová 2000 Hawken 2000
2001	Swarming Open Source Atómová korporácia	Arquilla 2001 Ronfeldt 2001 Raymond 2001 Weber 2001 Camras 2001 Farncomb 2001
2002	Chytré davy	Rheingold 2002
2003	Trhové štáty Internetová ekonomika daru	Bobbitt 2003 Veale 2003
2004	Systémové perturbancie Jadro a medzera	Barnett 2004 Barnett 2004
2005	Singularita Blogosféra Plochý svet Bezhraničný svet Stigmergia Pružný podnik	Kurzweil 2005 Hewitt 2005 Friedman 2005 Ohmae 2005 Gregorio 2005 DeAngelis 2005 Sheffi 2005

Zdroj: James R. Beniger: The Control Revolution, Harvard, 1986, upravené podľa použitej literatúry

Tab. 1.2 Prehľad moderných spoločenských a civilizačných transformácií identifikovaných po roku 1950 – dokončenie

Postupom času tieto technológie vďaka prudkému pokroku v elektronike začali konvergovať, spájať sa a zasahovať všetky sféry ľudských aktivít. **Daniel Bell** v tejto súvislosti hovorí o zlievaní technologických systémov tak, že sa telekomunikácie a spracovanie informácií technologicky zlievajú do jedného modelu, ktorý sa nazýva "komunikácia"¹¹¹.

Bell uvádza **päť** základných problémov súvisiacich so zlievaním technológií do jedného celku pri prechode k informačnej spoločnosti:

1. **Zlievanie telefónnych a počítačových systémov, telekomunikácií a spracovania informácií do jedného modelu.** S tým je spojená otázka, či bude odovzdávanie informácií uskutočňované prevažne telefonnými spojmami, alebo vznikne nejaký iný nezávislý systém odovzdávania údajov, aký bude relatívny podiel mikrovlnných staníc, spojovacích družíc a koaxiálnych káblov ako kanálov prenosu.
2. **Náhrada papiera elektronickými prostriedkami,** zahrňujúc bankové služby namiesto využívania šekov, elektronickú poštu, prenos novinových a časopiseckých informácií faksimilnými prostriedkami a diaľkové kopírovanie dokumentov.
3. **Rozšírenie televíznej služby** prostredníctvom káblových systémov s množstvom kanálov a špecializovanými službami, čo umožňuje uskutočniť priame spojenie s domácimi terminálmi spotrebiteľov. Doprava je nahradzovaná telekomunikáciami s použitím systémov vnútornej televízie.
4. **Reorganizácia ochrany informácií a systémov ich vyhľadávania** na báze počítačov do interaktívnej informačnej siete dostupnej pre výskumné skupiny, priame získavanie informácií z bánk zdrojov prostredníctvom knižničných a domácich terminálov.
5. **Rozšírenie výchovno-vzdelávacieho systému na báze počítačovej výučby,** využívania družicových spojov pre poľnohospodársku krajinu, hlavne v slaborozvinutých krajinách, využívanie videodiskov ako na zábavu, tak aj na domáce vzdelávanie.

¹¹¹ Bell, Daniel: The Social Framework of the Information Society. In: Michael L. Dertouzos, Joel Moses (editors): The Computer Age: A Twenty-Year View. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 1979

Objavenie sa a masové zavádzanie novej informačnej technológie do rôznych oblastí spoločnosti spôsobilo, že sa táto spoločnosť začala postupne meniť. Tieto zmeny zasahovali v rôznej miere rôzne oblasti spoločnosti.

Informačná technológia sa stala základom nástupu novej informačnej spoločnosti. Tak, ako industriálna technológia vtláčila svoju formu spoločnosti industriálnej, tak aj informačná technológia vtláčila svoju formu spoločnosti informačnej. Industriálna technológia bola vlastne stroj, mechanizmus pozostávajúci zo súčiastok. **Informačná technológia, ktorá obsahuje svoju inteligentnú časť, spôsobila, že takúto inteligentnú časť obsahuje aj spoločnosť informačná.**

Rozdiel medzi industriálnou a informačnou technológiou výstižne vystihol zakladateľ teórie managementu a sociálnej ekológie **Peter F. Drucker**. **Drucker** vo svojej práci **Inovácie a podnikavosť, prax a princípy** uvádza, že sa po druhej svetovej vojne skončilo tristo rokov dlhé obdobie technologického rozvoja.

Počas celých týchto troch storočí **sa technológia riadila mechanickým modelom**: udalosťami vo vnútri takej hviezdy, ako je naše slnko¹¹². Počas celých týchto troch storočí pokrok v technológii znamenal - rovnako ako v mechanických procesoch - väčšiu rýchlosť, vyššie teploty a vyššie tlaky.

Toto obdobie skončilo, keď sme pri nukleárnom výbuchu napodobnili procesy prebiehajúce vo vnútri hviezdy. Od konca druhej svetovej vojny **sa modelom pre technológiu stal biologický proces**, to znamená udalosti prebiehajúce vo vnútri živého organizmu. A v organizme nie sú procesy energiou vo fyzikálnom zmysle tohto slova. Sú určované informáciami¹¹³.

Spoločenská technológia Yoneji Masudu

Informačná technológia sa stala hlavnou inovačnou technológiou spoločnosti a základným zdrojom zmien v spoločnosti. Informačnú technológiu môžeme chápať ako technológiu spoločenskú. Technológiou potom nebudú iba stroje a technika, ale aj technológia komunikácie, technológia organizácie, technológia riadenia, technológia politiky, technológia výmeny a pod. Všetky tieto technológie majú spoločnú charakteristiku, danú používanou základnou technológiou.

Teda, **ak sa nahradí industriálna technológia technológiou informačnou**, potom sa aj napr. **technológia riadenia** alebo **technológia organizácie**

¹¹² Drucker, Peter F.: Inovace a podnikavost. Praxe a princípy. Praha: Management Press, 1993

¹¹³ Tamtiež.

industriálnej spoločnosti **nahradí technológiou riadenia alebo technológiou organizácie informačnej spoločnosti.**

Japonský výskumník **Yoneji Masuda** predložil v roku 1980 koncepciu, podľa ktorej **technológia je základom zmeny spoločnosti**¹¹⁴. **Podľa tejto koncepcie hlavná inovačná technológia spoločnosti je technológiou spoločenskou.** Informačná technológia, keď sa stala hlavnou inovačnou technológiou sa postupom zmien, ktoré nastali ako výsledok jej pôsobenia, postupne zmenila na technológiu spoločenskú.

Podľa Masudu, základnou silou transformácie z jedného typu spoločnosti na druhý je **system spoločenskej technológie**. Tento systém spoločenskej technológie je možné popísať nasledovnými štyrmi základnými charakteristikami¹¹⁵:

- 1. Viacero rozdielných druhov inovačnej technológie sa spája dohromady, aby vytvorilo jeden komplexný technologický systém.**
- 2. Tento integrovaný systém technológie sa rozširuje na celú spoločnosť.**
- 3. Výsledkom je prudká expanzia nového typu produktivity.**
- 4. Rozvoj tohoto nového typu produktivity má spoločenský vplyv dostatočný na to, aby priniesol transformáciu tradičných foriem spoločnosti na nové formy.**

Úlohu technológie ako spoločenskej technológie zvýraznil aj francúzsky bádateľ v tejto oblasti Jacques Ellul, ktorý už v roku 1964 nazval transformujúcu sa spoločnosť technologickou spoločnosťou¹¹⁶.

Globálna sieť Johna Naisbitta

John Naisbitt považuje technológiu a najmä telekomunikácie za riadiacu a hnacu silu civilizačných premien, ktorá simultánne vytvára stále väčšiu

¹¹⁴ Masuda, Yoneji: *The Information Society as Post-Industrial Society*. Tokyo: Japan Institute for the Information Society, 1980

¹¹⁵ Tamtiež.

¹¹⁶ Ellul, Jacques: *The Technological Society*. New York: Vintage Books, 1964

globálnu ekonomiku a robí jej časti stále menšími a silnejšími¹¹⁷. Telekomunikácie podľa neho poskytujú infraštruktúru každému priemyselnému odvetviu a každej spoločnosti, ktorá musí súťažiť na skutočne svetovom trhu. Bez telekomunikácií sa žiadne priemyselné odvetvie a žiadna spoločnosť súťaže na svetovom trhu nebude môcť zúčastniť.

Telekomunikačný biznis bude rásť a znásobovať sa tak, ako bude svetová ekonomika smerovať ku globálnej vzájomnej prepojenosti. Časom **telekomunikačný priemysel**, ktorý podľa **Naisbitta** zahrňuje telefóny, televíziu, počítače a spotrebnú elektroniku, vstúpi do obdobia formujúceho tvorivého chaosu a bude výrazne ovplyvňovať budúcu podobu svetovej ekonomiky. V oblasti telekomunikácií budú nabrať na sile **štyri veľké myšlienky**, ktoré sa budú postupne realizovať.

Tieto štyri veľké myšlienky budú mať nasledovnú podobu¹¹⁸:

1. **Zlievanie technológií** je spojené so vzájomnou prepojenosťou počítačov, telefónov a televízie a vedie k vzniku telefónno-televízno-počítačových hybridov. Ich vstup ako osobných komunikačných systémov na trh vedie k posunu ťažiska záujmu telekomunikačného priemyslu od riešenia problémov obchodu pomocou technológie k zvýšeniu výkonnosti jednotlivcov prostredníctvom schopnosti komunikovať s kýmkoľvek. Tento posun bude znamenať prechod od riadenia obchodom k riadeniu jednotlivcom. Toto je tiež súčasťou Globálneho Paradoxu, čím väčšia je svetová ekonomika, tým silnejší sú jej malí hráči. Spoločnosti, ktoré budú existovať v ďalších desaťročiach budú ústretové komunikačným potrebám jednotlivcov a budú zohľadňovať individualitu každého, s kým budú komunikovať.
2. **Strategické aliancie** budú vznikať v značných množstvách za účelom uspokojovania potrieb v spotrebiteľom riadenom informačnom veku.
3. **Vytváranie globálnej siete** bude spojené s postupným prepájaním jednotlivých sietí navzájom. Tak, ako sa stáva čoraz jasnejším smerovanie telekomunikačnej revolúcie, vývoj smeruje k vytváraniu globálnej telekomunikačnej siete sietí, ktorá umožní komukoľvek kdekoľvek na svete spojiť sa s kýmkoľvek iným. Táto **digitálna globálna pavučina sietí**

¹¹⁷ Naisbitt, John: Global Paradox. The Bigger the World Economy, the More Powerful Its Smallest Players. New York: William Morrow and Company, Inc. 1994

¹¹⁸ Tamtiež.

umožní jednotlivcom komunikovať s kýmkoľvek kdekoľvek na planéte v reálnom čase a zmení tak spôsoby práce, spôsoby hry, spôsoby pohybu a cesty vnímania spoluobčanov a spolukomunikujúcich z globálnej siete.

4. **Osobné telepočítače** sa stanú dostupné a potrebné pre každého. Prakticky každý bude môcť mať doma alebo na pracovisku telepočítač, prostredníctvom ktorého bude môcť komunikovať hlasom, údajmi, výzorom alebo videom.

Podľa Naisbitta v **globálnej ekonomickej sieti 21. storočia**, informačné technológie budú riadiť zmenu tak, ako výroba riadila zmenu v industriálnej ére.

Okrem privatizácie a vzdelania, nič nebude môcť viacej prispieť k správne ekonomickému rozvoju štátu ako existencia telekomunikačnej infraštruktúry. **Bez telekomunikačnej infraštruktúry ekonomiky jednotlivých krajín budú upadať.**

Globalizácia svetovej ekonomiky a informačná spoločnosť

Zmeny prebiehajúce v jednotlivých národných ekonomikách sú do významnej miery ovplyvňované procesmi globalizácie svetovej ekonomiky. **Procesy globalizácie svetovej ekonomiky** vytvárajú vonkajší tlak na zmeny v národných ekonomikách a na potrebu a nutnosť ich prispôsobenia sa prebiehajúcim globalizačným procesom. **Štruktúra a fungovanie ekonomík jednotlivých krajín sa tak musí zosúladiť so štruktúrou a fungovaním vznikajúcej globálnej ekonomiky.**

Príkladom môže byť rok 1989, kedy sa zrútila hospodárska a politická štruktúra vtedajších socialistických krajín, ktoré boli do roku 1989 relatívne rezistentné voči prebiehajúcim globalizačným procesom a snažili sa týmto procesom odolávať.

Príkladom prebiehajúcej globalizácie svetovej ekonomiky je aj vytvorenie spoločného trhu Európskych spoločností, ktorý sa stal základom vytvárania Európskej únie, vytvorenie spoločného trhu krajín Severnej Ameriky, známeho pod názvom NAFTA alebo záverečné rokovania Uruguayského kola GATT, ktorého hlavným výsledkom je podpora vytvorenia globálneho svetového trhu voľného obchodu, odstránenie existujúcich protekcionistických bariér a najmä **vytvorenie Svetovej obchodnej organizácie WTO, ktorá spolu s Medzinárodným menovým fondom IMF a Svetovou bankou WB vytvára akúsi riadiacu štruktúru globálnej svetovej ekonomiky.**

Jednotlivé národné ekonomiky sú v značnej miere ovplyvňované týmito procesmi globalizácie. **Namiesto sveta jednotlivých, zväčša národných štátov, sa vytvára svet globálnej, vzájomne prepojenej a vzájomne závislej dediny**¹¹⁹, **ktorý nepochybne už dnes predstavuje základ budúcej podoby ľudskej civilizácie. Alexander King a Bertrand Schneider** vo svojej správe Rímskemu klubu nazvali tieto prebiehajúce procesy globalizácie prvou globálnou revolúciou¹²⁰. Kanadský sociológ **Marshall McLuhan** vo svojej knihe **Ako porozumieť médiám**, ktorá vyšla v roku 1965, už vtedy postrehol, že **naša špecialistická a fragmentarizovaná civilizácia so štruktúrou centrum-periféria náhle prežíva okamžité zostavenie mechanických bitov do organizovaného celku, a že žijeme vo svete globálnej dediny**¹²¹.

McLuhanovi sa už v samotnom pojme **globálna dedina** podarilo vystihnúť ako procesy globalizácie svetovej ekonomiky, tak aj zmenu formy a štruktúry ekonomiky a spoločnosti i zmenu paradigmy fungovania civilizácie. Za základ vzniku globálnej dediny kladie nástup moderných technológií, ktoré globalizáciu umožnili. Proces vzniku globálnej dediny z jednotlivých štátov prirovnáva k procesom, ktorými tieto štáty vznikali z jednotlivých mestských štátov. V tejto súvislosti McLuhan uvádza, že je dostatočne zrejmé, že technické prostriedky urýchlenia zmietli nezávislosť dedín a mestských štátov¹²².

Éra globálnej interdependencie Hazel Hendersonovej

Procesy globalizácie prebiehajú už dlhší čas a ich začiatok možno spájať s nástupom modernej technológie. **Moderná technológia** svojou schopnosťou integrácie umožnila spájať dovtedy oddelené časti, či už to boli ekonomiky, spoločnosti alebo iné štruktúry civilizácie. **Informačná technológia určuje smerovanie prebiehajúcej globalizácie, ktorej výsledkom bude globálna informačná spoločnosť**. Podľa americkej ekonómky a futurologičky **Hazel Hendersonovej** procesy globalizácie tvoria riadiace sily, ktoré ovplyvňujú dnešnú spoločnosť¹²³.

Hazel Hendersonová uvádza, že dnešná spoločenská zmena a všeobecná reštrukturalizácia národov a ich inštitúcií je riadená aspoň **šiestimi veľkými**

¹¹⁹ McLuhan, Marshall: Understanding Media. The Extension of Man. New York: McGraw Hill, 1965

¹²⁰ King, Alexander, Schneider, Bertrand: První globální revoluce Bratislava: Bradlo, 1991

¹²¹ McLuhan, Marshall: Understanding Media: The Extension of Man. New York: McGraw Hill, 1965

¹²² Tamtiež.

¹²³ Henderson, Hazel: Paradigms in Progress. Life Beyond Economics. Indianapolis: Knowledge Systems, Inc., 1991

globalizačnými procesmi, ktoré preskúmala vo svojej práci **Politika solárneho veku**¹²⁴.

Týmito **šiestimi veľkými globalizáciami** sú:

1. **globalizácia technológie a produkcie,**
2. **globalizácia práce, zamestnanosti a migrácie,**
3. **globalizácia financií, informácií a dlhov a nový faktor, že peniaze a informácie sa teraz stávajú zameniteľnými,**
4. **globálne rozšírenie vojenských zbraní a zbrojných pretekov,**
5. **globalizácia ľudských vplyvov na planetárnu biosféru,**
6. **globalizácia vytvárania globálnej kultúry a spotrebiteľských vzorov**¹²⁵.

Siedmy veľký globalizačný proces zahrňuje reakcie na prvých šesť a tvoria ho **spätne väzby** ako sú **interakcie, odozvy, preskupenia a reštrukturalizácie**¹²⁶.

Týchto sedem veľkých globalizačných procesov ovplyvňuje transformáciu jednotlivých krajín sveta a vedie k vzniku novej podoby ľudskej civilizácie, založenej na iných princípoch fungovania, ako to bolo doteraz. Pozri aj Tab.2.3. Nástup éry globálnej interdependencie.

Hazel Hendersonová nazýva éru globalizácie aj érou globálnej interdependencie¹²⁷. Prechod jednotlivých krajín do éry globálnej interdependencie vytvára z jednotlivých národných ekonomík časť väčšieho celku, na fungovaní ktorého sú tieto ekonomiky závislé a ktorý musia rešpektovať.

¹²⁴ Tamtiež.

¹²⁵ Tamtiež.

¹²⁶ Tamtiež.

¹²⁷ Tamtiež.

Nástup éry globálnej vzájomnej závislosti

Riadiace sily: šesť veľkých globalizácií:

1. Globalizácia industrializmu / technológie
2. Globalizácia financií / komunikácie / informácií
2. Globalizácia zamestnanosti / práce / migrácie
4. Globalizácia ľudských efektov na znečistenie biosféry
5. Globalizácia militarizácie
6. Globalizácia spotreby / kultúry / svetových občianskych hnutí riadených médiami

7. Siedma globalizácia - spätné väzby :

Interakcie

Odozvy

Preskupenia

Reštrukturalizácie

Zdroj: Hazel Henderson: Paradigms in Progress. Life Beyond Economics, Knowledge systems, Inc., Indianapolis, 1991

Tab. 1.3 Nástup éry globálnej interdependencie

Globálna svetová ekonomika a základné princípy a zákonitosti jej vytvárania a fungovania sa stala aj predmetom skúmania amerického ekonóma, bývalého ministra práce USA a hlavného ekonomického poradcu bývalého amerického prezidenta Billa Clintona, **Roberta B. Reicha**.

Základné poznatky o princípoch a zákonitostiach vytvárania a fungovania globálnej ekonomiky uverejnil **Robert B. Reich** vo svojej základnej práci **Dielo národov** s podtitulom **Príprava na kapitalizmus 21. storočia**, ktorá bola v USA vydaná v roku 1991¹²⁸. **Robert B. Reich** vo svojej práci **Dielo národov**, ktorej titul je voľnou parafrázou na názov základnej práce klasika ekonomickej teórie, Adama Smitha, Pojednanie o pôvode a podstate bohatstva národov, sa pokúsil načrtnúť základné princípy a hybné sily vznikajúcej globálnej ekonomiky.

Vznik globálnej ekonomiky považuje Reich za natoľko závažný a významný, že vzniká potreba nanovo formulovať niektoré základné postuláty tradičnej ekonomickej teórie, ktoré s postupujúcou globalizáciou ekonomiky strácajú staré významy a nadobúdajú významy nové.

Reich sa pokúša načrtnúť nový obraz ekonomického diania, ktorý by viacej bral do úvahy realitu nadchádzajúcej globálnej ekonomiky a realitu spoločnosti, ktorú tento vývoj vytvára. Podľa neho **v dobe, keď takmer všetky faktory výroby - peniaze, technológie, továrne a zariadenia - bez prekážok prekračujú štátne hranice, stráca zmysel samotná idea národnej** napr. americkej ekonomiky, amerického kapitálu, amerických výrobkov a americkej technológie a táto prebiehajúca transformácia ovplyvňuje aj všetky ostatné krajiny, niektoré rýchlejšie a hlbšie a niektoré menej. Konvenčné diskusie o hospodárstve - o hrubom národnom produkte, o raste národného hospodárstva, o konkurencieschopnosti štátu - podľa Reicha nesmerujú k jadru veci, podobne ako k nemu nesmerujú ani ničím neprekvapujúce prognózy budúceho vývoja ekonomiky.

Národná idea stratila podľa Reicha v období vznikajúcej globálnej ekonomiky význam, národná ekonomika prakticky prestala existovať a základnou otázkou napr. v USA už nie je budúcnosť americkej ekonomiky, ale budúcnosť americkej spoločnosti a tiež osud väčšiny Američanov, ktorí prehrávajú v globálnom konkurenčnom boji. Odpoveď na túto otázku bude závisieť na tom, či doposiaľ existuje natoľko silný záujem o americkú spoločnosť, že všetci, a najmä tí najprivilegovanejší a najúspešnejší, budú ochotní prinášať obeť, ktoré by pomohli väčšine opäť získať pôdu pod nohami tak, aby sa mohla plne zúčastniť

¹²⁸ Reich, Robert B.: The Work of Nations. Preparing Ourselves for the 21st Century Capitalism. New York: Alfred A. Knopf, 1991

novej globálnej ekonomiky. Táto otázka, ktorá je otázkou zodpovednosti, stojí podľa Reicha pred všetkými štátmi, ktorých ekonomické hranice sa vytrácajú.

Reich predpovedá, že v globálnej ekonomike budúceho storočia prestanú existovať národné produkty a technológie, národné korporácie, prestane existovať národný priemysel a prestanú existovať aj národné ekonomiky, aspoň v tom zmysle ako ich dnes chápeme. Tým jediným, čo podľa Reicha bude aj naďalej vymedzené štátnymi hranicami, budú kvalifikácia a znalosti občanov. V tejto novej ekonomickej realite prvoradou politickou úlohou každého štátu bude vyrovnáť sa s odstredivými silami globálnej ekonomiky, ktoré budú ohrozovať vzájomné väzby občanov. Toto sa prejaví v skutočnosti, že globálna ekonomika dá tým kvalifikovanejším a chápavejším občanom ešte väčšie bohatstvo, zatiaľ čo tým menej kvalifikovaným ponúkne iba klesajúcu životnú úroveň.¹²⁹

Reich tvrdí, že v globálnej ekonomike 21. storočia hranice budú strácať ekonomický zmysel a tí občania, ktorí budú mať najlepšie šance na prosperitu na svetovom trhu, budú v pokušení odhodiť puta národnej príslušnosti a odpútať sa tak od svojich menej šťastných spoluobčanov. Predstava pretrvávajúcej existencie národnej ekonomiky ako základného celku hospodárskeho diania v rámci štátu už v súčasnej dobe podľa Reicha nezodpovedá novej globálnej realite a pretrvávanie tejto predstavy viedlo k chybnjej diagnóze súčasných hospodárskych a sociálnych problémov a záporne ovplyvnilo diskusie o národných cieľoch jednotlivých ekonomík. Následkom toho súčasné hospodárske politiky vychádzajú zväčša z chybných predpokladov.¹³⁰

Význam myšlienky hospodárskeho národa a s tým spojený hospodársky nacionalizmus je podľa Reicha¹³¹ spojený s obdobím priemyselnej veľkovýroby, ktorej štruktúra, organizácia, fungovanie a dopady na spoločnosť spôsobili, že ekonomika nachádzajúca sa na uzemí jednotlivého štátu bola chápaná ako jeden celok a jej rozvoj a napredovanie bolo národným záujmom každého občana tohoto štátu.¹³²

Blahobyt každého občana bol takto spojený s úspechom národného hospodárstva a tento úspech závisel na úspechu hospodárskych subjektov pôsobiacich v rámci tohoto národného hospodárstva. Obraz ekonomiky sa však začal meniť so vznikom nadnárodných korporácií a s tým spojenou globalizáciou ekonomiky a trhov.¹³³

¹²⁹ Tamtiež.

¹³⁰ Tamtiež.

¹³¹ Tamtiež.

¹³² Tamtiež.

¹³³ Tamtiež.

Americké korporácie, ktoré globalizáciu ekonomiky odštartovali, pôsobili na jej začiatku ako rozšírenie vplyvu americkej ekonomiky a amerických záujmov na teritórium väčšie ako boli hranice národného štátu, čiže USA. Neskôr sa však situácia zmenila a s postupujúcou globalizáciou ekonomiky a rastom vplyvu a pôsobnosti nadnárodných korporácií, rastúci vplyv amerických hospodárskych subjektov za hranicami USA bol v stále väčšej miere vyvažovaný rastúcim hospodárskym vplyvom a vstupom zahraničných hospodárskych subjektov na americký trh a postupujúcou stratou amerického charakteru nadnárodných korporácií i amerického trhu a americkej ekonomiky. Obranné hospodárske stratégie zamerané na ochranu amerických ekonomických záujmov napr. využitím hospodárskeho protekcionizmu, dumpingu a znižovania cien americkej pracovnej sily alebo finančných trikov skončili zväčša neúspešne a pokračujúcej strate amerického hospodárskeho vplyvu sa týmto spôsobom nepodarilo zabrániť.¹³⁴

Reich vidí príčinu v chybnom nazeraní a chápaní vývoja globálnej ekonomiky a národných ekonomických záujmov v nej. Podľa Reicha nazeranie na americké hospodárske subjekty ako na subjekty zabezpečujúce styk Američanov so svetovou ekonomikou a zabezpečujúce rast bohatstva jednotlivých obyvateľov USA je v súčasnej dobe zastaralé. A obraz ekonomiky, v ktorej hospodársky osud väčšiny Američanov bol neoddeliteľne spojený s osudom americkej ekonomiky a amerických korporácií, už neplatí a je obrazom minulosti.¹³⁵

Americká ekonomika a americké korporácie prestávajú existovať v podobe, ktorú možno zmysluplne odlišiť od zvyšku globálnej ekonomiky. A navyše americká ekonomika ako celok už nemá odlišnú totožnosť, na ktorej by závisel osud Američanov. V tejto súvislosti Reich uvádza, že predpoklad, že by oživenie americkej ekonomiky alebo amerického priemyslu Američanom pomohlo, svedčí o zastaralom myslení.

Podľa Reicha životná úroveň Američanov, rovnako ako občanov ďalších krajín, začína závisieť ani nie tak na úspechu kľúčových korporácií alebo odvetví štátu, alebo dokonca na niečom, čo sa nazýva " národné hospodárstvo ", ako skôr na celosvetovom dopyte po ich kvalifikácií a znalostiach.¹³⁶

Robert Reich uvádza, že to čím sa súčasná globálna ekonomika v základe líši od národnej ekonomiky obdobia priemyselnej veľkovýroby, je úplne nová organizačná štruktúra a organizačná výstavba tejto ekonomiky.¹³⁷ Na konci dvadsiateho storočia sa podľa Reicha moderné korporácie iba na prvý pohľad podobajú svojim náprotivkom z polovice storočia. Ich názvy, mená a značky síce stále znejú rovnako a symbolizujú americkú ekonomiku, stále ako predtým navodzujú predstavu obrovského bohatstva a moci nad obchodom a rovnako

¹³⁴ Tamtiež.

¹³⁵ Tamtiež.

¹³⁶ Tamtiež.

¹³⁷ Tamtiež.

doteraz majú svoje sídla v budovách zo skla a ocele, avšak pod povrchom týchto organizácií sa všetko mení a máločo sa podobá ich pôvodnému stavu.¹³⁸

Reich dochádza k záveru, že kľúčové americké korporácie už neplánujú a nerealizujú veľkovýrobu tovarov a služieb, nevlastnia obrovské sústavy továrni, strojov, laboratórií, skladov a ďalších hmatateľných aktív a ani do takýchto zložitých sústav neinvestujú. Taktiež už nezamestnávajú armády továrenských robotníkov a stredných manažérov a kľúčové spoločnosti už vlastne ani nie sú americké.¹³⁹

Sú stále viac obyčajnou fasádou, za ktorou sa to iba hemží hromadou decentralizovaných skupín a podskupín, ktoré neustále zadávajú objednávky jednotkám rozptýleným po celom svete. **Americké korporácie, podľa Reicha, prešli obrovskou transformáciou a výsledkom je dnešná sieťová organizácia týchto korporácií a ich prechod od veľkovýroby tovarov k vysokej hodnote svojích tovarov.** K takejto podobnej transformácii dochádza podľa Reicha aj v iných národných hospodárstvach, ktoré boli tradične zorganizované okolo veľkovýroby.¹⁴⁰

V ekonomike zameranej na dosahovanie vysokej hodnoty svojej produkcie a vo vysoko zhodnocujúcom podniku zisky už neplynú z veľkovýroby, ale z priebežného objavovania nových spojení medzi rôznymi riešeniami a potrebami.¹⁴¹

Reich tvrdí, že starý rozdiel medzi " tovarom " a " službami " stratil zmysel, pretože **značná časť hodnoty vytváranej úspešným podnikom a vlastne jediná hodnota, ktorú nemožno ľahko celosvetovo zopakovať, zahŕňa mnoho typov služieb : špecializovaný výskum, výrobné a konštrukčné služby potrebné k riešeniu problémov, špecializované predajné, marketingové a konzultačné služby potrebné k identifikácii problémov a špecializované strategické, finančné a manažérske služby.**

Každý podnik orientovaný na vysokú hodnotu pracuje v odbore poskytovania práve takýchto služieb. **Reich uvádza, že vysoko zhodnocujúci podnik už nemusí kontrolovať obrovské zdroje, nemusí organizovať celé armády výrobných robotníkov alebo vnučovať bežnú činnosť. Z tohoto dôvodu nemusí byť organizovaný ako staré pyramídy,** ktoré boli charakteristické pre štandardizovanú výrobu, kde mocní generálni riaditelia vládli neustále sa rozširujúcemu počtu manažérov rôznych úrovní, stále väčším skupinám robotníkov platených hodinovou mzdou, a kde sa všetci riadili štandardnými

¹³⁸ Tamtiež.

¹³⁹ Tamtiež.

¹⁴⁰ Tamtiež.

¹⁴¹ Tamtiež.

postupmi. Vysoko zhodnocujúci podnik takto organizovaný byť nemôže. Takýto podnik musí byť organizovaný na princípe sietí.¹⁴²

Podľa Reicha tri skupiny, ktoré dávajú novému podniku najväčšiu časť jeho hodnoty - riešitelia problémov, identifikátori problémov a strategickí sprostredkovávatelia - musia byť navzájom v priamom kontakte, aby mohli neustále objavovať nové možnosti. Ak majú byť správne vyriešené tie pravé problémy, musia informácie plynúť rýchlo a zreteľne a pre byrokráciu v takomto podniku nesmie byť miesto.¹⁴³

Reich uvádza päť najbežnejších organizačných foriem podnikových sietí, ktoré sa neustále vyvíjajú, a kde patria : nezávislé ziskové centrá /independent profit centers/ , vyčlenené partnerstvá /spin-off partnerships/, pričlenené partnerstvá /spin-in partnerships/, licencie /licensing/ a čisté sprostredkovateľstvo /pure brokering/¹⁴⁴.

Novou organizačnou štruktúrou prepájajúcou svetovú ekonomiku do jedného celku je podľa Reicha globálna sieť¹⁴⁵. Táto globálna sieť má podobu, po celom svete sa šíriacej, nových organizačných sietí vysoko zhodnocujúceho podniku, ktoré nahrádzajú staré pyramídy kľúčových veľkovýrobných podnikov.

Tieto siete už podľa Reicha nemožno označiť za americkú, britskú alebo japonskú korporáciu a žiaden hotový produkt už nebude americký, britský alebo japonský. V pavučinovitých organizáciách vysoko zhodnocujúceho podniku už nie je možná kontrola zhora a nie je možné ani centralizované vlastníctvo.¹⁴⁶

V takejto organizačnej štruktúre tok moci a bohatstva smeruje do skupín, ktoré nazhromaždili najcennejšie schopnosti : schopnosti riešiť a identifikovať problémy a strategicky sprostredkovať. Takéto skupiny možno podľa Reicha v stále väčšej miere nájsť za hranicami USA a po celom svete. Tak, ako sa svet vďaka zvyšujúcej sa efektívite telekomunikácií a dopravy zmršťuje, takéto skupiny v jednej krajine dokážu kombinovať svoje schopnosti so schopnosťami ľudí žijúcich v iných krajinách tak, aby zákazníci prakticky kdekoľvek na svete získali najväčšiu hodnotu.¹⁴⁷

Vláknami globálnej pavučiny su počítače, faxy, satelity, monitory s veľkou rozlišovacou schopnosťou a modemy a všetky tieto zariadenia spojujú návrhárov, konštruktérov, dodávateľov, držiteľov licencií a dealerov po celom svete. Reich uvádza, že v staršej veľkovýrobnej ekonomike mala väčšina produktov rovnako ako korporácie, z ktorých pochádzali, výraznu štátnu

¹⁴² Tamtiež.

¹⁴³ Tamtiež.

¹⁴⁴ Tamtiež.

¹⁴⁵ Tamtiež.

¹⁴⁶ Tamtiež.

¹⁴⁷ Tamtiež.

príslušnosť. Bez ohľadu na množstvo hraníc, ktoré tieto produkty prekročili, nikto nepochyboval o krajine ich pôvodu, ktorej názov tiež väčšinou niesli. V nastupujúcej vysoko zhodnocujúcej ekonomike, ktorá nezávisí na veľkovýrobe, je u stále menšieho množstva produktov jasná krajina ich pôvodu. Tovar je možné efektívne vyrábať na mnohých rôznych miestach a možno ho kombinovať všemožnými spôsobmi, aby bolo vyhovené potrebám zákazníkov žijúcich na rôznych miestach. Intelektuálny a finančný kapitál môže prichádzať odkiaľkoľvek a môže byť tiež okamžite nasadený. V globálnych sieťach sú produkty výsledkom práce ľudí v mnohých krajinách. V medzinárodnej obchodnej výmene ide často ani nie tak o hotové výrobky, ako o služby súvisiace so špecializovaným riešením problému, s identifikáciou problému a so sprostredkovaním. A kombináciou všetkých týchto faktorov vzniká hodnota. Tá však nemá národný, ale globálny charakter.

Vytváranie novej ekonomiky informačnej spoločnosti

Kyberpriestor. Zdieľaná halucinácia každý deň pociťovaná miliardami oprávnených operátorov všetkých národov, deťmi, ktoré sa učia základom matematiky... Grafická reprezentácia údajov abstrahovaných z bánk všetkých počítačov ľudského systému. Neodmysliteľná komplexnosť. Línie svetla zoradené v nepriestore mysli, zhluky a súhvezdia údajov. Ako svetlá mesta ustupujúce...

William Gibson

Každá dôležitá udalosť má svoj fyzický dopad a naopak – každá dôležitá fyzická udalosť má dopad na kyberpriestor. Výsledkom je nemožnosť izolovať udalosti týchto druhov.

Brenton Greene

Kapitál sa stáva neuchopiteľný. Nemožno ho zmerať ani odhadnúť pomocou doteraz používaných pojmov. V priemysle Tretej vlny už najdôležitejšie pracovné nástroje námedznej práce nestoja v továrňach ani v remeselníckych dielňach. Najdôležitejšie nástroje sú v ľudských mozgoch.

Alvin Toffler

Zákon rastúcich výnosov nám veľmi jednoducho hovorí, že ak máte iba jeden telefón, je jeho hodnota nulová. Ak máte druhý telefón, hodnota toho prvého sa trochu zvýši. A, s každým ďalším telefónom, hodnota môjho vlastného telefónu rastie.

Kevin Kelly

Máme tu teda prípad zvláštneho popretia klasickej ekonomickej teórie, ktorá nám tvrdila, že v čím väčšom počte sa nejaká konkrétna vec vyskytuje, tým viac klesá jej hodnota. Jako to je u zlata či diamantov, ktorých hodnotu zvyšuje ich vzácnosť. Dnes hodnotu zvyšuje hojnosť, čo je úplne opačná situácia. A je to iba jeden z mnohých príznakov toho, jako sa nová ekonomika diametrálne líši od industriálnej ekonomiky.

Kevin Kelly

Ak hojnosť zvyšuje hodnotu, jednou z možností, jako zbohatnúť, môže byť aj bezplatné rozdávanie rôznych vecí.

Kevin Kelly

Ekonomická podstata prechodu k informačnej spoločnosti

Pochopenie ekonomickej podstaty prechodu k informačnej spoločnosti má kľúčové miesto v súčasnosti i budúcnosti prebiehajúcej civilizačnej transformácii.

Zmeny v ekonomike a spoločnosti, ktoré prebehli v posledných desaťročiach vo vyspelých priemyselných krajinách a následne znamenali celosvetové preusporiadanie svetovej ekonomiky, posun ekonomickej i politickej moci a následné zmeny politickej mapy sveta sú založené na zmene miesta informácií a znalostí v ekonomike a v spoločnosti a na ich zmenenom postavení a funkcii v procese reprodukcie spoločnosti.

Táto zmena miesta informácií a znalosti v ekonomike a spoločnosti je spojená s nástupom moderných informačných technológií a s následným posunom spoločenských priorít a hodnotových orientácií smerom k informáciám, znalostiam a poznaniu.

Táto zmena znamená zmenenú reprodukciu spoločenských a ekonomických štruktúr, ktorej výsledkom je, že súčasná štruktúra ekonomiky a spoločnosti vo vyspelých priemyselných krajinách je výrazne odlišná od jej podoby pred nástupom moderných informačných technológií.

Základom tejto odlišnosti je preusporiadanie organizácie a štruktúry spoločnosti tak, že hlavným zdrojom rozvoja ekonomiky i spoločnosti sú informácie a znalosti a tieto sa významne podieľajú na generovaní nových ekonomických a spoločenských štruktúr.

Informácie a znalosti zaujali kľúčové postavenie v spoločenskom reprodukčnom procese a v rozhodujúcej miere ovplyvňujú vznikajúcu štruktúru ekonomiky, spoločnosti i celej civilizácie.

Prechod k informáciám a znalostiam, ako k hlavnému zdroju rozvoja sa uskutočňuje v nasledujúcich piatich hlavných smeroch :

- **Informačná technológia sa stáva hlavnou technológiou ekonomík vyspelých priemyselných krajín umožňujúcou sprístupnovanie a využívanie informácií a znalostí ako hlavného zdroja rozvoja ekonomiky a spoločnosti.** Informačná technológia zabezpečuje taktiež reprodukciu informačných a znalostných zdrojov. Informačná technológia postupne nahrádza industriálnu technológiu, alebo ju pretvára a integruje sa s ňou aj v priemyselných a poľnohospodárskych odvetviach ekonomiky.
- **Informácie, znalosti a poznanie sa stávajú hlavným zdrojom ekonomického a spoločenského rozvoja.** Ďalší rozvoj jednotlivých ekonomík, takisto ako i globálnej ekonomiky ako celku, je závislý na prechode k informáciám a znalostiam ako hlavnému zdroju rozvoja. Všeobecný a celosvetový nedostatok zdrojov, ktorý sa obzvlášť prejavuje najmä v krajinách východnej a strednej Európy je riešiteľný postupným nahradzovaním klasických energetických, surovinových, ľudských a iných zdrojov zdrojmi informačnými a znalostnými. Celosvetová limitovanosť zdrojov, ktorá sa prejavuje i v globálnej kríze ľudstva najmä v oblasti devastácie životného prostredia, takisto vytvára tlak na prechod od zdrojov klasických k zdrojom informačným a znalostným.
- **Informácie a znalosti sa v moderných ekonomikách stávajú hlavnou formou kapitálu.** Od polovice šesťdesiatych rokov sa vo vyspelých priemyselných krajinách začali objavovať a stávať sa prevažujúcimi nové formy kapitálu ako sú napr. informačný kapitál, znalostný kapitál, technologický kapitál, ľudský kapitál a iné. **Tento trend ukazuje kapitalizáciu predtým neskaptalizovaných oblastí spoločnosti a kapitálom sa tak stala veda, vzdelanie, tréning, adaptabilita, pružnosť, organizácia, štruktúra alebo technológia.** Investície do týchto nových foriem kapitálu prinášajú vo vyspelých ekonomikách mnohonásobne vyššie zisky ako investície do priemyselného alebo finančného kapitálu v krajinách menej rozvinutých.

- **Informácie sa stali novým výrobným faktorom v modernej ekonomike. K tradičným výrobným faktorom pôde, práci a kapitálu tak pribudol faktor nový a to informácie. Objavenie sa informácií ako nového výrobného faktoru spôsobuje zmenu chápania bohatstva, takisto ako následne zmenu systému jeho vytvárania a s tým spojenú zmenu štruktúry ekonomiky.** Nový systém vytvárania bohatstva v modernej ekonomike je potom založený na informáciách a znalostiach. Neustále vytváranie a výmena informácií a znalostí sú tak podmienkou vytvárania bohatstva. Ak neexistuje v ekonomike vytváranie a pohyb informácií a znalostí, potom sa nevytvára ani nové bohatstvo. Tieto skutočnosti vytvárajú požiadavku na vytvorenie ekonómie znalostí, ktorá by objasnila miesto a funkciu informácií a znalostí v ekonómii.
- **Prechod k informáciám ako novému a hlavnému zdroju rozvoja ekonomiky a spoločnosti, novej forme kapitálu i novému výrobnému faktorom spôsobuje zmenu hodnotových orientácií jednotlivca i spoločnosti, čo je obzvlášť významné pri zmene hodnotových orientácií ekonómov i pracovníkov managementu všetkých úrovní.** Orientácia na klasické zdroje, klasické formy kapitálu i klasické výrobné faktory je jednou z príčin zaostávania a nekonkurencieschopnosti mnohých ekonomík, medzi nimi i ekonomík krajín východnej a strednej Európy. Hodnotová reorientácia smerom k chápaniu informácií a znalostí ako hlavného zdroja rozvoja ekonomiky i spoločnosti, ako novej a hlavnej formy kapitálu i ako nového výrobného faktora je jedným z kľúčov k ekonomickej prosperite a konkurencieschopnosti a následne k modernému smerovaniu spoločnosti a jej správne fungovaniu.

Globálna ekonomika, trh a konkurencieschopnosť

Vzťah trhu, informácií a konkurencieschopnosti je dnes jedným z hlavných vzťahov modernej ekonomiky, ktorého pochopenie resp. nepochopenie rozhoduje o prosperite resp. neprosperite jednotlivých ekonomík.

Krajiny, ktoré pochopili resp. využívajú úlohu a význam informácií a znalostí v trhovej ekonomike ako základných faktorov konkurencieschopnosti a prosperity ekonomiky, dnes dosahujú na základe informácií a znalostí vyššiu konkurencieschopnosť ako kedykoľvek predtým. Naopak krajiny, ktoré význam informácií v ekonomickej súťaži nepochopili, sa postupne prepadávajú v oblasti konkurencieschopnosti stále nižšie a nižšie. Vzťah trhu, informácií a konkurencieschopnosti je nasledovný:

Moderné prosperujúce ekonomiky majú tri základné charakteristiky :

- **Moderné prosperujúce ekonomiky sú trhové ekonomiky. Svoju prosperitu dosahujú kombináciou sily trhu a sily modernej informačnej technológie.**
- **Moderné prosperujúce ekonomiky sú ekonomikami fungujúcimi na základe informácií a znalostí, ako hlavného zdroja rozvoja, nového výrobného faktora a novej formy kapitálu.** Takéto fungovanie umožňujú informačné technológie, ktoré informácie ako zdroj sprístupňujú a umožňujú ich fungovanie ako výrobného faktora a formy kapitálu.
- **Moderné trhové ekonomiky sú konkurencieschopné na globálnom svetovom trhu.** Táto konkurencieschopnosť je postavená na zmenenej filozofii konkurencieschopnosti a na posune od konkurencieschopnosti ku globálnej konkurencieschopnosti.

Skutočnosť, že sa informácie stali výrobným faktorom a formou kapitálu, je významná najmä v období krízy, recesie alebo problémov, ktoré majú v súčasnosti ekonomiky väčšiny krajín sveta.

Prekonanie recesie je vždy spojené s novou kombináciou výrobných faktorov, s preštruktúrovaním ekonomiky smerom k vytváraniu konkurencieschopných hospodárskych subjektov a k deštrukcii tých hospodárskych subjektov, ktoré sú nekonkurencieschopné, neadaptabilné a neschopné transformácie na základe integrovania svojej štruktúry s novou technológiou, novým výrobným faktorom resp. novou formou kapitálu.

Kombinácia jednotlivých hospodárskych subjektov s informačnou technológiou a informáciami a znalosťami ako novým výrobným faktorom a novou formou kapitálu bude určujúcou pre prežitie týchto subjektov v podmienkach trhovej ekonomiky.

Táto kombinácia musí smerovať k integrácii filozofie globálnej konkurencieschopnosti v myslení managementu, k dosiahnutiu globálnej konkurencieschopnosti a k substitúcii klasických zdrojov zdrojmi informačnými.

Obsah informácií resp. intelektu vo výrobku resp. produkte sa postupne stáva podmienkou realizácie schopnosti na trhu v podmienkach globálnej súťaže a globalizovanej ekonomiky.

Objavenie sa informácií ako nového výrobného faktora a novej formy kapitálu je spojené so zmenou podmienok svetového trhu. Zmenené podmienky svetového

trhu vedú postupne k zmene správania sa ekonomík jednotlivých krajín ako aj jednotlivých hospodárskych subjektov na tomto trhu. **Hlavnými zmenami, ktoré charakterizujú podmienky na svetovom trhu sú:**

- 1. Vznik globálnej informačnej spoločnosti prepojenej pavučinou informačných superdial'nic.**
- 2. Vznik globálnej svetovej ekonomiky.**
- 3. Vytvorenie jedného globálneho svetového trhu.**
- 4. Zmena filozofie konkurencieschopnosti a prechod k filozofii globálnej konkurencieschopnosti.**
- 5. Limity a obmedzenia zdrojov rozvoja jednotlivých ekonomík i svetovej ekonomiky ako celku.**
- 6. Prechod od súťaže medzi priemyselnými centrami k súťaži medzi technologickými centrami a vzrast moci informačných, znalostných a vedeckých centier.**
- 7. Vytváranie globálnych informačných sietí a siete informačných superdial'nic umožňujúcich participáciu na svetových informačných a znalostných zdrojoch.**

Zmeny vo svetovej ekonomike a politické posuny, ktoré sa uskutočňujú v období prechodu k informačnej spoločnosti sú vlastne prenesením hospodárskej súťaže z oblasti priemyselnej výroby do oblasti technologickej súťaže. Súťaženie dvoch priemyselných supervelmocí bolo postupne nahradzované súťažením viacerých technologických, informačných a znalostných centier.

Významné miesto v prebiehajúcej technologickej súťaži má politika informatizácie, ktorá je vo vyspelých priemyselných krajinách súčasťou ich hospodárskej stratégie a jednou z rozhodujúcich priorít.

Nová paradigma vytvárania bohatstva

Jednou z hlavných charakteristík novovytvárajúcej sa informačnej ekonomiky je nová paradigma vytvárania bohatstva. **Táto nová paradigma vytvárania bohatstva zahŕňa ako zmenu systému a spôsobu vytvárania bohatstva, tak aj zmenu chápania a zdrojov bohatstva. V informačnej spoločnosti hlavným zdrojom bohatstva sú informácie a znalosti.**

Historicky ako ľudstvo prechádzalo rôznymi štádiami vývoja, menil sa aj systém vytvárania bohatstva. Menilo sa aj samotné poňatie bohatstva.

V agrárnej spoločnosti hlavným zdrojom bohatstva bola pôda a prírodné zdroje. Systém vytvárania bohatstva v agrárnej spoločnosti bol spojený s poľnohospodárstvom ako hlavným výrobným sektorom agrárnej ekonomiky.

S prechodom k industriálnej spoločnosti sa zmenil aj systém vytvárania bohatstva a hlavným zdrojom bohatstva sa stala práca a kapitál. Systém vytvárania bohatstva v industriálnej spoločnosti bol spojený najmä s hlavným sektorom ekonomiky, ktorým bol priemysel. Industriálny systém vytvárania bohatstva bol charakteristický tromi hlavnými výrobnými faktormi, ktorými boli pôda, práca a kapitál.

Informačná spoločnosť so sebou priniesla ďalšiu zmenu systému vytvárania bohatstva. **Novým zdrojom bohatstva v informačnej spoločnosti sa stávajú informácie a znalosti.** Mnohí autori rozličných koncepcií transformujúcej sa spoločnosti ako napr. **Daniel Bell, Alvin Toffler, John Naisbitt alebo Peter F. Drucker** sformulovali svoj pohľad na zmenu systému a zdrojov vytvárania bohatstva. V mnohom sa títo autori rozchádzajú, v jednom sa však zhodujú, a to v tom, že informácie a znalosti sa stávajú kľúčom k bohatstvu.

Informačná teória hodnoty Daniela Bella

Medzi prvými sa pokúsil interpretovať zmenu systému vytvárania bohatstva **Daniel Bell.** Bell pozerá na vytváranie bohatstva z pohľadu teórií vytvárania hodnoty. **Daniel Bell vo svojej práci Sociálne rámce informačnej spoločnosti požaduje v súvislosti s prechodom od industriálnej k informačnej spoločnosti vytvorenie informačnej teórie hodnoty.** Podľa Bella, keď poznatok vo svojej systematickej forme vstupuje do praktického spracovania zdrojov ako vynález

alebo organizačné zdokonalenie, potom práve poznatok a nie práca vystupuje ako zdroj hodnoty¹⁴⁸.

Bell pozerá na vývoj názorov na vytváranie bohatstva ako na vývoj teórie smerujúcej od filozofie pracovnej teórie hodnoty v spoločnosti industriálnej k vytvoreniu informačnej teórie hodnoty v spoločnosti informačnej. Zatiaľ čo ekonómi, ktorí vo svojich koncepciách využívali ako základné premenné pôdu, prácu a kapitál, tak **teoretici, ktorí prenikli hlbšie ako napr. Werner Sombart alebo Joseph A. Schumpeter, doplnili túto triádu takými dôležitými pojmami, ako pracovná iniciatíva alebo podnikavosť**¹⁴⁹.

V súčasnosti, podľa Bella, dominuje taký analytický prístup k ekonomike, ktorý kladie dôraz na určité kombinácie kapitálu a práce v duchu pracovnej teórie hodnoty, skoro úplne ignorujúc pritom úlohu poznatkov alebo organizačných inovácií a riadenia. Postupne s prechodom k postindustriálnej spoločnosti a so skracovaním pracovného času a znižovaním úlohy výrobného robotníka sa stáva podľa Bella zrejším, že poznatky a spôsoby ich praktického využitia nahrádzajú prácu ako zdroj nadhodnoty¹⁵⁰. **V tomto zmysle ako práca a kapitál boli centrálnymi premennými v industriálnej spoločnosti, tak informácie a poznatky sa stávajú rozhodujúcimi premennými postindustriálnej spoločnosti.**

Ekonomia znalostí Petera Druckera

Peter F. Drucker podal vo svojich prácach pohľad na spoločnosť, kde hlavným zdrojom bohatstva sú znalosti. Drucker tak urobil už v roku 1968 vo svojej práci Vek diskontinuity a vo svojich posledných prácach z deväťdesiatych rokov 20. storočia **predpokladá vytvorenie novej teórie znalostnej ekonomiky, avšak až po vyprofilovaní sa tejto ekonomiky a samotnú spoločnosť fungujúcu na znalostiach ako hlavnom zdroji nazýva znalostnou spoločnosťou.**

Drucker v súvislosti so zmenou zdrojov a posunom k znalostiam ako hlavnému zdroju rozvoja ekonomiky a spoločnosti ukazuje potrebu vytvorenia novej ekonomickej teórie. Vo svojej práci **Postkapitalistická spoločnosť /1993/**¹⁵¹ Drucker uvádza, že ešte úplne nerozumieme tomu, ako sa znalosti chovajú ako ekonomický zdroj.

"Zatiaľ nemáme", konštatuje Drucker, **"dost' skúseností aby sme formulovali a overili teóriu. Zatiaľ iba môžeme povedať, že takúto teóriu**

¹⁴⁸ Bell, Daniel: The Social Frameworks of the Information Society. Oxford: 1980

¹⁴⁹ Tamtiež.

¹⁵⁰ Tamtiež.

¹⁵¹ Drucker, Peter F.: Postkapitalistická společnost. Praha: Management Press, 1994

potrebujeme. Potrebujeme ekonomickú teóriu, ktorá umiestni znalosti do stredu procesu tvorby bohatstva. Iba takáto teória môže vysvetliť súčasnú ekonomiku. Iba ona môže vysvetliť ekonomický rast. Iba ona môže vysvetliť inovácie. Iba ona môže vysvetliť, ako funguje japonská ekonomika, ale predovšetkým prečo funguje. Iba ona môže vysvetliť, prečo nováčkovia, najmä v technologicky pokročilých odvetviach, môžu takmer v priebehu noci ovládnuť trh a vytlačiť z neho všetkých konkurentov, bez ohľadu na to, ako dobre sú na ňom uchytení - ako sa to podarilo Japoncom so spotrebnou elektronikou a na automobilovom trhu Spojených štátov¹⁵²". Zatiaľ chýba zásadná práca o ekonómii znalostí, ale prvé štúdie sa už zaačali objavovať. Tieto štúdie celkom jasne ukazujú, že ekonomika založená na znalostiach sa nechová tak, ako v súčasnosti existujúce teórie predpokladajú, že sa určitá ekonomika chová.

"Vieme preto", tvrdí ďalej Drucker, "že nová ekonomická teória, teória ekonomiky založenej na znalostiach, bude celkom odlišná od každej existujúcej ekonomickej teórie, či už je to teória keynesiánska alebo neoknesiánska, klasická alebo neoklasická¹⁵³".

Peter F. Drucker identifikuje nasledovné odlišnosti, ktorými sa ekonómia znalostí pravdepodobne líši od klasickej ekonomickej teórie¹⁵⁴:

1. **V ekonomike založenej na znalostiach sa zdá, že nedokonalá konkurencia je ekonomike vlastná.** Počiatočné výhody získané prostredníctvom včasnej aplikácie a využívania znalostí sa stávajú stálymi a nezvratnými. Z toho vyplýva, že ani ekonomika voľného obchodu, ani protekcionizmus nemôžu byť samy o sebe ako ekonomická politika funkčné. Zdá sa, že ekonomika založená na znalostiach vyžaduje oboje, a to v určitej rovnováhe.
2. **V ekonomike založenej na znalostiach sa zdá, že nie je v rozhodujúcej miere determinovaná ani spotrebou ani investíciami.** Neexistuje ani ten najmenší dôkaz, že rastúca spotreba v ekonomike vedie k väčšej produkcii znalostí. Ale nie je taktiež ani tieň dôkazu, že k väčšej produkcii znalostí v ekonomike vedú väčšie investície.
3. **V ekonomike založenej na znalostiach neexistuje spoločný menovateľ rôznych druhov znalostí.** Pokiaľ ide o nové znalosti, Drucker rozlišuje ich tri druhy:

¹⁵² Tamtiež.

¹⁵³ Tamtiež.

¹⁵⁴ Tamtiež.

- **neustále zdokonaľovanie postupu, výrobku alebo služby, čomu napr. Japonci hovoria kaizen,**
- **exploatácia a nepretržité využívanie nových znalostí pre vývoj nových, rozdielnych výrobkov, postupov a služieb,**
- **skutočné inovácie.**

Tieto tri spôsoby uplatňovania znalostí pre dosiahnutie zmeny v ekonomike a tiež aj v spoločnosti musia byť rozvíjané spoločne a súčasne, pretože sú rovnako potrebné. Ale ich ekonomické charakteristiky - ich náklady rovnako ako ich dôsledky - sú kvalitatívne odlišné.

V súčasnosti nie je možné znalosti kvantifikovať, tvrdí Drucker. Môžeme síce odhadovať, koľko stojí vyprodukovanie a distribúcia znalostí, ale čo by sme mali rozumieť pod pojmom návratnosť znalostí, to zatiaľ povedať nemôžeme.

Drucker ďalej tvrdí, že množstvo znalostí, teda ich kvantitatívny aspekt nie je zďaleka také významné ako produktivita znalostí, teda ich kvalitatívne dôsledky. A platí to ako pre staré znalosti a ich aplikácie, tak aj pre znalosti nové. Mnohé krajiny, ktoré majú nízku produktivitu znalostí, majú aj ekonomické problémy, a naopak, krajiny, ktoré majú vysokú produktivitu znalostí sú vysoko konkurencieschopné. Podľa Druckera je pravdepodobné, že produktivita zdrojov sa v postkapitalistickej spoločnosti stane tou hlavnou otázkou ekonomickej teórie¹⁵⁵.

Znalostná teória hodnoty Johna Naisbitta

John Naisbitt sa vyjadril k zmene systému vytvárania bohatstva vo svojej práci Megatrendy. Tu považuje v súvislosti s prechodom od industriálnej k informačnej spoločnosti nahradenie práce a kapitálu ako zdrojov rozvoja spoločnosti, informáciami a znalosťami. Naisbitt uvádza, že **zastaralá pracovná teória hodnoty by v informačnej spoločnosti mala byť nahradená znalostnou teóriou hodnoty.**

Nový systém vytvárania bohatstva Alvina Tofflera

Alvin Toffler sa zaoberá zmenou chápania a spôsobov vytvárania bohatstva najmä vo svojej trilógii **Šok z budúcnosti, Tretia vlna a Posun moci.** V poslednej práci dokonca Toffler sformuloval svoju predstavu **nového systému vytvárania bohatstva založeného na znalostiach.**

¹⁵⁵ Tamtiež.

Alvin Toffler vo svojej práci Posun moci¹⁵⁶ charakterizuje nový systém vytvárania bohatstva nasledovne:

1. Nový zrýchlený systém vytvárania bohatstva je vo vzrastajúcej miere závislý na výmene údajov, informácií a znalostí. Ak neprebíha výmena znalostí, nevytvára sa nové bohatstvo.
2. Nový systém vytvárania bohatstva prekračuje hranice masovej produkcie smerom k flexibilnej, zákazkovej alebo " demasifikovanej " produkcii.
3. Konvenčné faktory výroby - pôda, práca, suroviny a kapitál sa stávajú menej dôležitými, tak ako ich nahrádzujú symbolické znalosti.
4. Namiesto kovových alebo papierových peňazí, skutočným médiom sa stávajú elektronické peniaze.
5. Tovary a služby sú modularizované a usporiadané do systémov, ktoré vyžadujú sprísňovanie a stálu revíziu noriem.
6. Pomaly fungujúce byrokracie sú nahradzované malými / demasifikovanými / pracovnými jednotkami, prechodnými alebo "adhokratickými " tímami, vzrastajúcim komplexom obchodných aliancií a konzorcií.
7. Počet a varieta organizačných jednotiek sa znásobuje.
8. Pracovníci sa stávajú menej vymeniteľnými. Najúčinnějšími nástrojmi rozširovania bohatstva sú symboly v hlavách pracovníkov.
9. Novým hrdinom už nie je pracovník modrých golierov, finančník alebo manažér, ale inovátor, ktorý kombinuje imaginatívne znalosti s akciou.

¹⁵⁶ Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, wealth and Violence at the Edge of the 21 st Century. New York: Bantam Books, 1990

10. Tvorba bohatstva je vo vzrastajúcej miere chápaná ako kruhový proces s odpadmi recyklovanými do vstupov ďalšieho cyklu produkcie.

11. Producenti a konzumenti rozdelení industriálnou revolúciou sú znovuzjednotení v cykle tvorby bohatstva.

12. Nový systém vytvárania bohatstva je aj lokálny aj globálny¹⁵⁷.

Zaujímavou skutočnosťou pri pokusoch o zmenu prístupu k vytváraniu bohatstva a o novú formuláciu tohoto problému je skutočnosť, že tak robia predovšetkým odborníci neekonómovia, prevažne odborníci z oblasti futurologie, sociológie alebo managementu a využívajú pri tom globálny pohľad na vývoj spoločnosti a jej civilizačnú transformáciu. Svojimi závermi však vytvárajú východiskové rámce pre analýzu tohoto problému.

Informačná teória hodnoty

Informačná teória hodnoty predstavuje jadro novo sa vytvárajúcej ekonomickej teórie informačnej spoločnosti.

Informačná teória hodnoty hovorí o tom, akým spôsobom informácie vytvárajú resp. pridávajú hodnotu výrobku alebo služby.

Na tomto základe potom vidíme, prečo sa vytváraná štruktúra informačnej spoločnosti organizuje okolo informačných a znalostných zdrojov a prečo sa hierarchická štruktúra industriálnej spoločnosti transformuje do sieťovej štruktúry.

Pre pochopenie toho, ako informácia vytvára hodnotu, si musíme uvedomiť, že informácia je produktom práce nejakých ľudí a moderné informačné technológie umožňujú, aby pri produkcii výrobku alebo služby boli využívané také informácie, ktoré sú produktom desiatok, stoviek i viac ľudí.

Príkladom môže byť software napr. operačný systém Windows. Ako príklad si môžeme zobrať porovnanie dvoch projektantov. Jedného geniálneho a druhého obyčajného.

Ak vstúpia na trh ako konkurenčné produkty produkt projektanta, ktorý je geniálny, ale disponuje iba ceruzkou, papierom a pravítkom a projektanta, ktorý geniálny nie je, ale disponuje modernou informačnou technológiou, sieťou, hardwarom, softwarom, počítačovou grafikou alebo Internetom, potom ten druhý je konkurencieschopnejší, a to z toho dôvodu, že ten prvý vyprodukuje

¹⁵⁷ Tamtiež.

produkt, ktorý je výsledkom práce iba jedného človeka resp. jeho mozgu, a ten druhý vyprodukuje produkt, ktorý je výsledkom práce väčšieho množstva ľudí t.j. projektanta plus ľudí, ktorí vyprodukovali informácie resp. informačné produkty, ktoré projektant pri svojej práci využil.

Produktivita projektanta bez informačnej technológie je nepochybne nižšia, nech by bol akokoľvek geniálny. To platí pre produkciu a produktivitu vo všetkých oblastiach života spoločnosti, a teda ako pre priemysel, tak aj pre poľnohospodárstvo, služby, vedu, výskum, školstvo, zdravotníctvo a ostatné.

Informačná teória hodnoty nám teda hovorí, že informácie pôsobia v novej ekonomike informačnej spoločnosti tak, že vytvárajú alebo pridávajú hodnotu, a informačné technológie tieto informácie sprístupňujú a umožňujú vytvárať alebo pridávať viac hodnoty, než by to bolo možné bez informačných technológií.

Informačná teória hodnoty nám vysvetľuje prečo sa industriálne hierarchie transformujú do sietí a prečo sa industriálna ekonomika transformuje na informačnú ekonomiku.

Informačná teória hodnoty ukazuje ako informácie, informačné produkty a informačné technológie transformujú industriálnu spoločnosť a informačnú spoločnosť.

Ak nazeráme na ekonomické procesy ako na procesy kreatívnej deštrukcie, vidíme, že dochádza k neustálemu ničeniu starej štruktúry ekonomiky a vytváraníu novej štruktúry na základe kombinácie nových výrobných faktorov so starými.

Kreatívna deštrukcia Josepha A. Schumpetera

Americký ekonóm rakúskeho pôvodu **Joseph A. Schumpeter** ukázal ako **proces kreatívnej deštrukcie** predstavuje hlavný motor rozvoja kapitalistickej ekonomiky. Táto ekonomika sa vyvíja na základe vnútorných impulzov, ktoré predstavujú inovácie, a tieto neustále narušujú ekonomickú rovnováhu a posúvajú ekonomiku na novú úroveň ekonomickej rovnováhy.

Schumpeter uvádza, že v rámci ekonomického systému jestvuje zdroj energie, ktorý by sám od seba porušil každú rovnováhu, ktorá by sa dala dosiahnuť. V hospodárstve založenom na konkurencii sa presadzujú nové kombinácie, a to tak, že staré sú vyradované konkurenciou. Nová kombinácia musí podľa Schumpetera odňať nejakým starým kombináciám výrobné statky, ktoré potrebuje. V zásade to vždy aj robí. Presadzovanie nových kombinácií znamená iné použitie zásoby výrobných statkov v hospodárstve.

Schumpeter tvrdí, že vyrábať znamená kombinovať veci a sily, ktoré sa nachádzajú v našom dosahu. Nová kombinácia sa môže vyskytovať alebo sa vyskytuje vždy len diskontinuálne a vznikajú javy charakteristické pre vývoj.

Podľa Schumpetera vyrábať veci inak, znamená inak kombinovať výrobné statky.

Schumpeter uvádza nasledovné nové kombinácie výrobných statkov:

- **Výroba nového statku, ktorý nie je spotrebiteľom ešte známy, alebo statku novej kvality**
- **Zavedenie novej výrobnéj metódy, ktorá je pre dané priemyselné odvetvie prakticky neznáma. Základom novej výrobnéj metódy však nemusí byť nový vedecký objav. Môže spočívať aj v novom spôsobe komerčného využívania statku.**
- **Otvorenie nového trhu odbytu, teda trhu, na ktorom doteraz nebolo zastúpené dané priemyselné odvetvie príslušnej krajiny bez ohľadu na to, či tento trh už predtým jestvoval alebo nejestvoval.**
- **Získanie nového zdroja surovín alebo polovýrobov bez ohľadu na to, či tento zdroj už predtým jestvoval, ale my sme naň neprihliadali a pokladali sme ho za neprístupný, alebo sa musel najskôr vybudovať.**
- **Uskutočnenie novej organizácie, ako je vytvorenie monopolného postavenia alebo rozpad monopolu.**

V novej ekonomike informačnej spoločnosti produkcia informačných produktov a služieb vytvára nerovnováhu na trhoch, kde tieto produkty a služby vstupujú, pričom viac informácií v produkte alebo službe znamená automaticky väčší trh pre toho, kto tieto produkty a služby na trh uvádza.

Generovanie produktov s väčším obsahom informácií resp. s novými informáciami vytvára nerovnováhu na trhu. Podľa **Jacka Hirshleifera** a **Johna G. Rileyho** informačné aktivity majú pozoruhodný vzťah k ekonomickej rovnováhe. Generovanie informácií je vo veľkej miere nerovnováhu vytvárajúci proces a rozširovanie informácií je rovnováhu opravujúci proces.

Ak sa informácie sprístupnia, potom viac účastníkov trhu môže tieto informácie transformovať do svojích produktov. Uvádzanie týchto produktov na trh potom opäť obnovuje rovnováhu na trhu.

Na tomto základe môžeme vysvetliť aj príčiny transformácie industriálnych hierarchií do sietí. Keďže jednotliví účastníci svetového trhu sú si dnes vedomí skutočnosti, že viac informácií v produkte znamená vyššiu konkurencieschopnosť a väčší trh, potom hľadajú cesty ako sa k týmto informáciám čo najrýchlejšie dostať.

Najrýchlejšou cestou k potrebným informáciám je sieť.

Sieť teda umožňuje rýchlejší prístup k informáciám, čo znamená možnosť implantovať do produktu viac informácií a získať väčší trh.

Sieť pôsobí zároveň ako prostriedok vyrovnávania globálnej ekonomickej nerovnováhy, keďže globálne disipuje informácie a pôsobí tak ako stabilizačný faktor vytvárajúcej sa štruktúry novej ekonomiky informačnej spoločnosti.

Základné charakteristiky informačnej teórie hodnoty:

- **Informácie pôsobia antientropicky teda proti zvyšovaniu entropie**
- **Informácie in-formujú čiže vytvárajú štruktúru ekonomiky a spoločnosti**
- **Generovanie informácií a ich vtel'ovanie do produktov vytvára nerovnováhu v tých častiach ekonomiky, v ktorých konkurenčné produkty neobsahujú práve generované informácie**
- **Produkt, ktorý vzniká na základe generovaných informácií, získava väčší podiel na trhu**
- **Rozširovanie čiže disipácia informácií a ich vtel'ovanie do konkurenčných produktov potom zasa rovnováhu obnovuje**
- **Informácie sa do nového produktu vtel'ujú tak, že tento vzniká ako nová kombinácia informácií a starého produktu**
- **Týmto spôsobom prebieha proces kreatívnej deštrukcie v informačnej spoločnosti**
- **Nové smery vývoja, ktoré bývajú väčšinou uvádzané ako informačné technológie, nové materiály a biotechnológie, nie sú nič iné ako nové kombinácie starých výrobných faktorov s informáciami**
- **V globálnej svetovej ekonomike, krajina, ktorá investuje do informačných technológií, informatizácie, vedy, výskumu atď. získava potom väčší podiel na trhoch a v krajinách, ktoré do informatizácie neinvestujú, dochádza potom k rastu ekonomickej nerovnováhy**

Zaujímavou skutočnosťou pri pokusoch o zmenu prístupu k vytváraniu bohatstva a o novú formuláciu tohoto problému je skutočnosť, že tak robia predovšetkým odborníci neekonómovia, a to prevažne odborníci z oblasti futurologie, sociológie, filozofie, synergetiky alebo teórie managementu a využívajú pri tom globálny pohľad na vývoj spoločnosti a jej civilizačnú transformáciu. Svojimi závermi však vytvárajú východiskové rámce pre analýzu tohoto problému ekonómami teoretikmi.

Pochopenie zmeny paradigmy vytvárania bohatstva znamená zároveň zmenu hodnotových orientácií jednotlivca, spoločnosti i civilizácie. Túto zmenu hodnotových orientácií by mala spájať zmena orientácie z konzumu spotrebných materiálnych statkov k rastu ľudského intelektu a zväčšovaniu duševného bohatstva. Táto preorientácia by mala napomôcť nájdeniu novej trajektórie civilizačného rozvoja, ktorá by bola východiskom z dnešnej globálnej civilizačnej krízy.

Ekonomika vysokých miezd a redistribúcia pracovných síl

Celosvetový prechod ku globálnej informačnej spoločnosti znamená tiež koniec lacnej pracovnej sily ako zdroja rastu ekonomiky a zároveň prechod k ekonomike vysokých miezd.

Proces informatizácie ekonomiky je spojený s radikálnou transformáciou trhu pracovných síl, ktorá ovplyvňuje zmenu dopytu a ponuky po množstve, štruktúre a kvalifikácii pracovnej sily v každej krajine sveta. Väčšina ekonomík sveta má však s premenou trhu pracovnej sily stále väčšie problémy. Základom týchto problémov je nepochopenie spojitosti medzi informatizáciou ekonomiky a prechodom na ekonomiku vysokých miezd.

John Naisbitt uvádza, že mnohí ľudia si napočudovanie aj dnes ešte myslia, že dnešná ekonomika vytvára najmä nízko platené miesta, ktorými sotva možno užiť rodinu. Ako príklad uvádza Naisbitt USA, kde sa hovorí o bizarnom stereotype, ktorý charakterizuje prechod USA od industriálnej ekonomiky, kde každý vysoko zarábala v automobilovom priemysle, k spoločnosti služieb, kde bývalí robotníci z automobiliek pracujú v stánkoch s rýchlym občerstvením¹⁵⁸.

Ako príklad by sme však mohli zobrať aj krajiny strednej a východnej Európy, kde veľké množstvo kvalitných odborníkov z oblasti priemyslu, vedy, výskumu i školstva, kde mali relatívne vysoký životný štandard, sa zo dňa na deň stalo odkázanými na hľadanie miest najmä v oblasti služieb, kde sa však musia uspokojiť s radikálnym znížením životného štandardu. Pre krajiny strednej a

¹⁵⁸ Naisbitt, John, Aburdene, Patricia: Megatrends 2000. Ten New Directions for the 1990's. New York: William Morrow and Company, Inc., 1990

východnej Európy je dnes charakteristický Naisbittov postreh, že pred nástupom informatizovanej ekonomiky, vzdelaní absolventi neboli využití a kolovali o nich historicky, že pracujú ako vodiči. V krajinách strednej a východnej Európy dnes aj skutočne veľké množstvo vzdelaných absolventov vysokých škôl alebo ľudí s vysokou kvalifikáciou nie je využitých, a mnohí z nich skutočne pracujú ako vodiči, alebo si zarábajú na takých pracovných miestach, kde žiadnu kvalifikáciu ani vzdelanie nepotrebujú.

John Naisbitt v tejto súvislosti hovorí o pretrvávajúcom mýte lacnej pracovnej sily, ktorý je však pozostatkom ekonomického myslenia industriálneho obdobia rozvoja ekonomiky a pre v stále väčšej miere sa informatizujúcej ekonomiky, sa vonkoncom nedá použiť. Tento mýtus lacnej pracovnej sily však výrazne participuje na hospodárskych problémoch mnohých krajín sveta, ktoré nastúpili cestu transformácie k modernej informačnej spoločnosti. K prekonaniu tohoto mýtu je potrebná zmena ekonomického myslenia a pochopenie skutočnosti, že informatizovaná ekonomika je spojená tiež s prechodom od lacnej k drahej resp. dobre platenej vysokovýkonnej a vysokokvalifikovanej pracovnej sile. John Naisbitt nalieha na uznanie ekonomickej reality, že informatizovaná ekonomika je ekonomikou vysokých miezd.¹⁵⁹

Uznanie skutočnosti, že informatizovaná ekonomika je ekonomikou vysokých miezd, by malo potom viesť k zmene hospodárskej politiky v zmysle presmerovania investícií a finančných tokov do oblasti ľudského kapitálu a podpory rastu životného štandardu vysokokvalifikovaných pracovných síl.

Amin Rajan a Susan Hayday, poprední britskí výskumníci a špecialisti na oblasť zamestnanosti a pracovnej sily, došli k záverom, že prebiehajúce procesy zmeny štruktúry ekonomiky sú spojené s prerozdelením objemu práce medzi sektormi, odvetviami, prípadne aj vo vnútri odvetví alebo sektorov. Toto prerozdeľovanie objemu práce sa prejavuje vytváraním nových pracovných miest v sektoroch služieb a informácií a úbytkom pracovných miest v sektoroch priemyslu a poľnohospodárstva.

Informatizácia ekonomiky na základe zavádzania moderných informačných technológií z tohoto pohľadu znamená terciarizáciu a kvarterizáciu ekonomiky a informačné technológie sa významnou mierou podieľajú na rozptyľovaní resp. redistribucii pracovných miest v rámci jednotlivých ekonomík alebo dokonca medzi ekonomikami v rámci globálnej svetovej ekonomiky. Pracovné sily sa následkom zavádzania informačných technológií presúvajú na jednej strane z výrobného procesu do predvýrobných etáp a na strane druhej sa presúvajú z primárneho a sekundárneho sektora do terciárneho a kvartérneho sektora.

Účinok zavádzania informačných technológií sa neprejavuje iba v tom sektore, kde sú zavádzané, kde sa prejavuje čo do počtu pracovných síl zväčša negatívne,

¹⁵⁹ Tamtiež.

ale prejavuje sa najmä v sektoroch informácií a služieb, kde sa prejavuje čo do počtu pracovných síl zväčša pozitívne. Informačný sektor je čo do rozsahu pracovných síl v súčasnosti najväčším sektorom moderných vyspelých ekonomík.

Zavedenie informačných technológií najmä v oblasti výroby v určitom regióne, umožňuje vytváranie pracovných miest v sektore služieb a v informačnom sektore v tom istom regióne, pričom tieto majú priamu nadväznosť na zavádzané technológie a umožňujú ich efektívne využívanie.

Redistribúcia pracovných síl medzi sektormi prebieha na regionálnej, štátnej, medzištátnej i globálnej úrovni. Informatizácia ako redistribúcia pracovných síl je však spojená aj so zmenou štandardu, kvalifikácie a postavenia redistribuovaných pracovných síl.

Strata pracovných síl v sektoroch poľnohospodárstva a priemyslu, ktorej sme svedkami v súčasnej dobe aj v krajinách strednej a východnej Európy, by mala byť procesom informatizácie kompenzovaná vytváraním dobre platených a vysokoškolených miest spojených najmä so spracovávaním informácií a ich distribúciou v rámci transformujúcich sa ekonomík. V skutočnosti však to tak nie je.

John Naisbitt v tejto súvislosti uvádza, že informatizovaná ekonomika produkuje mimoriadny počet dobre platených miest " atraktívnych " pracovných príležitostí spojených s vysokou výkonnosťou a vysokou odbornosťou. Čím väčší sa rozvíja informatizovaná ekonomika, tým viac lepších miest sa vytvára, a tým sú lepšie platené, tvrdí Naisbitt¹⁶⁰.

Znamená to tiež, že vytváranie a kvalita pracovných miest sú priamo závislé na realizácii procesu informatizácie a na stupni informatizácie ekonomiky resp. jej jednotlivých častí. Naisbitt tiež uvádza, že nekvalifikovaní a nedostatočne pripravení pracovníci, budú poberať platy zodpovedajúce ich ekonomickej hodnote v informatizovanej ekonomike teda veľmi vysoké, a že pracovné príležitosti v informatizovanej ekonomike si vyžadujú až taký vysoký stupeň kompetencie, že v súčasnosti na ich obsadenie nie je dostatok ľudských zdrojov, ani vo vyspelých ekonomikách¹⁶¹.

Podľa Roberta B. Reicha radikálne zmeny v oblasti pracovných síl, ktorých sme svedkami v súčasnej dobe, sú spojené so zmenou princípov fungovania jednotlivých národných ekonomík následkom globalizácie svetovej ekonomiky¹⁶².

Reich vo svojej knihe *Dielo národov* uvádza, že jednou z najdôležitejších zmien ekonomických princípov v rámci ekonomík jednotlivých štátov je prakticky zánik národných ekonomík v tradičnom slova zmysle a strata významu ekonomických

¹⁶⁰ Tamtiež.

¹⁶¹ Tamtiež.

¹⁶² Reich, Robert B.: *The Work of Nations. Preparing Ourselves for the 21st Century Capitalism*. New York: Alfred A. Knopf, 1991

hraníc jednotlivých štátov. Zatiaľ čo v období pred globalizáciou, podľa Reicha ekonomika každého štátu vždy predstavovala jeden celok, ktorý zodpovedal významu názvu národné hospodárstvo, tak v období globalizácie ekonomiky jednotlivých štátov už významu názvu národné hospodárstvo nezodpovedá. Strata významu ekonomických hraníc jednotlivých štátov a postupujúca globalizácia svetovej ekonomiky spôsobuje destabilizáciu trhu pracovných síl v rámci jednotlivých štátov.

V rámci týchto štátov sa doteraz jednotné národné hospodárstva rozdelili na časť, ktorá už je napojená na globálnu ekonomiku a časť, ktorá na globálnu ekonomiku napojená nie je. Následkom toho sa aj pracovné sily v rámci ekonomík jednotlivých štátov rozdelili na tú časť pracovných síl, ktorá sa podieľa resp. participuje na chode a výhodách globálnej ekonomiky a na tú časť, ktorá na globálnu ekonomiku ešte napojená nie je, neparticipuje na jej chode a výhodách alebo nie je s globálnou ekonomikou schopná komunikovať.¹⁶³

Robert Reich uvádza, že u tej časti pracovných síl, ktorá je napojená na globálnu ekonomiku sa táto skutočnosť prejavuje v prudkom raste príjmov a rapídnom zvyšovaní životného štandardu, takže participácia pracovných síl na chode globálnej ekonomiky sa prejavuje z hľadiska príjmov participujúcich pracovných síl jednoznačne pozitívne. Na druhej strane však tá časť pracovných síl v rámci jednotlivých štátov, ktorá nie je napojená na globálnu ekonomiku a neparticipuje na jej chode, je oproti prvej skupine v jednoznačnej nevýhode, ktorá sa prejavuje v poklese príjmov, klesajúcej mzdovej úrovni a neustále klesajúcim životnom štandarde.

Závery Roberta Reicha, čo do štruktúry pracovných síl participujúcich na globálnej ekonomike a požívajúcich výhody dobre platených pracovných miest, sa jednoznačne zhodujú so závermi Johna Naisbitta a to v skutočnosti, že ide o tých pracovníkov, ktorí sa podieľajú na informatizácii ekonomiky. Informatizovaná ekonomika je tá časť ekonomík jednotlivých štátov, ktorá je napojená na globálnu svetovú ekonomiku, zatiaľ čo neinformatizovaná časť ekonomík jednotlivých štátov sa na globálnu svetovú ekonomiku napojiť schopná nie je. Lacná pracovná sila tak ide ruka v ruke s neinformatizáciou ekonomiky alebo jej častí a s neschopnosťou alebo nemožnosťou napojenia sa na globálnu ekonomiku. Trh pracovných síl v rámci ekonomík jednotlivých štátov sa tak rozdelil na dve časti podľa komunikácie s globálnou ekonomikou a ekonomické hranice jednotlivých štátov tak stratili alebo postupne strácajú význam. V rámci globálnej ekonomiky sa tak vytvorila jedna celistvá štruktúra, kde patria pracovné sily participujúce na chode globálnej ekonomiky, zatiaľ čo pracovné sily, ktoré neparticipujú na chode globálnej ekonomiky, sa stávajú neustále narastajúcim bremenom ekonomík jednotlivých štátov.

¹⁶³ Tamtiež.

Informačná ekonomika ako základ informačnej spoločnosti

Informačná ekonomika je svojou podstatou úplne odlišná od ekonomiky industriálnej. Aj keď vzniká v rámci nej, nepredstavuje jej časť, ale postupne industriálnu ekonomiku nahrádza a transformuje. Informačná ekonomika je organizovaná vo forme sietí, na rozdiel od industriálnej ekonomiky, ktorá bola organizovaná vo forme hierarchií. Pri meraní informačnej ekonomiky napr. Marcom Poratom alebo Stephenom S. Roachom jej podiel na celkovej ekonomike predstavoval vlastne stupeň transformácie industriálnej ekonomiky na ekonomiku informačnú. V súčasnej dobe vo vyspelých priemyselných krajinách vedľa seba fungujú dva druhy ekonomiky- informačná a industriálna, sú navzájom prepojené a jedna nahrádza druhú. Alvin Toffler nazýva informačnú ekonomiku aj rýchlou ekonomikou, podľa rýchleho systému vytvárania bohatstva a industriálnu ekonomiku nazýva pomalou ekonomikou, podľa pomalého systému vytvárania bohatstva. Výsledkom procesu prechodu k informačnej ekonomike bude vytvorenie globálnej informačnej ekonomiky fungujúcej na základe rýchleho systému vytvárania bohatstva. V súčasnej dobe v globalizujúcej sa svetovej ekonomike sú jej súčasťou ako pomalé, tak aj rýchle ekonomiky, čo vytvára značnú nestabilitu a nerovnováhu svetovej ekonomiky.

Informačná ekonomika sa vo vyspelých priemyselných krajinách vyprofilovala na prelome 50-tych a 60-tych rokov, kedy boli vo vyspelých priemyselných krajinách identifikované zmeny štruktúry ekonomík týchto krajín. Samostatný informačný sektor však začal nadobúdať obrysy v 30-tych rokoch tohoto storočia, keď percentuálny podiel informačného sektora v ekonomike USA dosiahol 24.5 % v roku 1930 / podľa podielu pracovnej sily pracujúcej s informáciami / oproti 20.4 % primárneho sektora, 33.3 % sekundárneho sektora a 19.8 % terciárneho sektora¹⁶⁴. V roku 1920 informačný sektor dosahoval iba 17.7 % podiel v ekonomike USA. Ekonomika USA bola už v tom čase najsilnejšou ekonomikou čo do produkcie hrubého národného produktu (GNP).

V štyridsiatych rokoch význam informačného sektora v ekonomike USA bol porovnateľný so stavom v 30-tych rokoch, avšak už v 50-tych rokoch s nástupom počítačovej techniky začal význam informačného sektora prudko narastať a už v roku 1950 dosahoval informačný sektor 30.8 % podiel oproti 11.9 % podielu primárneho sektora, 38.3 % sekundárneho sektora a 19.0 % terciárneho sektora. V roku 1950 bol teda informačný sektor druhým najväčším sektorom ekonomiky USA.

Prelomovým rokom, kedy informačný, čiže kvartérny sektor predstihol svojím rozsahom dovedy najsilnejší sekundárny sektor, bol v USA rok 1956, v ktorom podľa Johna Naisbitta prvýkrát počet pracovníkov, ktorí sa zaoberajú spracovávaním informácií predstihol počet manuálnych robotníkov. Po prvý raz v

¹⁶⁴ Beniger, James R.: The Control Revolution. Cambridge: Harvard University Press, 1986

histórii sa väčšina produktívneho obyvateľstva začala venovať viac práci s informáciami, než práci spojenej s tvorbou materiálových produktov¹⁶⁵. V roku 1960 už informačný sektor dosahoval 42.0 % podiel oproti 6 % primárneho sektora, 34.8 % sekundárneho sektora a 17.2 % terciárneho sektora. V roku 1970 dosahoval informačný sektor v ekonomike USA 46.4 % podiel. Vývoj informačného sektora v ekonomike USA pozri aj v tabuľke 2.4.

Rok	Percentuálny podiel sektora				Pracovné sily celkom (v mil.)
	Poľnohospodárstvo	Priemysel	Služby	Informácie	
1800	87.2	1.4	11.3	0.2	1.5
1810	81.0	6.5	12.2	0.3	2.2
1820	73.0	16.0	10.7	0.4	3.7
1830	69.7	17.6	12.2	0.4	3.7
1840	58.8	24.4	12.7	4.1	5.2
1850	49.5	33.8	12.5	4.2	7.4
1860	40.6	37.0	16.6	5.8	8.3
1870	47.0	32.0	16.2	4.8	12.5
1880	43.7	25.2	24.6	6.5	17.4
1890	37.2	28.1	22.3	12.4	22.8
1900	35.3	26.8	25.1	12.8	29.2
1910	31.3	36.3	17.7	14.9	39.8
1920	32.5	32.0	17.8	17.7	45.3
1930	20.4	35.3	19.8	24.5	51.1
1940	15.4	37.2	22.5	24.9	53.6
1950	11.9	38.3	19.0	30.8	57.8
1960	6.0	34.8	17.2	42.0	67.8
1970	3.1	28.6	21.9	46.4	80.1
1980	2.1	22.5	28.8	46.6	95.8

Zdroj: James R. Beniger: The Control Revolution. Harvard University Press, Cambridge 1986

Tab. 1.4 Vývoj pracovnej sily v štyroch sektoroch v USA v rokoch 1800 - 1980

¹⁶⁵ Naisbitt, John: Megatrends. New York: Warner Books, 1984

Podľa amerického ekonóma Stephen S. Roacha presiahol v roku 1986 podiel informačného sektora v ekonomike USA 55 % podiel podľa počtu pracovných síl¹⁶⁶. Rozdelenie ekonomiky resp. štruktúry ekonomiky podľa sektorov na primárny / poľnohospodárstvo /, sekundárny / priemysel /, terciárny / služby / a kvartérny / informácie / sektor sa vyvinulo z pôvodného rezčlenenia na tri sektory: primárny, sekundárny a terciárny.

Sektorálne členenie ekonomiky Colina Clarka

Samotné sektorálne členenie ekonomiky vychádza z prác austrálskeho ekonóma Colina Clarka. Colin Clark vo svojej práci Podmienky ekonomického pokroku, ktorá bola publikovaná v roku 1940, ako prvý rozdelil ekonomické aktivity do primárneho, sekundárneho a terciárneho sektora. Relatívna významnosť jednotlivých sektorov je podľa Clarka determinovaná ich relatívnou produktivitou. Zmena významnosti týchto sektorov je funkciou vyprodukovanej hodnoty tvoriacej výstup z týchto sektorov.

Nástup informačných technológií spôsobil významný vzrast produktivity a závislosti výstupnej produkcie na využití informačných technológií. Tieto procesy spôsobili postupné vyprofilovanie informačného sektora ekonomiky. Spolu s identifikáciou zmien economickej štruktúry na prelome 50 - ych a 60 - ych rokov sa zjavilo viacero významných vedeckých prác, ktoré sa snažili o analýzu tejto skutočnosti.

Informačný sektor Fritza Machlupa

Za základnú a priekopnícku prácu v tejto oblasti sa považuje práca amerického ekonóma Fritza Machlupa, Produkcia a distribúcia znalostí v USA, ktorá bola publikovaná v roku 1962¹⁶⁷. Táto práca obsahuje koncepciu informačnej spoločnosti založenej na znalostiach. Fritz Machlup prvý identifikoval ten sektor ekonomiky USA, ktorý sa vzťahoval k tomu, čo on nazval produkcia a distribúcia znalostí.

Na vzťahu odvetví k produkcii a distribúcii znalostí postavil Machlup svoju klasifikáciu. Podľa tejto klasifikácie zoskupil 30 priemyselných odvetví do piatich základných kategórií. Tieto kategórie predstavujú vzdelávanie, výskum a

¹⁶⁶ Roach, Stephen S.: America's Technology Dilemma: A Profile of the Information Economy. Special Economic Study. New York: Morgan Stanley, 1987

¹⁶⁷ Machlup, Fritz: The Production and Distribution of Knowledge in the United States. Princeton University Press, 1962

vývoj, komunikačné médiá, informačné stroje a informačné služby zahrňujúce financie, poisťovníctvo a obchod s realitami.

V roku 1980 Machlup vo svojej ďalšej práci s názvom Znalosti: ich tvorba, distribúcia a ekonomický význam¹⁶⁸ modifikoval túto klasifikáciu do šiestich kategórií, ktoré tvorili vzdelávanie, výskum a vývoj, umelecká tvorivosť a komunikácia, komunikačné médiá, informačné stroje a informačné služby¹⁶⁹. Podľa pôvodnej klasifikácie z roku 1962 Machlup odhadol na základe národných účtov z roku 1958, že informačný sektor zahrňuje 29 % vytvoreného hrubého národného produktu / GNP / a 31 % podielu pracovnej sily. Machlup tiež odhadol, že medzi rokmi 1947 a 1958 informačný sektor expandoval dvakrát rýchlejšie ako hrubý národný produkt / GNP /. Výsledkom bola tá skutočnosť, že USA sa rýchlo stávali informačnou spoločnosťou.

Informačný sektor Gilberta Burcka

Informačný sektor sa stále častejšie stával predmetom záujmu vedcov a ekonomickej analýzy, ktorých práce objasňovali jeho vznik, vývoj, štruktúru a mechanizmy jeho fungovania. Bol to predovšetkým Burck¹⁷⁰, ktorý v roku 1964 vypočítal, že informačný sektor vytváral 33 % hrubého národného produktu / GNP / v roku 1963.

Ďalší významný americký ekonóm Jacob Marschak v roku 1968 predvídal, že informačný sektor sa bude približovať v roku 1970 40 % GNP¹⁷¹. Peter Drucker identifikoval v roku 1968 prebiehajúce zmeny vo svojej práci, Vek diskontinuity ako vytváranie znalostnej ekonomiky¹⁷².

Informačná ekonomika Marca U. Porata

Priekopníckou prácou svojim významom porovnateľnou s prácami Fritza Machlupa bola deväťzväzková štúdia amerického výskumníka Marca Uri Porata Informačná ekonomika¹⁷³, ktorú v roku 1977 vypracoval pre Úrad

¹⁶⁸ Machlup, Fritz: Knowledge: its creation, distribution and economic significance. Vol. I. Princeton University Press, 1980

¹⁶⁹ Tamtiež.

¹⁷⁰ Burck, Gilbert: Knowledge: The Biggest Growth Industry of Them All. In: Fortune. November 1964

¹⁷¹ Marschak, Jacob: Economics of Inquiring, Communicating, and Deciding. In: American Economic Review 58 / 2 / 1968

¹⁷² Drucker, Peter: The Age of Discontinuity. New York: Harper and Row, 1968

¹⁷³ Porat, Marc Uri: The Information Economy. Definition and Measurement. Washington, D.C.: U.S. Department of Commerce, Office of Telecommunications, 1974

telekomunikácií ministerstva obchodu USA. V tejto práci Marc Porat rozdelil informačné aktivity do primárneho informačného sektora a sekundárneho informačného sektora. Primárny informačný sektor zahrnoval podľa Porata tie firmy, ktoré produkovali informačné tovary a služby pre trhovú výmenu¹⁷⁴. Sekundárny informačný sektor zahrnoval všetky informačné služby produkované pre vnútornú spotrebu vládou a neinformačnými firmami¹⁷⁵. V roku 1967 podľa Poratových výpočtov informačné aktivity zahrnovali 46.2 % GNP, z toho 25.1 % v primárnom informačnom sektore a 21.1 % v sekundárnom informačnom sektore. Štruktúra modernej americkej ekonomiky sa podľa modelu Marca Porata potom skladala zo šiestich sektorov. Poratova šesťsektorová americká ekonomika zahrnovala: primárny informačný sektor, sekundárny informačný sektor - verejnú byrokráciu, sekundárny informačný sektor - súkromnú byrokráciu, verejný produktívny sektor, súkromný produktívny sektor a domáci sektor.

Vývoj štruktúry ekonomiky v ostatných vyspelých priemyselných krajinách s časovým oneskorením zodpovedá vývoju tejto štruktúry v USA, čo zodpovedá skutočnosti, že ide o adaptáciu štruktúry ekonomík týchto krajín na štruktúru informačnej ekonomiky. Aj v týchto krajinách došlo postupne k zmene sektorálnej štruktúry a vyprofilovaniu informačného sektora. Avšak informačný sektor sa na celkovom profile jednotlivých ekonomík presadzoval len veľmi postupne. Napríklad vo Francúzsku ešte v roku 1954 bol podľa údajov OECD informačný sektor najslabším sektorom ekonomiky s 20.3 % oproti 24.7 % primárneho sektora, 30.9 % sekundárneho sektora a 24.1 % terciárneho sektora / podľa percentuálneho podielu pracovných síl, podľa jednotlivých sektorov¹⁷⁶. V roku 1975 je však už aj vo Francúzsku informačný sektor najsilnejším sektorom francúzskej ekonomiky s 32.1 % podielom oproti 9.9 % podielu primárneho sektora, 29.9 % podielu sekundárneho sektora a 28.1 % terciárneho sektora¹⁷⁷. V NSR ešte v roku 1978 informačný sektor nebol najväčším sektorom ekonomiky NSR, hoci za sekundárnym sektorom s 35.1 % podielom so svojím 33.2 % podielom zaostával iba minimálne¹⁷⁸. Podobne v Japonsku v roku 1975 informačný sektor s 26.0 % zaostával za 30.5 % podielom primárneho sektora a 26.8 % podielom sekundárneho sektora¹⁷⁹. Vidíme, že vyspelé priemyselné krajiny mali podobný vývin štruktúry svojich ekonomík s postupným vyprofilovaním informačného sektora, aj keď v tejto oblasti a v získaní dominantného postavenia informačného sektora ekonomík zaostávali za vývojom štruktúry ekonomiky USA o 20 až 30 rokov.

¹⁷⁴ Tamtiež.

¹⁷⁵ Tamtiež.

¹⁷⁶ Trends in the Information Economy. Paris: OECD, 1986

¹⁷⁷ Tamtiež.

¹⁷⁸ Tamtiež.

¹⁷⁹ Tamtiež.

Informačná spoločnosť Aharona Kellermana

Izraelský vedec a viceprezident University of Haifa profesor **Aharon Kellerman** popísal etapy vývoja informačnej spoločnosti vo svojej štúdií **Fázy vzostupu informačnej spoločnosti**. Začiatok vytvárania informačnej spoločnosti chápe ako synergiu štyroch spoločenských systémov, ktorými podľa neho boli industriálna spoločnosť, kapitalizmus, studená vojna a kultúra ako informácie (Kellerman 2000). Spoločným pôsobením týchto štyroch systémov bol odštartovaný proces vytvárania informačnej spoločnosti. Kellerman rozdelil doterajší proces vytvárania informačnej spoločnosti na tri fázy (Kellerman 2000). Sú to tieto fázy:

- **informačne bohatá spoločnosť - information-rich society** (obdobie od šesťdesiatych po sedemdesiate roky 20.storočia)
- **informačne založená spoločnosť - information-based society** (obdobie od osemdesiatych až deväťdesiatych rokov 20.storočia)
- **Informačne dominantná spoločnosť - information-dominated society** (obdobie od deväťdesiatych rokov 20.storočia po dnes).

Informačne bohatá spoločnosť (information-rich society)

Kellerman túto fázu vývoja informačnej spoločnosti považuje za prvú fázu, ktorá je charakteristická širokým zavádzaním informačných technológií, šírením informačných aktivít, vytváraním informačnej zamestnanosti a informačnou produkciou. Ide vlastne o tú fázu vývoja informačnej spoločnosti, v ktorej rozhodujúci vplyv v ekonomike USA začal nadobúdať sektor ekonomiky USA, zaoberajúci sa spracovávaním informácií rozhodujúce postavenie v ekonomike. Tento sektor bol charakteristický rastom informačných pracovných miest resp. informačnou produkciou. V ďalších fázach vývoja informačnej spoločnosti sa tento informačný sektor postupne transformoval do informačnej ekonomiky resp. do novej ekonomiky.

Informačne založená spoločnosť (information-based society)

Kellerman druhú fázu vývoja informačnej spoločnosti spája s rastom množstva informácií, informačnou technológiou a zamestnanosťou. Túto fázu zaraďuje do obdobia osemdesiatych až deväťdesiatych rokov 20.storočia. Charakterizuje ju tromi základnými trendami globalizáciou, špecializáciou a konektivitou. Globalizáciu spája prudkým rozvojom medzinárodnej telefónie, Internetu a kábelovej a satelitnej televízie. Tieto technologické vymoženosti

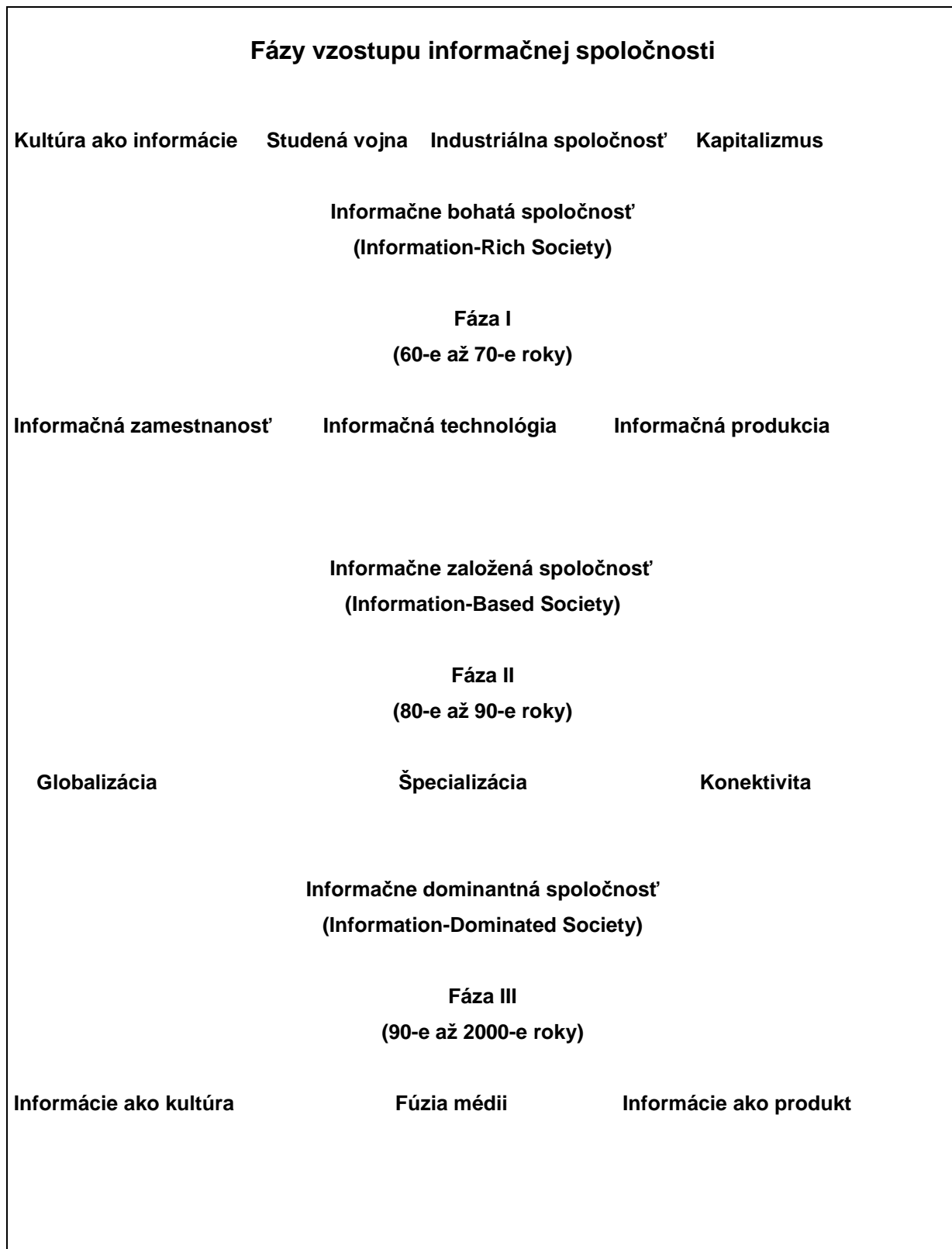
výrazne zredukovali alebo presunuli medzinárodné hranice na pohyb informácií. Toto sa stalo evidentným skoro vo všetkých oblastiach ekonomiky, spoločnosti a kultúry vrátane správ, bankovníctva, komercie a spoločenských kontaktov. Špecializáciu spája s rozširovaním informačných zariadení ako telefónov, mobilných telefónov, faxov, osobných počítačov a ďalších. Konektivitu spája s možnosťami Internetu a so vzrastajúcim prepojením individuálnych zákazníkov s producentami tovarov a poskytovateľmi služieb ako aj medzi poskytovateľmi služieb navzájom.

Informačne dominantná spoločnosť (information-dominated society)

Kellerman považuje túto fázu vývoja informačnej spoločnosti za súčasnú fázu jej vývoja. Charakterizuje ju vedúcou rolou informačnej produkcie, prenosu a použitia v ekonomických a sociálnych aktivitách. Informácie sa stávajú hlavným produktom. Informačné médiá začínajú fúzovať jedno s druhým. Informácie sa stávajú kultúrou. Táto fáza prebieha od konca deväťdesiatych rokov 20.storočia podnes.

Súčasnú podobu informačnej spoločnosti popisuje Kellerman nasledovnými charakteristikami:

- **Technológiou.** Sofistikovaná informačná technológia pre produkciu, záznam, prenos a obnovovanie informácií všetkých formátov vedie k vyššej úrovni konektivity, globalizácie a závislosti na informačných technológiach.
- **Produkciou.** Extenzívna produkcia informácií vedie k rastu pracovnej sily zamestnanej priamo alebo nepriamo v informačných aktivitách.
- **Ekonomikou.** Informácie sa stávajú hlavnou komoditou. Sú kupované a predávané vo vzrastajúcej miere.
- **Operáciami.** Špeciálne kanály prenosu informácií môžu byť nahradzované integrovanými kanálmi.
- **Kultúrou.** Ekonomický a spoločenský akcent na informácie ich pretvára do podoby kultúry. Informácie pôsobia ako kultúra.

Tab. 1.5 Fázy vzostupu informačnej spoločnosti podľa Aharona Kellermana (Kellerman 2000)

Základné charakteristiky novej ekonomiky

Nová ekonomika je pojem, ktorý býva stotožňovaný s ekonomickými aktivitami spojenými s Internetom, s rastom akcií technologických firiem v USA alebo s hospodárskou politikou, ktorú v rokoch 1993 až 2000 uskutočňoval prezidentický tandem Bill Clinton a Albert Gore. V skutočnosti ako novú ekonomiku môžeme označiť novovytvárajúcu sa štruktúru ekonomiky, ktorá vznikla z klasickej industriálnej ekonomiky pod vplyvom transformačného účinku moderných informačných technológií a najmä Internetu a tiež hospodársku politiku, ktorá zodpovedá riadeniu ekonomiky krajiny resp. štátu v podmienkach globálnej ekonomiky a svetového trhu. Úspech novej ekonomiky v USA v rokoch 1993 až 2000 inšpiroval takisto Európsku úniu, ktorá v roku 2000 na Lisabonskom summite v marci prijala desaťročnú stratégiu založenú práve na princípoch novej ekonomiky. Nová ekonomika je dnes teoreticky dosť podrobne rozpracovaná a teórie novej ekonomiky sa vyvíjajú zároveň s premenami reálnej ekonomiky.

Nová ekonomika tak ako sa vyprofilovala v USA je ako ekonomický model charakterizovaná nasledovne:

- **Nová ekonomika sa vyprofilovala na základe transformácie klasickej industriálnej ekonomiky spôsobenej prienikom moderných informačných technológií a najmä Internetu do všetkých oblastí a odvetví fungovania ekonomiky.**
- **Základom vytvárania novej ekonomiky je produktivita práce, ktorej rast je dosahovaný využitím moderných informačných technológií**
- **Nepretržitý rast produktivity práce spôsobený modernými informačnými technológiami sa premieta do rastu konkurencieschopnosti produkcie a konkurencieschopnosti ekonomiky.**
- **Rast produktivity práce a rast konkurencieschopnosti ekonomiky a jej produkcie sa premieta do rastu celej ekonomiky, ktorý je výrazne vyšší ako u tradičnej industriálnej ekonomiky.**
- **Rast ekonomiky spôsobený rastom produktivity práce a konkurencieschopnosti ekonomiky spôsobených modernými**

informačnými technológiami je spojený s nízkou infláciou a býva označovaný ako neinlačný rast.

- **Neinflačný rast ekonomiky je spojený s vytváraním pracovných miest spojených s používaním moderných informačných technológií. Veľká časť pracovných miest sa vytvára v oblasti kyberpriestoru. Na vytvorenie takéhoto pracovného miesta je potrebný počítač, človek a zodpovedajúce znalosti. Vytvorenie takéhoto pracovného miesta nie je podmienené existenciou organizácie.**
- **Vytváranie pracovných miest v novej ekonomike je spojené s vysokou kvalifikáciou, s vysokými zručnosťami a vysokými mzdami.**
- **V novej ekonomiky sa veľká časť ekonomických aktivít transformuje do digitálnej podoby a prenáša sa do oblasti kyberpriestoru.**
- **V novej ekonomike sa do kyberpriestoru prenáša aj časť vytvárania HDP.**
- **Nová ekonomika má sieťovú podobu. Hlavnou organizačnou štruktúrou novej ekonomiky sú siete, ktoré postupne nahrádzujú tradičné industriálne hierarchie.**
- **V novej ekonomike následkom vytvárania sieťových štruktúr a vzájomným prepájaním jednotlivých organizácií do jedného celku vzniká sieťová inteligencia, ktorá je spojená so zdieľaním využívania informačných a poznatkových zdrojov.**
- **Hlavnou formou kapitálu v novej ekonomike sú informácie a znalosti. Informačný a znalostný kapitál je zároveň rozhodujúcou formou kapitálu, ktorá zaručuje úspech na svetových trhoch.**
- **Nová ekonomika je charakteristická novými pravidlami fungovania, ktorými sa odlišuje od pravidiel fungovania klasickej industriálnej ekonomiky.**
- **Nová ekonomika je spojená s koncom klasického ekonomického cyklu. Ako bude vyzeráť pohyb novej ekonomiky príp. nová podoba ekonomického cyklu je v štádiu skúmania.**

Teoretici novej ekonomiky jej vznik kladú do obdobia začiatku 70-ych rokov dvadsiateho storočia a vytvorenie jej základov spájajú s rozpadom starého ekonomického poriadku v období medzi 70-ymi rokmi a 90-ymi rokmi dvadsiateho storočia. Vznik novej ekonomiky je jednoznačne spojený s nástupom informačnej spoločnosti a s ňou spojeným pretváraním ekonomického poriadku. Za hlavných teoretikov novej ekonomiky sú považovaní Robert Atkinson, Don Tapscott, Lester Thurow, Robert Reich, Joel Kotkin, John Alic, Randolph Court, Joseph Ward, Stephen Herzenberg, Albert Gore, George Gilder a ďalší.

Nová ekonomika Kevina Kellyho a jej pravidlá

Nová ekonomika informačnej spoločnosti funguje na základe odlišných pravidiel ako fungovala ekonomika industriálna.

Kevin Kelly popísal pravidlá fungovania **Novej ekonomiky** vo svojej knihe **Nové pravidlá pre novú ekonomiku – New Rules for the New Economy – 10 Radical Strategies for a Connected World**¹⁸⁰.

Kellyho pravidlá Novej ekonomiky sú nasledovné¹⁸¹:

- **Rozširuj roj - swarm – Dynamika spoločnosti a ekonomiky bude vo vzrastajúcej miere sledovať logiku sietí – Porozumenie fungovaniu sietí je kľúčom k porozumeniu fungovania ekonomiky.**
- **Vzrastajúca návratnosť - Ak počet uzlov v sieti vzrastá aritmeticky, hodnota siete vzrastá exponenciálne – Pripojenie niekoľkých málo členov môže dramaticky zvýšiť hodnotu pre všetkých členov siete – V sieťovej ekonomike úspech sleduje zákon rastúcej návratnosti.**
- **Hojnosť nie vzácnosť – Hojnosť a nie vzácnosť vládne sieťovej ekonomike – V sieťovej ekonomike, čím hojnejšie veci sú, tým sú hodnotnejšie - Sieť je továrňou možností.**
- **Následuj bezplatnosť – Ceny v sieťovej ekonomike sa posúvajú smerom k bezplatnosti – Všetky veci hmotné i nehmotné, ktoré možno kopírovať sa stávajú lacnejšími, tak ako sa zdokonaľujú –**

¹⁸⁰ Kelly, Kevin: New Rules for the New Economy. 10 Radical Strategies for a Connected World. New York: Viking Penguin, 1998

¹⁸¹ Tamtiež.

Technológia vytvára príležitosti na dopyt a potom ich vyplňa – Jediný faktor, ktorý sa stáva vzácnym vo svete hojnosti je ľudská pozornosť.

- **Nakrm siet' najprv – Členovia prosperujú, tak ako siet' prosperuje – Pre maximum prosperity nakrm siet' najprv – V sieťovej ekonomike dochádza k posunu od maximalizácie hodnoty firmy k maximalizácii hodnoty siete.**
- **Následuj vrchol – Po úspechu dochádza k devolúcii – Čím je lepšia spoločnosť, tým je menej priestoru pre devolúciu.**
- **Od miest k priestorom – Ľudia budú obývať miesta, ale ekonomika bude vo vzrastajúcej miere obývať priestor – Sieťová ekonomika sa posúva od miest k priestorom – V trhovom priestore sietí, hodnota preteká cez web.**
- **Žiadna harmónia, všetko plynie – Sieťová ekonomika sa posúva od zmeny k plynutiu – Ak sa systém zastaví v harmónii a rovnováha, eventuálne môže stagnovať a zhynúť – Primárnym cieľom novej ekonomiky je – spoločnosť po spoločnosti, priemysel po priemysle – zničiť industriálnu ekonomiku.**
- **Technologické vzťahy – Začni s technológiou, skonči s dôverou – Ústredným ekonomickým imperatívom sieťovej ekonomiky je rozširovanie vzťahov – V sieťovej ekonomike produkcia a spotreba sa spájajú do prozumerizmu – Ktokoľvek má rozumnejších zákazníkov, vyhráva – Sieťová ekonomika je založená na technológii, ale môže byť budovaná iba na vzťahoch – Štartuje s čípmi a končí s dôverou.**
- **Príležitosti pred efektívnosťou – Nerieš problémy, hľadaj príležitosti – Pôvod ekonomického bohatstva začína v príležitostiach – Viac sa dá získať vytváraním nových príležitostí, ako optimalizáciou existujúcich**

Nová ekonomika a zákon rastúcich výnosov

Jedným z významných zákonov novej ekonomiky je zákon rastúcich výnosov. Tento zákon predstavuje opak klasickej ekonómie, ktorá tvrdila, že v čím väčšom počte sa nejaká vec vyskytuje, tým viac klesá jej hodnota.¹⁸²

¹⁸² Kelly, Kevin: Nová biologie podnikání. In: Gibson, Rowan (editor): Nový obraz budoucnosti. Praha: Management Press, 1998

Takto tomu je u zlata a diamantov, ktorých hodnotu zvyšuje ich vzácnosť. V novej ekonomike hodnotu zvyšuje hojnosť.

Skutočnosť, že hodnotu zvyšuje v novej ekonomike hojnosť je jedným z mnohých príznakov toho, ako sa táto nová ekonomika diametrálne odlišuje od industriálnej ekonomiky.

Zákon rastúcich výnosov je spojený so sieťovou štruktúrou novej ekonomiky. Čím viac je účastníkov v sieti, tým väčšiu hodnotu sieť má takisto ako aj každý jednotlivý prvok tejto siete. Ak sa na sieť pripojí čo najviac účastníkov, každý bude mať tým väčšiu hodnotu.

Ak hojnosť zvyšuje hodnotu, jednou z možností ako zbohatnúť, môže byť aj bezplatné rozdávanie rôznych vecí.

Kevin Kelly uvádza ako príklad Netscape, čo je klasický on-line sieťový produkt určený pre web. Firma rozdala zadarmo štyri milióny kópií a zarába obrovské peniaze. Svoje zisky dosahuje tým, že zadarmo rozdáva prehľadacie programy pre klientov a predáva prehľadacie programy pre servery¹⁸³.

Je to to isté ako keby rozdávala telefóny, ale predávala telefónnu spojovaciu sieť alebo súvisiace služby. A je to veľmi bežná koncepcia.¹⁸⁴ Rovnako príklad dnes vidíme pri prehliadačoch Firefox a Mozilla. Vidíme to tiež v prípade shareware – ľudia zdarma poskytujú software a potom predávajú podporné programy.

Kevin Kelly hovorí tiež o ďalšom významnom aspekte siete, ktorý je spojený s novou ekonomikou, a to, že sa podobá celoplanetárnemu kopírovaciemu stroju a, že všetko, čo doň niekto vloží, si niekto okopíruje¹⁸⁵. Snaha zabrániť kopírovaniu toho, čo je na Sieti je úplne márna. Treba sa zmieriť s tým, že treba nechať kopírovaniu voľný priebeh, treba však nájsť cesty, ako si za kópie nechať zaplatiť. Veľmi významným krokom na Sieti je oddeliť tok príjmov od toku kópií.

Kelly uvádza ako príklad skúsenosti z oblasti hudby. Firmy už celé desaťročia rozdávali kópie svojich skladieb rozhlasovým staniciam. Čím viac ich rozdajú, tým lepšie. Rozhlasové stanice potom autorom alebo interpretom na základe určitého štatistického výpočtu vyplácajú tantiémy. Je to príklad toho, ako oddeliť tok príjmov od toku kópií¹⁸⁶.

Sieťová ekonomika pretvára a revolucionizuje všetky sektory podnikateľskej činnosti. Nielen spôsob akým distribuujeme software – filmy, hudbu, knihy a časopisy – ale tiež veci ako finančné služby – okamžité hotovostné platby, okamžitý úver. Prejavuje sa vo všetkom. A sieťová ekonomika vedie k tomu, že nám umožňuje prispôbovať svet našim požiadavkám. Máme teda svoje

¹⁸³ Tamtiež.

¹⁸⁴ Tamtiež.

¹⁸⁵ Tamtiež.

¹⁸⁶ Tamtiež.

osobné noviny, video podľa vlastných požiadaviek, na mieru šité hudobné albumy. Všetko sa orientuje na jednotlivca.¹⁸⁷

Ekonomika obsahu, ekonomika daru a ekonomika pozornosti

Nová ekonomika je prepojená s tromi teoretickými konceptami, a to s ekonomikou obsahu, ekonomikou daru a ekonomikou pozornosti.

Tieto tri koncepty sú rozpracované v knihách a publikáciách autorov ako **Eric Raymond¹⁸⁸, Michael Goldhaber¹⁸⁹, Esther Dysonová¹⁹⁰, Hazel Hendersonová, Richard Barbrook¹⁹¹, David Gauntlett¹⁹², Rishaba Ghosha¹⁹³ alebo Kyle Veale¹⁹⁴.**

Ekonomika obsahu, ekonomika daru a ekonomika pozornosti sa navzájom dopĺňajú. Ich vzťah je vyjadrený nasledovne: Obsah je poskytovaný ako dar a zisk je generovaný pozornosťou.

Ekonomika obsahu zahŕňa tvorbu obsahu v jednotlivých podštruktúrach ekonomiky zábavy. Je priamo spojená s ekonomikou pozornosti. Ekonomiku obsahu vyjadruje nasledujúca rovnica: **Pozornosť jednotlivcov je spotrebovaná obsahom a jeho tvorbou¹⁹⁵. Čas a pozornosť jednotlivcov sa stáva nedostatkovým tovarom.**

¹⁸⁷ Tamtiež.

¹⁸⁸ Raymond, Eric S.: The Cathedral and the Bazaar. Musings on Linux and Open Source by an Accidental Revolutionary. O'Reilly, 1999, 2001, Raymond, Eric S.: The Cathedral and the Bazaar. First Monday, Volume 3, Number 3, March 2nd 1998, Raymond, Eric S.: Homesteading the Noosphere. First Monday, Volume 3, Number 10, October 5th 1998

¹⁸⁹ Goldhaber, Michael H.: The Attention Economy: The Natural Economy of the Net. First Monday, Volume 2, Number 4, April 7th 1997, Goldhaber, Micheal H.: What's the Right Economics for Cyberspace? First Monday, Volume 2, Number 7, July 7th 1997

¹⁹⁰ Dyson, Esther: Release 2.1. Vize života v digitálnom veku. Praha: Softwarové noviny, Management Press, 2001

¹⁹¹ Barbrook, Richard: The Hi-Tech Gift Economy. First Monday, Issue 3 / 12

¹⁹² Gauntlett, David, Horsley, Ross: Web.Studies. 2nd Edition. Arnold Publishers, 2004, Gauntlett, David: Basic Web Economics: How things work in the „attention economy“. www.NewMediaStudies.com

¹⁹³ Ghosh, Rishab Aiyer: Economics is dead. Long live economics ! A Commentary on Michael Goldhaber's The Attention Economy. First Monday, Issue Volume 2, Number 5, May 5th 1997, Ghosh, Rishab Aiyer: Cooking pot markets: an economic model for the trade in free goods and services on the Internet. First Monday, Volume 3, Number 3, March 2nd 1998, Ghosh, Rishab Aiyer: Clustering and Dependencies in free/open source software development: Methodology and Tools. First Monday, Volume 8, Number 4, April 7th. 2003

¹⁹⁴ Veale, Kyle J.: Internet gift economics: Voluntary payment schemes as tangible reciprocity. First Monday, Volume 8, Number 12, December 1st. 2003

¹⁹⁵ Dyson, Esther: Release 2.1. Vize života v digitálnom veku. Praha: Softwarové noviny, Management Press, 2001

Obsahu bude pravdepodobne nadbytok. Tvorba obsahu bude drahá, pretože stojí čas ľudí a úsilie podnikateľov.

Veľa ľudí bude tráviť svoj čas tvorbou vlastného obsahu. V oblasti obsahu sa vytrácajú úspory z rozsahu, ktoré znamenali, že duševné vlastníctvo sa tvorilo mimo domov. Preto sa jeho tvorba vracia domov alebo do malých podnikov. Často je omnoho drahšia v malých podnikoch ako doma¹⁹⁶.

Motivácia pre tvorbu obsahu býva rôzna. Nieкто vytvára obsah pre zábavu a nieкто pre peniaze. Bez ohľadu na motiváciu však súperia svojou činnosťou s komerčnými poskytovateľmi obsahu o čas, ktorý ľudia strávia konzumáciou obsahu, či už ide o sledovanie filmu, hranie videohier on-line, príležitostné potulovanie sa webom alebo písanie odpovedí na e-maily¹⁹⁷.

Vďaka tomu sa už v súčasnosti objavuje stále viac obsahu, ktorý sa snaží pritiahnúť pozornosť ľudí. Akonáhle je totiž vytvorený originál, jeho mechanické reprodukovanie je veľmi lacné¹⁹⁸. **Výsledkom novej ekonomiky je, že jedinci sú časťou alebo otvorene platení za svoju pozornosť.**

Môžu sa pozerieť zadarmo na reklamu za to, že súčasne sledujú reklamy. V snahe upútať pozornosť sú časopisy a noviny dotované alebo zdarma a hradené inzerentmi, ktorí dnes sponzorujú všetko možné, od autobusových zastávok, športových štadiónov až po osviežujúce obrúsky podávané leteckými spoločnosťami. Cieľom je upútať pozornosť¹⁹⁹.

Podľa kvality pozornosti sú potom spotrebiteľia odmeňovaní obsahom. Napriek tomu, že ide o ekonomiku pozornosti, konečným cieľom komerčných organizácií je premeniť pozornosť na peniaze.

Zdrojom komerčnej hodnoty sa stáva ľudská pozornosť a nie obsah, ktorý ju priťahuje.

Obsahu bude jednoducho príliš mnoho. Bude však len málo ľudí, ktorí naň budú mať dost času. Nástroje sprístupňovania predstavujú novovytvárajúce a novorastúce trhy novej ekonomiky informačnej spoločnosti, umožňujú napájanie sa na štruktúry informačnej spoločnosti a sú podmienkou prežitia a prosperity.

Nová etapa informačnej spoločnosti

Splošťovanie sveta Thomasa Friedmana

Nástroje sprístupňovania a napájania sa na štruktúry informačnej spoločnosti opísal **Thomas L. Friedman** ako sily splošťujúce globálny svet. Sú to vlastne

¹⁹⁶ Tamtiež.

¹⁹⁷ Tamtiež.

¹⁹⁸ Tamtiež.

¹⁹⁹ Tamtiež.

nehmotné technológie tzv. intangibles, ktoré predstavujú sily otáčajúce svet, spoločnosť, ekonomiky i jednotlivca k vnútorným zdrojom.

Thomas L. Friedman vo svojej knihe **The World is Flat. A Brief History of the Twenty-First Century** (2005)²⁰⁰, ²⁰¹ popísal novú etapu rozvoja informačnej spoločnosti zameranú na vytváranie nových nástrojov prístupu k sieťam a k využívaniu vnútorných zdrojov spolu s obrátením sa dovnútra. Uvádza tu **10 síl splošťujúcich svet, ktoré riadia globalizáciu**²⁰²:

- **Pád Berlinského múru a nástup Windows** – posun smerom k demokracii a slobodným trhom. Vo svete sa presadil jediný hospodársky model, zároveň svet získal nástroj napojenia sa na vytvárajúcu sa globálnu štruktúru informačnej spoločnosti.
- **Uvedenie prehliadača Netscape na trh** – prvý masovo používaný prehliadač – spôsobil masívne investície do optických vlákien. Začala sa vytvárať globálna sieťová štruktúra s možnosťou globálneho využívania informačných zdrojov.
- **Work Flow Software** – rýchlejšia a užšia koordinácia medzi vzdialenými zamestnancami – PayPal, VPN. Výrobné procesy boli transformované do podoby softwaru. Zmenilo sa nazeranie na organizačnú štruktúru firiem.
- **Open-Sourcing** – samoorganizujúce sa komunity odštartovali revolúciu spolupráce. Open-Source odštartoval otváranie sa systémov a ich transformáciu na otvorené systémy vzájomne spolupracujúce a vzájomne komunikujúce.
- **Outsourcing** – migrácia obchodných funkcií do Indie – šetrí peniaze a ekonomiky Tretieho sveta. Dochádza ku globálnej reštrukturalizácii svetovej ekonomiky.
- **Offshoring** – zmluvná výroba vytiahla Čínu na ekonomické výslnie. Takisto dochádza ku globálnej reštrukturalizácii svetovej ekonomiky.
- **Supply-Chaining** – mohutné siete zásobovačov, predajcov a zákazníkov zvýšili obchodnú efektívnosť – Wal-Mart. Siete postupne nahradili hierarchické podniky na poli výkonnosti a konkurencieschopnosti.

²⁰⁰ Friedman, Thomas L.: The World is Flat. A Brief History of the Twenty-First Century. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2005

²⁰¹ Friedman, Thomas L.: Pink, Daniel H.: Why the World is Flat . Wired 13.05, May 2005

²⁰² Tamtiež.

- **Insourcing** – logistické giganty prevzali kontrolu zákazníckych zásobovacích reťazcov umožňujúcich malým rodinným obchodom stať sa globálnymi – UPS, FedEx. Svetová ekonomika získala ďalšie nástroje vzájomného prepájania.
- **In-Forming** – každý môže využiť Internet ako osobnú zásobovaciu sieť – reťazec – znalosť – Google. Informácie sa stávajú nevyhnutným produkčným faktorom.
- **Bezdrôtovosť** – bezdrôtové technológie podporujú spoluprácu, robia ju mobilnou a osobnou. Vytvárajú sa nové siete a spoločnosť sa postupne hyperlinkuje.

Open Source

Rýchlo rozvíjajúcim trhom v novej ekonomike sa stal Open Source. Je to vlastne otvorený model fungovania v novej ekonomike. Je to zároveň nový priestor, ktorý je verejne prístupný. Pôvodne vznikol ako Open Source Software. **Eric Raymond** vo svojej knihe **Katedrála a bazár**²⁰³ v súvislosti s Open Source hovorí o dvoch modeloch:

- **Prvým je klasický komerčný model, keď je produkt vytváraný ako katedrála a až výsledný produkt ide na trh.**
- **Open source je otvorený produkt, ktorý môže hocikto upravovať a tiež šíriť za stanovených podmienok, vytvorený produkt je tak dielom mnohých tvorcov, je voľne šírený a je otvorený.** Vytvára zároveň nové priestory pre komerčnú činnosť napr. vo forme reklám. Príkladom Open Source sú Wikipedia alebo Blogy.

Blogy a blogosféra

Blog je priestor na webe, ktorý umožňuje časovo neobmedzené umiestňovanie príspevkov v ľubovoľnej forme. Býva označovaný aj ako weblog. Blogy fungujú na princípe Open Source. **Termín weblog vymyslel americký spisovateľ Jorn Barger v decembri roku 1997.** Kratšiu verziu blog

²⁰³ Raymond, Eric S.: The Cathedral and the Bazaar. Musings on Linux and Open Source by an Accidental Revolutionary. O'Reilly, 1999, 2001, Raymond, Eric S.: The Cathedral and the Bazaar. First Monday, Issue 3 / 3

vymyslel americký bloger Peter Merholz v apríli roku 1999 rozdelením slova weblog na dve časti we blog.

Blogosféra je virtuálny priestor zahrňujúci blogy a weblogy, označuje tiež blogy ako komunitu a blogy ako sociálnu sieť, blogosféra prechádza rýchlym rozvojom, blogy sú navzájom poprepájané a obsahujú množstvo prepojení na zdroje na Internete.

Stav blogosféry

Prvý blog sa objavil v roku 1999. V súčasnosti je podľa Huga Hewitta viac ako 4 milióny blogov²⁰⁴. Odhady blogov sa však rôznia.

David Sifry zakladateľ blogu Technorati, ktorý pravidelne vydáva správu State of The Blogosphere²⁰⁵ uvádza nasledovný rast blogosféry v apríli 2003 200 000 blogov²⁰⁶, v septembri 2003 1 milión blogov²⁰⁷, v marci 2004 2 milióny blogov²⁰⁸, v júli 2004 3 milióny blogov²⁰⁹, v októbri 2004 4 milióny blogov²¹⁰, v marci 2005 7.8 milióna blogov a 937 miliónov linkov na tieto blogy²¹¹, v júli

²⁰⁴ Hewitt, Hugh: Blog. Understanding the Information Reformation That's Changing Your World. Why You Must Know How the Blogosphere is Smashing the Old Media Monopoly and Giving Individuals Power in the Marketplace of Ideas. Nashville, Tennessee: Thomas Nelson, Inc., Nashville, 2005

²⁰⁵ Sifry, David: Blog Explosion: Technorati hits 200,000 blogs. April 06, 2003, www.sifry.com, Sifry, David: One Million Weblogs Tracked. September 27, 2003, www.sifry.com, Sifry, David: Technorati Tracks Two Million Blogs. March 30, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: Technorati tracks 3 million blogs. July 07, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, October 2004. October 10, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: Oct 2004 State of the Blogosphere: 4.6 posts per second. October 11, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 1: Growth of Blogs. March 14, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 2: Posting Volume. March 15, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 1: Blog Growth. August 01, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 2: Posting Volume. August 02, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 3: Tags and Tagging. August 04, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 4: Spam and Fake Blogs. August 09, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 5: The A-List and Long Tail. August 10, 2005, www.sifry.com

²⁰⁶ Sifry, David: Blog Explosion: Technorati hits 200,000 blogs. April 06, 2003

²⁰⁷ Sifry, David: One Million Weblogs Tracked. September 27, 2003

²⁰⁸ Sifry, David: Technorati Tracks Two Million Blogs. March 30, 2004, www.sifry.com

²⁰⁹ Sifry, David: Technorati tracks 3 million blogs. July 07, 2004, www.sifry.com

²¹⁰ Sifry, David: State of the Blogosphere, October 2004. October 10, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: Oct 2004 State of the Blogosphere: 4.6 posts per second. October 11, 2004, www.sifry.com

²¹¹ Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 1: Growth of Blogs. March 14, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 2: Posting Volume. March 15, 2005, www.sifry.com

2005 14.2 milióna blogov a 1.3 miliardy linkov na tieto blogy²¹². Blogosféra sa podľa Davida Sifryho zdvojnásobuje každých 5 mesiacov²¹³.

Niektorí udávajú omnoho vyššie čísla, niektorí zase nižšie čísla. Phil Wolff uvádza v auguste 2004 celosvetový počet bloggerov – autorov blogov 20 – 70 miliónov, z toho 3.7 – 13 miliónov v USA²¹⁴. Uvádza tiež 110 miliónov čitateľov blogov celosvetovo a 20.4 miliónov blogov v USA²¹⁵.

Tieto údaje treba brať s určitou rezervou, pretože väčšina týchto zdrojov rast blogosféry systematicky nesleduje.

Príspevky sú na blogoch umiestňované v rôznych formách a blogy sú prepájané buď vzájomne alebo linkami na použité zdroje. V októbri 2004 bolo umiestňovaných podľa Davida Sifryho 4.6 príspevkov na blogy za sekundu a 400 000 príspevkov za deň²¹⁶ a v júli 2005 to bolo už 10.4 príspevka za sekundu, 37 500 príspevkov za hodinu a 900 000 za deň²¹⁷.

V októbri 2004 vznikalo 12 000 nových blogov každý deň, pričom za sekundu vznikalo 7.4 nových blogov²¹⁸.

Rast blogosféry opripomína rast internetu v jeho začiatkoch, ťažko však odhadnúť ako rýchlo sa bude blogosféra rozvíjať. Predpokladá sa tiež jej komercializácia podobne ako v prípade rozvoja Internetu.

²¹² Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 1: Blog Growth. August 01, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 2: Posting Volume. August 02, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 3: Tags and Tagging. August 04, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 4: Spam and Fake Blogs. August 09, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 5: The A-List and Long Tail. August 10, 2005, www.sifry.com

²¹³ Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 1: Growth of Blogs. March 14, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 2: Posting Volume. March 15, 2005, www.sifry.com

²¹⁴ Wolff, Phil: 110 million people read weblogs ? Blog recognition rises: Blogs beat Britney Spears by 23 %. Blogcount.com, August 01, 2004, dijest.com/bc

²¹⁵ Tamtiež.

²¹⁶ Sifry, David: State of the Blogosphere, October 2004. October 10, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: Oct 2004 State of the Blogosphere: 4.6 posts per second. October 11, 2004, www.sifry.com

²¹⁷ Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 1: Blog Growth. August 01, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 2: Posting Volume. August 02, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 3: Tags and Tagging. August 04, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 4: Spam and Fake Blogs. August 09, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 5: The A-List and Long Tail. August 10, 2005, www.sifry.com

²¹⁸ Sifry, David: State of the Blogosphere, October 2004. October 10, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: Oct 2004 State of the Blogosphere: 4.6 posts per second. October 11, 2004, www.sifry.com

Wikipedia

Wikipedia je webová encyklopédia so slobodným obsahom, je vytváraná širokým okruhom dobrovoľníkov. **Bola založená 15. januára 2001 internetovým podnikateľom Jimmy Walesom**. Názov pochádza z havajského wiki wiki, čo znamená rýchly. **Pozostáva zo 195 nezávislých jazykových edícií**. Je sponzorovaná neziskovou Wikimedia Foundation. Obsahuje približne 15 miliónov článkov, z toho viac ako 500 000 v anglickej jazykovej edícii, viac ako 200 000 v nemeckej jazykovej edícii a viac ako 100 000 v japonskej a francúzskej jazykovej edícii.

Rast blogosféry apríl 2003 – júl 2005		
Rok	Mesiac	Počet blogov
2003	Apríl	200.000
2003	September	1.000.000
2004	Marec	2.000.000
2004	Júl	3.000.000
2004	Október	4.000.000
2005	Marec	7.800.000
2005	Júl	14.200.000
2005	Október	19.600.000

Zdroj: Sifry, David: Blog Explosion: Technorati hits 200,000 blogs. April 06, 2003, www.sifry.com, Sifry, David: One Million Weblogs Tracked. September 27, 2003, www.sifry.com, Sifry, David: Technorati Tracks Two Million Blogs. March 30, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: Technorati tracks 3 million blogs. July 07, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, October 2004. October 10, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: Oct 2004 State of the Blogosphere: 4.6 posts per second. October 11, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 1: Growth of Blogs. March 14, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 2: Posting Volume. March 15, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 1: Blog Growth. August 01, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 2: Posting Volume. August 02, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 3: Tags and Tagging. August 04, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 4: Spam and Fake Blogs. August 09, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 5: The A-List and Long Tail. August 10, 2005,

www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, October 2005 Part 1: On Blogosphere Growth, October 17, 2005, www.sifry.com

Tab. 1.6 Rast blogosféry apríl 2003 – júl 2005

Rýchlosť počtu umiestňovaných príspevkov na blogy júl 2004 - júl 2005				
Rok	Mesiac	Počet príspevkov za deň	Počet príspevkov za hodinu	Počet príspevkov za sekundu
2004	Júl	275.000		3
2004	Október	400.000	16.000	4.6
2005	Marec	500.000		5.8
2005	Júl	900.000	37.500	10.4

Zdroj: Sifry, David: Technorati tracks 3 million blogs. July 07, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, October 2004. October 10, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: Oct 2004 State of the Blogosphere: 4.6 posts per second. October 11, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 1: Growth of Blogs. March 14, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 2: Posting Volume. March 15, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 1: Blog Growth. August 01, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 2: Posting Volume. August 02, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 3: Tags and Tagging. August 04, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 4: Spam and Fake Blogs. August 09, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 5: The A-List and Long Tail. August 10, 2005, www.sifry.com

Tab. 1.7 Rýchlosť počtu umiestňovaných príspevkov na blogy júl 2004 - júl 2005

Rýchlosť vytvárania nových blogov október 2004 – august 2005			
Rok	Mesiac	Počet nových blogov za deň	Čas vytvorenia nového blogu
2004	Júl	15.000 (8.000-17.000)	1 blog za 5.8 sekundy
2004	Október	12.000	1 blog za 7.4 sekundy
2005	Marec	30.000 – 40.000	1 blog za 1 sekundu
2005	August	80.000	

Zdroj: Sifry, David: Technorati tracks 3 million blogs. July 07, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, October 2004. October 10, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: Oct 2004 State of the Blogosphere: 4.6 posts per second. October 11, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 1: Growth of Blogs. March 14, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 2: Posting Volume. March 15, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 1: Blog Growth. August 01, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 2: Posting Volume. August 02, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 3: Tags and Tagging. August 04, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 4: Spam and Fake Blogs. August 09, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 5: The A-List and Long Tail. August 10, 2005, www.sifry.com

Tab. 1.8 Rýchlosť vytvárania nových blogov október 2004 – august 2005

Počet linkov na blogoch júl 2004 – júl 2005		
Rok	Mesiac	Počet linkov
2004	Júl	428.373.425
2005	Marec	937.000.000
2005	Júl	1.300.000.000

Zdroj: Sifry, David: Technorati tracks 3 million blogs. July 07, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, October 2004. October 10, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: Oct 2004 State of the Blogosphere: 4.6 posts per second. October 11, 2004, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 1: Growth of Blogs. March 14, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, March 2005, Part 2: Posting Volume. March 15, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 1: Blog Growth. August 01, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 2: Posting Volume. August 02, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 3: Tags and Tagging. August 04, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 4: Spam and Fake Blogs. August 09, 2005, www.sifry.com, Sifry, David: State of the Blogosphere, August 2005, Part 5: The A-List and Long Tail. August 10, 2005, www.sifry.com

Tab. 1.9 Počet linkov na blogoch júl 2004 – júl 2005

Počet autorov a čitateľov blogov August 2004		
	Svet	USA
Počet užívateľov Internetu	1.000.000.000	186.000.000
Počet bloggerov - autorov blogov	20.000.000 – 70.000.000	3.700.000 – 13.000.000
Počet čitateľov blogov	110.000.000	20.400.000

Zdroj: Wolff, Phil: 110 million people read weblogs ? Blog recognition rises: Blogs beat Britney Spears by 23 %. Blogcount.com, August 01, 2004, dijest.com/bc

Tab. 1.10 Počet používateľov internetu, autorov a čitateľov blogov august 2004

Stav európskej blogosféry k 21. 6. 2005	
Štát	Počet blogov
Francúzsko	3 000 000
Poľsko	1 100 000
Veľká Británia	900 000
Ruská federácia	800 000
Holandsko	600 000
Severské krajiny	440 000
Nemecko	280 000
Belgicko	200 000
Taliansko	200 000
Španielsko	80 000
Portugalsko	50 000
Ukrajina	50 000
Rakúsko	30 000
Chorvátsko	30 000
Česká republika	20 000
Írsko	9 000
Slovensko	8 500
Maďarsko	8 000
Litva	8 000
Dánsko	5 000
Grécko	5 000
Rumunsko	5 000
Švajčiarsko	5 000
Lotyšsko	4 000
Estónsko	2 000
Slovinsko	500

Zdroj: Le Meur, Loic: 24 hours on Socialtext: European Blogosphere at Reboot, Samstag, Juni 11, 2005, hemartin.blogspot.com

Tab. 1.11.: Stav európskej blogosféry k 21. 6. 2005

Transformácia organizácie v informačnej spoločnosti

Od organizácií chceme, aby boli niečím viac ako iba včelími rojmi, ktoré si letia, kam chcú, a robia to, čo chcú. Chceme od nich, aby robili určité veci. Aby sa orientovali určitým smerom. Vedúca práca v nich preto stále hrá dôležitú úlohu. Je to však vedúca práca iného druhu. Nie je to vedenie zamerané na kontrolu. Je to vedenie, ktoré naznačuje či ukazuje konkrétny cieľ. Predkladá víziu budúcnosti alebo sa snaží budúcnosť predvídať.

Kevin Kelly

Namiesto, aby sa vedenie pokúšalo vlastnoručne držať kormidlo organizácie, snaží sa hľadiť do budúcnosti a popisovať, čo vidí pred sebou, a potom to opísať tak jasne, že tomu nižšia úroveň porozumie, nižšia úroveň potom sama môže nastaviť kormidlo žiadúcim smerom.

Kevin Kelly

Civilizačná transformácia industriálnej spoločnosti na spoločnosť informačnú je tesne previazaná so zmenou organizačných štruktúr ekonomiky a spoločnosti. Tieto organizačné štruktúry sa transformujú spolu so základnými princípmi spoločnosti a civilizácie. Zrýchľujúci sa proces evolúcie ľudskej civilizácie sa premieta do zrýchlenia procesov evolúcie organizácie. Základný vytvárajúci sa skrytý kód vznikajúcej informačnej spoločnosti je spoločný aj pre novovznikajúce organizačné formy. Dnešné korporácie sú od základov odlišné od podnikov industriálnej éry. Možno o nich právom hovoriť ako o informačných spoločnostiach - ako o organizáciách informačnej spoločnosti.

Transformácií organizácie v období prechodu k informačnej spoločnosti sa venuje množstvo teoretikov i praktikov a objavili sa viaceré teoretické i praktické školy, ktoré sa zaoberajú vývojom organizácie, organizačných foriem, manažmentu, podnikov atď.

- Rámce organizačnej zmeny zreteľne vymedzuje stupeň prebiehajúcej civilizačnej transformácie, keďže organizačná zmena prebieha v rámci tejto transformácie. **Za základné teoretické východiská organizačnej zmeny sú teda všeobecne považované práce pojednávajúce o civilizačnej a spoločenskej transformácii.** Tu treba spomenúť práce **Alvina Tofflera** (Toffler 1970, 1980, 1984, 1990), **Johna Naisbitta** (Naisbitt 1980, 1985, 1986), **Petra Druckera** (Drucker 1969, 1990, 1993, 1994, 1995), **Yoneji Masudu** (Masuda 1980), **Manuella Castellsa** (Castells 1996, 1997, 2000), **Francisa Fukuyamu** (Fukuyama 1990, 1997), či **Hazel Hendersonovej** (Henderson 1981, 1991, 1996). Uvedení autori formulujú základné princípy fungovania organizácie ako súčasť prebiehajúcej civilizačnej transformácie. Organizácia informačnej spoločnosti postupne nahrádza organizáciu

industriálnej spoločnosti. Princípy industrializmu vtlačali formu organizáciám industriálnej spoločnosti a pripodobňovali ich k stroju resp. mechanizmu. Informácie vtlačajú formu organizácii v informačnej spoločnosti. Informácie tak in-formujú organizáciu a stávajú sa základným zdrojom jej rozvoja.

- **Paradigmatické východiská prebiehajúcej organizačnej zmeny načrtávajú práce teoretikov paradigmatickej zmeny.** Tu patria práce **Fritjofa Capru** (Capra 1984, 1988, 1995, 1996, 2002), **Davida Bohma** (Bohm 1976, 1980, 1992, 1995), **Ilyu Prigogina** (Prigogine 1984, 1991), **Petra Sengeho** (Senge 1990, 1994), **Dona Becka, Kevina Kellyho** (Kelly 1996, 1998), **Jaya Forrestera** (Forrester 1965), **Hermana Maynarda** (Maynard 1993) či **Susan Mehrtensovej** (Mehrtens 1993). Teoreticko-metodologické koncepty využívané pre vysvetľovanie spoločenskej a civilizačnej transformácie sú využívané takisto ako základné teoreticko-metodologické koncepty organizačnej zmeny. Meniaca sa organizácia názorne ukazuje posun od mechanistických konceptov industriálnej spoločnosti k vytvárajúcim sa holistickým konceptom informačnej spoločnosti.
- **Praktické skúsenosti pretvárania organizácie pretvorené do teoretických modelov či konceptov možno nájsť v prácach Russella Ackoffa** (Ackoff 1981), **Dee Hocka** (Hock 1999), **Arie de Geusa** (de Geus 1988, 1990, 1997), **Williama Davidowa** (Davidow 1992), **Michaela Maloneho** (Malone 1992), **Waltera Wristena** (Wristen 1992), **Ichaka Adizesa** (Adizes 1988, 1990, 1992, 1996, 1997), **Paula Hawkena** (Hawken 1993, 1999), **Amory Lovinsa** (Lovins 1999), **Hunter Lovinsovej** (Lovins 1999), **Johna Renescha** (Renesch 1992, 2000), **Shosany Zuboffovej** (Zuboff 1988, 2002), **Jamesa Maxmina** (Maxmin 2002), **Verny Alleovej** (Allee 1997, 2002), **Rogera Camrassa** (Camrass 2001), **Martina Farncomba** (Farncombe 2001), **Tachi Kiuchiho** (Kiuchi 2003), **Billa Shiremana** (2003), **Christophera Meyera** (Meyer 1998, 2003), **Esther Dysonovej** (Dyson 1997), **Stana Davisa** (Davis 1991, 1998, 2003), **Billa Davidsona** (Davidson 1991) **Michaela Hammera** (Hammer 1993, 2002), **Jamesa Champyho** (Champy 1993), **Dona Tapscotta** (Tapscott 1996, 2000), **Davida Ticolla** (Ticoll 2000), **Alexa Lowyho** (Lowy 2000), **Davida Ronfeldta** (1996, 2001), **Johna Arquillu** (2001), **Abrama Shulskeho** (Shulsky 1997), **Jeffrey Stamps** (Stamps 1980, 1982, 1994) či **Jessicy Lipnackovej** (Lipnack 1982,1994). Viacerí uvedení autori sformulovali vo svojich prácach originálne teoretické koncepty organizácie kompatibilné s konceptami predchádzajúcich dvoch skupín autorov.

Nová paradigma organizácie v informačnej spoločnosti

Novú paradigmu organizácie v informačnej spoločnosti môžeme charakterizovať nasledovne:

- 1. Vytvára sa široká varieta nových organizačných foriem.** Vytváranie širokej variety nových organizačných foriem je charakteristické pre pokračujúci prechod k informačnej spoločnosti. Postupné zanikanie tradičných industriálnych hierarchických štruktúr, ktoré dominovali industriálnemu veku, prebieha zároveň s vytváraním nových organizačných foriem postavených na báze nehierarchických sieťových štruktúr. Unifikácia organizačných foriem industriálnej spoločnosti je postupne nahradzovaná rastúcou diverzifikáciou organizačných foriem.
- 2. Základná paradigma organizácie v informačnej spoločnosti je holistická.** Môžeme hovoriť o holistickej paradigme organizácie, ktorá nahradila resp. postupne nahrádza mechanistickú paradigmu organizácie. Ak hovoríme o holistickej paradigme organizácie, táto zahŕňa jej základné charakteristiky ako organizmu, ako učiacej sa organizácie, ako informačnej spoločnosti, ako siete atď. Vidíme, že všetky tieto charakteristiky sú vo svojej podstate holistické resp. k holistickému chápaniu smerujú.
- 3. Organizácia je chápaná ako živý organizmus.** Pre pochopenia procesov transformácie organizácie v informačnej spoločnosti je dôležité nazerať na organizáciu ako na živý celok. Zatiaľ čo v období industrializmu bola organizácia nazeraná, štrukturovaná a riadená ako mechanizmus, ako stroj, v informačnej spoločnosti funguje organizácia ako živý organizmus.
- 4. Organizácia je chápaná ako vyvíjajúci sa organizmus v procese evolúcie.** Vývoj organizácie je chápaný ako evolučný proces. Organizácie sú chápané ako živé organizmy so svojimi životnými cyklami. Prechádzajú teda štádiami zrodu, rastu, vyspelosti, úpadku a zániku. Prechod k informačnej spoločnosti plus stupeň ľudského poznania umožňujú alternatívny scenár, a to vedomú transformáciu spoločnosti.
- 5. Organizácia je chápaná ako informačná spoločnosť.** Zmena miesta informácií a znalosti v ekonomike a spoločnosti je spojená s nástupom moderných informačných technológií a s následným posunom spoločenských priorít a hodnotových orientácií smerom k informáciám, znalostiam a poznaniu. Táto zmena znamená zmenenú reprodukciu spoločenských a ekonomických štruktúr. Základom tejto zmeny je preusporiadanie organizácie a štruktúry spoločnosti tak, že hlavným zdrojom rozvoja ekonomiky i spoločnosti sú informácie a znalosti a tieto sa významne podieľajú na generovaní nových ekonomických a spoločenských štruktúr.

- 6. Organizácia je chápaná ako učiaca sa.** Vo vznikajúcej informačnej spoločnosti je jednou z podmienok prežitia organizácie v meniacom sa prostredí jej fungovanie ako učiacej sa organizácie. Schopnosť učiť sa je spojená so schopnosťou adaptovať sa na meniace sa podmienky.
- 7. Organizácia je chápaná ako dynamická.** V informačnej spoločnosti je organizácia chápaná ako dynamická, neustále sa vyvíjajúca, prispôsobujúca a učiaca sa štruktúra. Statické chápanie ekonomiky a organizácie v industriálnej spoločnosti je v informačnej spoločnosti nahradené dynamickým chápaním ekonomiky a organizácie.
- 8. Organizácia je chápaná ako otvorený systém.** Tak ako je informačná spoločnosť otvorenou spoločnosťou, musí ňou byť aj každá jednotlivá organizácia. Neustála výmena informácií s okolím vyžaduje aby organizácia fungovala ako otvorený systém.
- 9. V organizácii nahradila sieť hierarchiu ako základnú organizačnú štruktúru.** Sieťová organizácia sa stáva hlavnou organizačnou štruktúrou informačnej spoločnosti. Siete postupne nahradzujú klasické industriálne hierarchie. Vzniká sieťová organizácia ekonomiky, spoločnosti i civilizácie. Do sietí sa transformujú podniky, náboženské organizácie, neziskové organizácie i komunity.
- 10. Organizácia je riadená víziou a je organizovaná na princípoch swarmingu.** V informačnej spoločnosti vzniká nová forma organizovania resp. organizácie tzv. swarming (organizovanie do roja), kedy jednotlivé podštruktúry organizácie nie sú vzájomne prepojené, nie sú riadené a koordinované priamo, ale prostredníctvom spoločnej vízie.
- 11. Organizácia má svoju včeliu myseľ.** Vyspelejšie formy organizácie sú spojené s tým, čo Kevin Kelly nazýva včelia myseľ. Je to určitá forma emergentného riadenia, kde vedenie nie je zamerané na kontrolu, ale naznačuje či ukazuje konkrétny cieľ. Predpokladá víziu budúcnosti alebo sa snaží víziu budúcnosť predvídať.
- 12. Organizácia mení správanie na báze stigmergie.** Stigmergia je zmenou správania, ktorá je reakciou na zmeny prostredia. Samoorganizácia prebieha ako reakcia na zmeny prostredia, pričom neexistuje priama koordinácia alebo riadenie a správanie je organizované a koordinované meniacim sa prostredím. V ekonomike sa zmeny prostredia dajú identifikovať napr. prostredníctvom indikátorov. Organizácie potom reagujú napr. na zmeny úrokovej miery, miery inflácie alebo rastu HDP.

13. Organizácia je charakteristická rastúcou inteligenciou. Organizačné formy informačnej spoločnosti sú charakteristické neustále rastúcou inteligenciou. Rast tejto inteligencie je spojený s vlastnosťami modernej informačnej technológie, ktorá umožňuje vzrast vnútornej inteligencie plus vzrast sieťovej inteligencie následkom prepájania jednotlivých inteligentných organizácií do sietí.

14. Kreativita je predpokladom rozvoja organizácie. Základným predpokladom rozvoja organizácie v informačnej spoločnosti je kreativita spojená so schopnosťou hľadať, používať a generovať informácie. Zisk je v rozhodujúcej miere generovaný kreativitou. Vyššia kreativita umožňuje viac zisku. Zisk sa nedosahuje na úkor druhého. Trhová ekonomika informačnej spoločnosti bude založená na generovaní zisku kreativitou namiesto dosahovania zisku na úkor druhého

15. Vznikajú kolaboratívne siete. Vznik kolaboratívnych čiže spolupracujúcich sietí bude podporovať vzájomný rozvoj organizácií. Siete budú vzájomne prepájané do uzlov a začnú vznikať tzv. transinštitúcie čiže vzájomné prepojenie rôznych sietí príp. sietí a hierarchií.

Industriálna spoločnosť	Informačná spoločnosť
mechanistická paradigma	holistická paradigma
organizácia ako stroj	organizácia ako organizmus
organizácia ako hierarchia	organizácia ako sieť
organizácia ako industriálna spoločnosť	organizácia ako informačná spoločnosť
organizácia ako uzavretý systém	organizácia ako otvorený systém
statická štruktúra organizácie	dynamická štruktúra organizácie
centrálne riadenie	riadenie víziou
priame riadenie	stigmergické riadenie
limitované znalosti	učiaca sa spoločnosť
práca ako hlavný zdroj rozvoja	informácie ako hlavný zdroj rozvoja
unifikované organizačné formy	diverziifikované organizačné formy
statická inteligencia	rastúca inteligencia

Tab. 1.12 Základné charakteristiky organizácie

Pretváranie organizačných foriem v informačnom veku

Vytváranie širokej variety nových organizačných foriem je charakteristické pre pokračujúci prechod k informačnej spoločnosti. Postupné zanikanie tradičných industriálnych hierarchických štruktúr, ktoré dominovali industriálnemu veku, prebieha zároveň s vytváraním nových organizačných foriem postavených na báze nehierarchických sieťových štruktúr. **Vznik informačnej ekonomiky v 50-ych rokoch 20.storočia bol spojený s hľadáním nových organizačných foriem, ktoré by viac vyhovovali vytvárajúcej sa informačnej spoločnosti.** Tu sa ukázala výhoda myslenia dopredu v dlhodobých časových horizontoch, ktoré spolu s umením kreatívneho designu umožnili vytvárať nové podoby organizácií a organizačných štruktúr.

Nový korporatívny design Jaya Forrestera

Futurologické myslenie ukázalo svoje prednosti aj v oblasti vytvárania nových organizácií. **Americký futuroológ a profesor MIT Jay Forrester publikoval v roku 1965 článok, v ktorom navrhol nový korporatívny design.** Tento článok bol publikovaný v časopise **Industrial Management Review** pod názvom **Nový korporatívny design (A New Corporative Design)** (Forrester 1965). Forrester tu upozornil na nedostatok invencie v oblasti sociálnej organizácie, ktorý je v rozpore s odvážnymi experimentami v technológii.

Forrester tvrdí, že značný myšlienkový potenciál odvodený z niekoľkých storočí politiky, národnej vlády, ekonomiky a psychológie odhaľuje ničivý vplyv autoritatívnej organizácie na iniciatívu a inováciu. Bez ohľadu na prínosy autoritatívneho riadenia doby minulej, toto riadenie sa stáva menej a menej vhodným. V autoritatívnej štruktúre ľudia podľa Forrestera cítia, že nemôžu meniť prostredie a preto nie sú otvorení voči informáciám, ktoré by ho mohli zmeniť.

V novej korporácii, ktorú načrtnol Forrester, by jednotlivci nemali mať nadriadeného, ale stále sa meniacu štruktúru vzťahov, slobodne prístupujúcu k jednotlivcovi. Politika korporácie by sa mala upravovať tak, aby tu existovala konkurencia medzi samotným záujmom jednotlivca a cieľom celej organizácie.

Forrester tiež anticipoval rozširovanie ziskových centier v rámci korporácie s tvrdením, že každý muž alebo malý tím by mal byť ziskovým strediskom a mal by mať postavenie podobné postaveniu vlastníka a manažéra. Forresterov návrh novej korporácie anticipoval reštrukturalizáciu prostredníctvom elektronického spracovania a úlohu počítačov pri rozkladaní pyramíd byrokracie.

Podľa Forrestera počítače predstavujú podnet na preskúmanie základného vzťahu medzi informáciami a úspechom podniku.

Forrester umiestnil do stredu stratégie korporácie vzdelanie a odbornú prípravu. Tvrdil, že približne 25 percent celkového pracovného času všetkých ľudí v korporáciách by sa malo venovať príprave pre úlohy budúcnosti. Svoje predstavy novej korporácie videl Forrester ako realizovateľné vybudovaním novej organizácie zdola nahor podľa nového vzoru.

Pretváranie korporácií Johna Naisbitta a Patricie Aburdeneovej

Základné trendy pretvárania organizačných štruktúr v informačnom veku prezentovali americkí futuroológovia **John Naisbitt a Patricia Aburdeneová** v knihe **Pretváranie korporácií - Transformovanie vašej práce a vašej spoločnosti pre novú informačnú spoločnosť (Re-Inventing the Corporation - Transforming Your Job and Your Company for the New Information Society)**²¹⁹, ktorú publikovali v roku 1985.

John Naisbitt a Patricia Aburdeneová v knihe **Pretváranie korporácií** uvádzajú **desať základných trendov pretvárania korporácií v informačnej spoločnosti**. Tieto trendy sú nasledovné:

- **Podniky, ktoré vytvoria najpriaznivejšie prostredie pre osobný rast, prilákajú najlepších ľudí.** Ak existuje nejaký faktor, ktorý spôsobí rozdiel na trhu pracovných síl riadenom ponukou, potom je to príležitosť osobného rastu. Musíte investovať svoj talent, váš ľudský kapitál do podniku, ktorý vám poskytne najlepšiu a najväčšiu návratnosť. V najlepších podnikoch váš rast a rast podniku sú v súlade a vzájomne sa udržujú pri živote. Neznamená to, že podniky sú altruistické. Jednoducho je to dobrá zhoda, usporiadanie zisk / zisk. **Charakteristickým znakom pretváraného podniku je, že je miestom, v ktorom zamestnanci dosahujú osobný rast.** Živné prostredie rastu je pracovisko, kde ľudia hovoria o svojej práci, vymieňajú si svoje myšlienky, kde vrcholoví manažéri a noví zamestnanci sa vzájomne poznajú a často pracujú spolu, kde sa ľudia učia na podujatiach organizovaných podnikom jako prednášky a koncerty jako i pomocou cestovania za špecializovanou prípravou alebo stimuláciou. **Je to pracovisko, kde ľudia pracujú na tom, čo ich najviac zaujíma,** hoci to tiež znamená rozšírenie o naučenie sa nových úloh týkajúcich sa práce alebo o prácu v nových oddeleniach, aby sa získal cit pre podnik ako celok. **Korporáciu musíme pretvoriť na miesto, kam ľudia prichádzajú aby rástli namiesto očakávania, že ľudia si realizujú svoju potrebu rastu v mimopracovnom čase.**²²⁰

²¹⁹ Naisbitt, John: Re-Inventing the Corporations. Transforming Your Job and Your Company for the New Information Society. New York: Warner Books, 1987

²²⁰ Tamtiež.

- **V rámci korporácie bude novou úlohou manažéra kultivovať a zachovávať priaznivé prostredie osobného rastu.** Ak korporácia je architektom tohoto nového prostredia osobného rastu, potom je manažér staviteľom. V pretvorených spoločnostiach sa presúvame od manažéra, ktorý prikazuje, k manažérovi, ktorý pomáha. Zvykli sme si uvažovať, že manažérovou prácou je poznať všetky odpovede. Nový manažér by mal nielen poznať otázky, ale sa aj o ne zaujímať a zapojiť ďalších do hľadania odpovedí. Dnešný manažér musí byť viac nápomocný - niekto skúsený v získavaní odpovedí od ostatných, možno od ľudí, ktorí ani dokonca nevedia, čo vedia. **Úlohou manažéra je vytvoriť živné prostredie osobného rastu, okrem príležitostí prispievať k rastu inštitúcie. To je prototyp manažéra, ktorý pomáha, úloha, ktorú podniky budú silne podporovať u svojich manažérov v novej informačnej spoločnosti. Najúspešnejšie podniky novej informačnej éry sa zapájajú do novej úlohy manažéra ako človeka, ktorý rozvíja a kultivuje ľudský potenciál.**²²¹
- **Systémy odmeňovania, ktoré odmeňujú výkon inovácie, transformujú zákazníkov na akcionárov.** Budúcnosťou podniku je vylúčiť rozdiely medzi robotníkmi, manažérmi a majiteľmi tým, že sa zo všetkých stanú kapitalisti. Stará definícia adekvátneho balíka odmien (dávk, mzdy a bezpečnosti) je na dnešnom pracovisku neaktuálna. Dnes sa odmena meria akciami spoločnosti a podielmi na zisku, ktoré môžu byť oveľa vyššie ako mzdy. V inovačných spoločnostiach kľúčovým slovom je stimul. Skúma sa celá škála nových modelov: plány odmien, plány akcií ako stimulov, ESOP (employee stock-option plans), podiely na zisku, priame vlastníctvo zamestnanca. Tieto rôzne, niekedy zložité finančné modely, majú dve kľúčové charakteristiky: a) Majú cieľ ponúknuť stimul k lojálnosti a produktivite, b) Presúvajú sa z kancelárie vrcholového pracovníka k priemernému zamestnancovi. Výber akcií a odmien, kedysi výsada niekoľkých vrcholových zamestnancov, sa teraz značne rozšíril. **V prototyp nových podnikov sú ľudia platení nie za svoje miesto v organizačnej schéme, ale za produktivitu. Odmena za výkon nahrádza plat len za to, že sa ráno ukážete.**²²²
- **Bude sa prechádzať od kmeňových zamestnancov k zmluvným pracovníkom, čo je súčasťou širšieho trendu dohôd na rôzne služby.** Prenajímanie zamestnancov alebo práca na dohodu buď pre oddelenie alebo celý podnik zaznamenáva fenomenálny boom. Bude to nastávajúci trh riadený ponukou pracovných síl, ktorým sa práca na zmluvu stane rozšírenou alternatívou tradičného zamestnania. Prenajímanie zamestnancov by malo byť najlepším spôsobom pre malopodnikanie ako prilákať najlepších ľudí v čase

²²¹ Tamtiež.

²²² Tamtiež.

nastávajúceho trhu riadeného ponukou pracovných síl. Podniky na trhu riadenom ponukou pracovných síl s obrovskou konkurenciou dobrých zamestnávateľov budú musieť zaviesť rozmanité preferencie pracovného štýlu - pohyblivý pracovný čas, prácu na čiastkový úväzok, zdieľanie práce a iné usporiadania. Dve veci pomôžu: počítače a podniky, ktoré sa špecializujú na sprostredkovanie ľudí pomocou zmluvy. Počítač pomôže sledovať zložitost' vznikajúcu v súvislosti s mnohými zamestnancami na rôzne typy úväzku. A podniky, ktoré využívali doteraz len dočasnú výpomoc, budú tiež mať ľudí na zmluvu, trvalo čiastkový úväzok a s trvalým zdieľaním práce.²²³

- **Autoritatívny štýl riadenia zhora nadol ustupuje riadeniu v prepojených sieťach, kde sa ľudia vzájomne od seba učia horizontálne, kde každý je zdrojom pre ďalšieho pracovníka a kde každý človek dostáva podporu a pomoc z mnohých rôznych smerov.** V niektorých korporáciách nová etika korporácií nahľadáva tradičný pojem zdravej konkurencie. Zamestnanci sa učia požiadať spolupracovníkov o pomoc namiesto toho, aby to sami riešili v rámci konkurencie alebo sa obrátili na manažéra. V niektorých podnikoch sa prepájanie do sietí inštitucionalizuje.²²⁴
- **Mnoho podnikov sa pretvára na zväzy podnikateľov, ktoré pôsobia pod hlavnou strechou korporácie.** Podnikatelia v rámci podniku sú ľudia s podnikateľskými schopnosťami, ktorí sú v korporáciách zamestnaní. Ale namiesto toho, aby odišli z podniku a otvorili si svoj vlastný podnik, tvoria toto nové podnikanie v rámci svojho podniku. Je to usporiadanie zisk / zisk. Podnik si udrží talentovaného zamestnanca a inovatívne nové podnikanie, zamestnanec dostane uspokojenie za vývoj svojej myšlienky bez nebezpečenstva, že by musel z podniku odísť a začať podnikať. **Ak umožníme tvorivému intuitívnemu podnikateľovi udržať kontrolu a zodpovednosť za podnik, korporácia dosiahne aj spokojnosť zamestnancov, aj lepší výsledok.**²²⁵
- **V pretvorenej korporácii bude kvalita všetkým.** Pre spotrebiteľa sa hodnota rovná súčtu kvalitných výrobkov, kvalitnej služby, kvalitného prostredia, kvalitných vzťahov medzi zamestnancami a zapojenie všetkých do kvality. Spotrebiteľia vnímajú kvalitu v rámci celku, nie u častí, výroba musí ponúkať kvalitu v celku pri svojich vzťahoch s verejnosťou. V tomto hľadaní kvality sa zdá, že ľudia hľadajú niečo trvalé v čase zmeny. Podľa **Paula Hawkena kvalita je reprezentovaná meniacim sa vzťahom medzi hmotou a informáciami v tovaroch a službách. Tento posun vo vzťahu hmota -**

²²³ Tamtiež.

²²⁴ Tamtiež.

²²⁵ Tamtiež.

informácie je posunom k vyššej kvalite a je charakteristický pre novú informačnú ekonomiku. Domy sú menšie, hoci sa stávajú inteligentnejšími, keď používame mikroprocesory pre funkcie všetkých druhov.²²⁶

- **Intuícia získava novú silu vo svete korporácií, ktorý tak dlho bežal na základe čísel.** Intuícia vždy bola súčasťou života korporácie. Najúspešnejší vrcholoví pracovníci pravidelne používali intuíciu pri plánovaní a rozhodovaní. **Jednou z vlastností informačnej spoločnosti je tvorivosť, ktorej kľúčovým prvkom je intuícia** - schopnosť vnímať vedomosti bez rozmýšľania. Intuícia sa stáva hodnotnejšou v novej informačnej spoločnosti práve preto, že je v nej toľko údajov. Existuje toľko informácií o tak zložitých problémoch, že je nemožné zohľadniť ich všetky. Musíme sa učiť spoliehať na intuíciu.²²⁷
- **Veľké spoločnosti objavujú, že ak majú konkurovať na meniacom sa trhu, musia prijať mnohé z hodnôt malých firiem.** Mnohé štúdie dokazujú, že malé je nielen pekné, ale aj produktívnejšie. Stratégie, ktoré kedysi tak dobre fungovali, sú zastaralé na novom trhu a v ekonomickom prostredí, ktoré sa javí tak, akoby podporovalo malé podniky a jednotlivcov, ktorí sa dokážu rýchlo pohybovať. V dôsledku toho množstvo veľkých spoločností vytvára nové stratégie s cieľom aplikovať to, čo je najlepšie na malých podnikoch - ich vtip v inováciach, tímovú prácu a pružnosť - v prospech vlastnej stability, finančnej sily a bezpečnosti. Don Estridge tvrdí, že **ak konkurujete ľuďom, ktorí začínali v garáži, musíte tiež začať v garáži. Je to ako zápasník, ktorý sa dokáže pohybovať ako ľahká váha a udierať ako ťažká váha.**²²⁸
- **V informačnej spoločnosti sa posúvame od infraštruktúry ku kvalite života.** V priebehu dlhého industriálneho obdobia, keď sa umiestňoval závod, sledovala sa infraštruktúra, doprava, prírodné zdroje, voda, blízkosť trhu. V novom informačno-elektronickom hospodárstve môžeme zariadenia umiestňovať kdekoľvek, kde chceme a nemusíme sa zaujímať o infraštruktúru. Preto sa sleduje kvalita života: dobré podnebie, dobré školy, kultúrne príležitosti na rekreáciu a stále viac príležitostí pre manželov, z ktorých obaja pracujú. **Je to stará myšlienka industriálneho obdobia presvedčiť veľkú spoločnosť postaviť na našom dvore závod. Veľké spoločnosti už ďalej netvorí pracovné príležitosti alebo novú kapacitu na produkovanie bohatstva.** Hospodárstvo informačnej spoločnosti je

²²⁶ Tamtiež.

²²⁷ Tamtiež.

²²⁸ Tamtiež.

poháňané podnikateľstvom. Novou stratégiou konkurencie v hospodárskom rozvoji je vytvoriť živné prostredie pre podnikateľov.²²⁹

Sieťovo-centrická organizácia Arthura K. Cebrowského a Johna J. Garstku

Americkí vojenský experti Viceadmirál **Arthur K. Cebrowski**, **John J. Garstka**, **Frederick P. Stein** a **James Moffat** vyvinuli koncepciu sieťovo-centrickej vojny – Network-Centric Warfare, založenú na sieťovo centrickom prístupe.

Hlavné témy sieťovo-centrického prístupu

Vychádzajú z fundamentálnych zmien uskutočňujúcich sa v U.S. spoločnosti. Tieto zmeny sú vytvárané koevolúciou ekonomických, informačno-technologických a obchodných procesov a organizácií a sú prepojené tromi témami²³⁰:

- Posunom ohniska z platformy na sieť
- Posunom vnímania účastníkov ako nezávislých k ich vnímaniu ako časti kontinuálne sa adaptujúcich ekosystémov
- Významom robenia strategických volieb na adaptáciu alebo aspoň na prežitie v týchto meniacich sa ekosystémoch

Sieťovo-centrický prístup využívajú vedúce U.S. firmy ako napr Wal-Mart alebo policajné oddelenie New Yorku.²³¹

Získanie informačnej superiority

Hlavným cieľom **sieťovo-centrického prístupu** je získanie informačnej superiority.

Hlavné charakteristiky sieťovo-centrického prístupu

Hlavnými charakteristikami sieťovo-centrického prístupu sú²³²:

²²⁹ Tamtiež.

²³⁰ Cebrowski, Arthur K., Garstka, John J.: Network-Centric Warfare: Its Origine and Future. Proceedings Magazine, January Issue 1998

²³¹ Tamtiež.

²³² Tamtiež.

- Posun od platformy k sieti je to čo umožňuje viac flexibilné a viac dynamické a viac ziskové sieťovo-centrické operácie. Z tohto dôvodu vytvorenie vysokoqualitných sietí je vrcholnou prioritou.
- Posun vo vnímaní partnerov ako nezávislých k ich vnímaniu ako častí kontinuálne sa adaptujúcich ekosystémov umožňuje zvýšiť rýchlosť a ziskovosť predaja a produkcie. Z tohto dôvodu vyvíjajú vysokorychlostné senzorové systavy a automatizované riadiace a kontrolné systémy tesne prepojené s ich transakčnými sieťami.
- Kľúč k trhovej dominancii leží v robení strategických volieb primeraných meniacím sa ekosystémom. Sledovanie iba operačnej efektívnosti spolu so zastaralou stratégiou je kľúčom k neúspechu.

Organizácia rybárskej siete Roberta Johansona a Roba Swigarta

Organizácia rybárskej siete bola opísaná v knihe Roberta Johnsona a Roba Swigarta *Upsizing the Individual in Downsized Organization*²³³ v roku 1995. Bola opísaná tiež vo výhľadovej správe Corporate Associates Program publikovanej tiež v roku 1995 a rozpracovaná Johnom Furrierom.

Organizácia rybárskej siete – Fishnet Organization je zameraná na vyzdvihnutie jednotlivca z existujúcej siete resp. sieťovej štruktúry pre účely dosiahnutia konkrétneho cieľa.²³⁴ Je spájaná s reinžinieringom, procesmi globalizácie a technologickej zmeny.

V súčasnej dobe je využívaná pri Open Source prístupoch a Open Source Venture Capital tiež pri Open Virtual Enterprises.

Sieťová organizácia – Network Organization

Správa **Organization Design Plus** publikovaná **Stern and Associates** uvádza nasledovné návrhy organizácie využívajúce princípy networkingu:

- **Heterarchická organizácia – Heterarchical Organization**
- **Laterálna organizácia – Lateral Organization**
- **Sieťová organizácia – Network Organization**

²³³ Johanson, Robert, Swigart, Rob: *Upsizing the Individual in the Downsized Organization. Managing in the Wake of Reengineering, Globalization, and Overwhelming Technological Change.* Addison-Wesley Publishing Co., 1994

²³⁴ Tamtiež.

- **Organizácia rybárskej siete – Fishnet Organization**
- **Špagetová organizácia – Spaghetti Model Organization**
- **Virtuálna organizácia – Virtual Organization tiež Hollow Corporation**

Konkurenčná zbraň – Competitive Weapon

Správa **Organization Design Plus** považuje použitie organizačného designu za vytvorenie konkurenčnej zbrane – competitive weapon

Charakteristiky organizácie v informačnej spoločnosti

Holistická paradigma organizácie

Paradigma ako spôsob vnímania reality i ako vzor organizácie civilizácie, spoločnosti či ekonomiky má významné miesto pre pochopenie organizačnej zmeny v informačnej spoločnosti. Môžeme hovoriť o holistickej paradigme organizácie, ktorá nahradila resp. postupne nahrádza mechanistickú paradigmu organizácie. Ak hovoríme o holistickej paradigme organizácie, táto zahŕňa jej základné charakteristiky ako organizmu, ako učiacej sa organizácie, ako informačnej spoločnosti, ako siete atď. Vidíme, že všetky tieto charakteristiky sú vo svojej podstate holistické resp. k holistickému chápaniu smerujú. Pochopeniu organizačnej zmeny ako vzájomne prepojenej s prebiehajúcou civilizačnou transformáciou nám môže pomôcť chápanie spoločnosti, ekonomiky i organizácie ako implikátneho poriadku. Implikátny poriadok je vo svojej podstate holistický. Teóriu implikátneho poriadku vytvoril Einsteinov spolupracovník **David Bohm**. Urobil tak vo svojich knihách **Fragmentácia a celosť, Celosť a implikátny poriadok, Rozvíjanie významu a Myslenie ako systém** (Bohm 1976, 1980, 1992, 1995).

Bohm navrhol nahradiť implikátnym poriadkom doterajší mechanický poriadok. Základným znakom mechanického poriadku podľa Bohma je to, že svet je chápaný ako pozostávajúci z entít, ktoré sú mimo seba v tom zmysle, že existujú v nezávislých oblastiach priestoru a času a interagujú silami, ktoré neprinášajú žiadne zmeny v ich esenciálnych prirodzenostiach. Implikátny teda zavínutý poriadok je založený na zavíjaní častí a celku. V implikátnom poriadku je všetko zložené do všetkého a celok univerza je v princípe zvinutý celopohybom do každej časti aktívne, podobne to platí pre všetky jeho časti. Každá časť je potom v základnom zmysle vzťahnutá vo svojich základných aktivitách k celku a k všetkým ostatným častiam.

Celopohyb alebo tiež holomovement je podľa Bohma taký pohyb, ktorý je zvinovaním celku do každej oblasti súčasne s rozvíňovaním každej oblasti do

celku. Bohm jako příklad implikátneho poriadku uvádza hologram, kde význam celku je zavinnutý v každej jeho časti a každá časť hologramu je obrazom celého objektu. Po rozbití holografického obrazca vznikne množstvo malých obrazcov a v každom je možno rozvinúť obrazec celý. Každá časť hologramu obsahuje teda informáciu o celom objekte, a táto je v nej zavinnutá. Príkladom implikátneho poriadku môže byť aj ekonomika. Dnešná globálna ekonomika so svojími vzťahmi k štátom i organizáciám je typickým príkladom implikátneho poriadku a globálneho celophybu. Každý subjekt globálnej ekonomiky či už sa jedná o ekonomiky jednotlivých krajín alebo o korporácie, má v sebe zavinnuté základné princípy fungovania globálnej svetovej ekonomiky a každý subjekt globálnej ekonomiky tiež participuje na zmene a vývoji princíпов fungovania globálnej svetovej ekonomiky.

V implikátnom poriadku, ako uvádza Bohm, stav celku môže organizovať časti, a to nie iba silným spojením veľmi vzdialených častí, ale tiež preto, že tento stav je taký, že organizuje časti, má sám realitu, ktorá nezávisí na tom, kde tieto časti sú. Ide teda o akýsi druh synchronicity v implikátnom poriadku.

V prípade globálnej ekonomiky vidíme, že jej stav a vývoj ovplyvňuje jej jednotlivé subjekty, najmä ich štruktúru a princípy fungovania. Meniace sa princípy fungovania globálnej svetovej ekonomiky sa prejavujú v zmenách princíпов fungovania jej jednotlivých subjektov. Globálny celopohyb postupne mení celú civilizačnú realitu a vytvára civilizáciu úplne odlišnú než ako bola tá predošlá. Výstižne tento globálny celopohyb a zmenu základných princíпов fungovania ekonomiky i celej civilizácie vyjadril Toffler ako prechod spoločnosti od princíпов fungovania Druhej vlny na princípy fungovania Tretej vlny (Toffler 1980).

Organizácia ako živý organizmus

Na pochopenie procesov transformácie organizácie v informačnej spoločnosti je dôležité nazerať na organizáciu ako na živý celok. Zatiaľ čo v období industrializmu bola organizácia nazeraná, štrukturovaná a riadená ako mechanizmus, ako stroj, v informačnej spoločnosti funguje organizácia ako živý organizmus. Na začiatku 21. storočia sme svedkami rastúcej krízy manažmentu, rastúcej krízy organizácie, krízy podnikania i krízy korporácie. Vidíme zlyhávanie riadenia korporácií, a pri štúdiu literatúry pojednávajúcej o problémoch a perspektívach riadenia korporácií, vidíme zlyhávanie zabehaných tradičných schém a konceptov riadenia organizácie. Príčinou je pretrvávajúce nazeranie na organizáciu ako na stroj, ako na mechanizmus a pokusy túto organizáciu aj riadiť ako stroj. Potreba zmeny chápania organizácie ako mechanizmu na jej chápanie ako organizmu, stojí pri základoch riešenia

problémov organizácií v informačnej spoločnosti. Bývalý riadiaci pracovník firmy Royal Dutch Shell Arie de Geus navrhol koncepciu chápania korporácií ako živých, neustále sa vyvíjajúcich, učiacich sa a adaptujúcich organizmov, ktoré sa prispôbujú svojmu okoliu, zmenám prebiehajúcim v spoločnosti a civilizácii (de Geus 1988). **Arie de Geus** zhrnul svoje mnohoročné poznatky a skúsenosti v knihe **Živá spoločnosť - The Living Company**, ktorá bola publikovaná v roku 1997 (de Geus 1997).

Organizácia fungujúca ako živý organizmus je postavená na iných princípoch ako organizácia, ktorá fungovala ako mechanizmus. Tieto princípy sú potom kompatibilné s chápaním ako organizmu celej ekonomiky, tak ako to opísal vo svojich knihách americký ekonóm rakúskeho pôvodu Joseph A. Schumpeter. Schumpeter chápal celú ekonomiku ako živý neustále sa vyvíjajúci organizmus, kde vývoj prebieha na základe procesov kreatívnej deštrukcie (Schumpeter 1981).

Koncept kreatívnej deštrukcie je možné využiť aj pre pochopenie fungovania jednotlivých organizácií resp. korporácií v informačnej spoločnosti. Organizácie sa vyvíjajú na základe nepretržitých procesov kreatívnej deštrukcie, sú nútené neustále vyhľadávať nové inovácie, informácie a znalosti a tieto kombinovať v rámci svojich podsystémov, neustále obnovovať svoju štruktúru, vnútornú organizáciu, komunikovať so svetom, vymieňať si s okolím toky informácií, adaptovať sa na prebiehajúce civilizačné zmeny.

Fritjof Capra zasa nazerá na ekonomiku a jej podsystémy zo systémového pohľadu a tvrdí, že ekonomika je v zmysle systémového pohľadu živým systémom, zloženým zo živých bytostí a sociálnych organizácií v neustálej vzájomnej interakcii, ako aj v interakcii s okolitými ekosystémami, na ktorých existenčne závisia (Capra 1984).

Kevin Kelly, ktorý sa zaoberá vývojom sociálnych systémov z netradičných pohľadov, dochádza takisto k záveru, že organizácie a súčasné korporácie fungujú ako živé organizmy (Kelly 1995). Kelly svoje závery zhrnul vo svojej knihe **Mimo kontroly - Nová biológia strojov, sociálnych systémov a ekonomického sveta**, ktorú publikoval v roku 1995. Kevin Kelly tu tvrdí, že to, čo sa deje vo svete prírody, sa v mnohom zhoduje s tým, k čomu dochádza v zložitých organizačných vzťahoch. Dochádza k záveru, že namiesto toho, aby sme sa snažili podniky pochopiť pomocou nejakého industriálneho modelu - ako malé výrobné jednotky, ako samostatné subjekty, ktorých fungovanie má mechanický charakter - budeme ich musieť začať chápať ako ekologické organické systémy (Kelly 1995). Podľa Kellyho skôr alebo neskôr priemysel začne uvažovať biologicky a vo svojom počínaní sa bude riadiť v zásade biologickými princípmi.

Organizácia v procese evolúcie

Vývoj organizácie je chápaný ako evolučný proces. Organizácie sú chápané ako živé organizmy so svojimi životnými cyklami. Prechádzajú teda štádiami zrodu, rastu, vyspelosti, úpadku a zániku. Prechod k informačnej spoločnosti plus stupeň ľudského poznania umožňujú alternatívny scenár, a to vedomú transformáciu spoločnosti. Industriálna organizácia namiesto úpadku a zániku môže teda prejsť vedomou transformáciou na informačnú spoločnosť. Podmienkou je aby sa zmenila na učiacu sa spoločnosť a zmenila svoju organizačnú štruktúru v smere vývoja organizácií informačnej spoločnosti.

Životnými cyklami organizácií a špeciálne korporácií sa zaoberal vo svojich knihách **Ichak Adizes**. Urobil tak najmä v knihách **Životné cykly korporácií** a **Zvládanie zmeny** (Adizes 1988, 1992), kde tiež navrhol cesty vedomej transformácie korporácií. Životné cykly korporácií nám tiež vysvetľujú prečo niektoré korporácie nezvládajú zmenu a zanikajú. Neschopnosť pochopiť podstatu prebiehajúcej zmeny môže organizáciám spôsobovať veľké problémy. Príkladom môžu byť transformujúce sa krajiny strednej a východnej Európy, kde mnohé podniky sú rezistentné voči prebiehajúcim civilizačným zmenám a ich manažmenty akoby vyznávali industrializmus ako určitú formu náboženstva či teológie. Snaha o prispôbenie sveta zastaralej štruktúre podniku, organizácie či štátu namiesto prispôsobovania tejto štruktúry môže dokonca viesť k skráteniu životného cyklu a k predčasnému úpadku či zániku. Paradoxne tak povedľa vedomej transformácie organizácie existuje aj určitá forma vedomej samolikvidácie organizácie spojená s nepochopením prebiehajúcich civilizačných zmien.

Organizácia ako učiaci sa spoločnosť

Vo vznikajúcej informačnej spoločnosti je jednou z podmienok prežitia organizácie v meniacom sa prostredí jej fungovanie ako učiacej sa organizácie. Schopnosť učiť sa je spojená so schopnosťou adaptovať sa na meniace sa podmienky. Systémový teoretik a priekopník učiacej sa organizácie **Peter Senge** venoval teórii učiacej sa organizácie viacero svojich publikácií. Najznámejšou z nich je **Piata disciplína - Umenie a prax učiacej sa organizácie**, ktorá bola publikovaná v roku 1990 (Senge 1990). Senge v tejto knihe chápe organizáciu ako učiacu sa spoločnosť, pričom proces učenia je základnou podmienkou adaptácie organizácie na prebiehajúce civilizačné a spoločenské zmeny. Senge využíva vo svojej koncepcii učiacej sa spoločnosti **systémový prístup ako svoje hlavné metodologické východisko**. Využil však aj viacero ďalších metodologických prístupov holistického charakteru. Využíva napr. prácu **David Bohma O dialógu**, pričom David Bohm, hoci nie je ekonóm resp. teoretik manažmentu, predsa sa stal jedným z hlavných metodológov vytvárajúcej sa novej teórie organizácie aplikovateľnej na podmienky informačnej spoločnosti. Učiacou sa organizáciou sa zaoberal taktiež **Arie de Geus** ešte počas svojho pôsobenia u Royal Dutch Shell. Na význam učiacej sa spoločnosti upozorňoval už vo svojom článku **Plánovanie ako učenie**, ktorý

publikoval v roku 1988 (de Geus 1988). De Geus tvrdí, že schopnosť učiť sa rýchlejšie ako konkurencia bude možno jedinou konkurenčnou výhodou. Pretože je svet čoraz viac vzájomne prepojený a podnikanie sa stáva stále viac komplexnejším a dynamickejším, práca sa musí stať viac učenlivejšou (de Geus 1988). Podľa de Geusa stála adaptácia a rast v meniacom sa podnikateľskom prostredí sú závislé od schopnosti inštitúcie učiť sa, čo je proces, pri ktorom tímy vedúcich pracovníkov menia svoje spoločne zdieľané myšlienkové schémy o spoločnosti, jej trendoch a svojej konkurencii. Z tohoto dôvodu de Geus považuje plánovanie za učenie sa a plánovanie spoločnosti za inštitucionálny proces osvojovania si nových poznatkov (de Geus 1988).

Organizácia ako dynamický systém

V informačnej spoločnosti je organizácia chápaná ako dynamická, neustále sa vyvíjajúca, prispôsobujúca a učiac sa štruktúra. Statické chápanie ekonomiky a organizácie v industriálnej spoločnosti je v informačnej spoločnosti nahradené dynamickým chápaním ekonomiky a organizácie. Organizačná zmena je bežnou súčasťou života organizácie. Zmena je dokonca predpokladom prežitia príp. vedomej transformácie organizácie na meniace sa resp. zmenené podmienky.

Organizácia ako otvorený systém

Tak ako je informačná spoločnosť otvorenou spoločnosťou, musí ňou byť aj každá jednotlivá organizácia. Neustála výmena informácií s okolím vyžaduje aby organizácia fungovala ako otvorený systém. Otvorenosť organizácie je tiež predpokladom schopnosti adaptácie, učenia a transformácie na základe vonkajších podnetov.

Sieť ako základná organizačná štruktúra

Sieťová organizácia sa stáva hlavnou organizačnou štruktúrou informačnej spoločnosti. Siete postupne nahrádzajú klasické industriálne hierarchie. Vzniká sieťová organizácia ekonomiky, spoločnosti i civilizácie. Do sietí sa transformujú podniky, náboženské organizácie, neziskové organizácie i komunity. Jednotlivec sa stáva súčasťou sietí rôzneho druhu i zamerania. Technologické siete obopínajú zemeguľu. Najdokonalejšou a najznámejšou sieťou sa stala celosvetová pavučina (World Wide Web) siete Internet.

Sieťová organizácia je vo vzrastajúcej miere predmetom výskumu najmä spoločenských vedcov. Sociológ **Manuel Castells** píše o sieťovej spoločnosti (Network Society) (Castells 1986, 1987), **Jessica Lipnacková** a **Jeffrey Stamps** o veku sietí (Lipnack, Stamps 1982, 1988), **Don Tapscott** o sieťovej ekonomike (Tapscott 1986) a sieťovej inteligencii (Tapscott 1986), **Kevin**

Kelly o sieťovej ekonomike (Kelly 1996), **Francis Fukuyama** o sieťovej organizácii (Fukuyama 1999).

Podľa **Esther Dysonovej**, autorky knihy **Release 2.1 - Vízia života v digitálnom veku**, sieť má nasledujúce vlastnosti a charakteristiky (Dyson 1998):

- **Sieť neexistuje vo vzduchoprázdne. Je zaujímavá preto, lebo ju ľudia používajú pre komunikáciu, podnikanie, oznamovanie myšlienok, a nie ako akýsi záhadný útvar sám o sebe.**
- **Sieť je účinným nástrojom na zapojenie miestnych ekonomík do globálnej ekonomiky a získanie miesta na slnku.**
- **Sieť uberie moc centrálnym vládam, hromadným oznamovacím prostriedkom i veľkým podnikom. Už v súčasnosti siaha ďaleko za hranice štátov, stiera ich a skracaje vzdialenosti. Funguje v reálnom čase, pritom však uľahčuje vzájomnú komunikáciu ľudí z rôznych časových pásiem.**
- **Sieť dáva jedincom moc, ktorá naháňa strach. Vďaka obrovským možnostiam využívať svoje práva, alebo ich zneužívať, budú musieť jednotlivci niesť väčšiu zodpovednosť za svoje vlastné činy a za svet, ktorý tvoria.**
- **Najvýznamnejším štrukturálnym dopadom siete je decentralizácia. Pripojenie vecí ani ľudí už nezávisí na centre. Decentralizácia znamená rozdelenie nás do malých skupín. V niektorých z nich môže vládnuť väčšina, v iných sa riadia konsenzom, v ďalších môže pravidlá stanoviť obchodná organizácia alebo diktátor. Avšak na Sieti majú ľudia možnosť odísť, keď sa im pravidlá nepáčia.**
- **Sieť mení pomer síl medzi podnikmi, pretože vďaka nej mizne celá rada možností úspor z rozsahu a zvyšuje sa význam na úkor uniformity.**
- **Sieť mení pomer síl medzi zamestnávateľmi a zamestnancami. Tí sú schopní ľahšie nájsť zamestnanie na trhu, kde sa lepšie zladuje ponuka s dopytom.**
- **Sieť mení pomer síl medzi hromadnými oznamovacími prostriedkami a ich poslucháčmi a divákmi, pretože títo môžu hovoriť nielen s médiami, ale aj medzi sebou navzájom.**

- **Sieť je zároveň globálna i decentralizovaná a sama o sebe je medzinárodná.**
- **Sieť je živnou pôdou pre vznik obrovského množstva komunit, ktoré si sami určujú svoje zákony a svoje pravidlá.**

Americký politológ **Francis Fukuyama** popisuje vzrast sieťových organizácií vo svojej knihe **Veľký rozvrat (Great Disruption)**, ktorú publikoval v roku 1999. Podľa Fukuyamu najdôležitejšou zmenou posledných rokov je rozvoj plošných alebo sieťových organizácií namiesto centralizovaných hierarchických byrokracií. Fukuyama tvrdí, že zatiaľ čo odborníci na manažment túto zmenu úspešne popisujú a pomáhajú ju uvádzať do života, často nedokážu porozumieť jej paradoxnej podstate. **Networking nahrádza formálne pravidlá a organizácie neformálnymi.**

Centralizované autoritárske spoločnosti upadajú podľa Fukuyamu z rovnakého dôvodu, z akého dospeli k pádu autoritárske štáty. Nedokážu zaochádzať s informačnými požiadavkami čím ďalej komplexnejšieho sveta, v ktorom pôsobia (Fukuyama 1999). Fukuyama tvrdí, že nie je náhoda, že sa hierarchie dostali do problémov práve vo chvíli, keď sa spoločnosti po celom svete transformujú z industriálnej na high-tech formy výroby, založené na informáciach.

Sieť podľa Fukuyamu predstavuje vzťah dôvery vo vnútri skupiny, ktorej jednotliví členovia zdieľajú neformálne normy alebo hodnoty nad rámec tých, ktoré sú nevyhnutné k bežným trhovým transakciám. Networking sa líši od trhu, pretože siete sú definované svojimi zdieľanými normami a hodnotami. To znamená, že **ekonomická výmena vo vnútri siete bude prebiehať na inom základe než ekonomické transakcie na trhu** (Fukuyama 1999).

Na druhej strane sa siete líšia od hierarchie, pretože sú založené na zdieľaných neformálnych normách, a nie na formálnej autorite. Sieť chápaná v tomto zmysle môže koexistovať s formálnou hierarchiou. Dôležitosť sociálneho kapitálu v hierarchickej organizácii môže byť chápaná podľa toho, ako sa po nej pohybujú informácie. Jednotlivec vo vnútri organizácie sa snaží maximalizovať svoju moc v porovnaní s ostatnými. Každý, kto pracoval v hierarchicky usporiadanej spoločnosti vie, že tu prebieha neustály boj medzi nadriadenými a podriadenými o kontrolu nad informáciami. Siete, definované ako skupiny, ktoré zdieľajú neformálne normy a hodnoty, sú dôležité preto, lebo vytvárajú alternatívne informačné kanály smerom do organizácie a vo vnútri organizácie. Priatelia väčšinou nebazirujú na svojich právach na ochranu intelektuálneho majetku, keď sa navzájom delia o informácie, a preto sa ušetria náklady na nákup informácie. Neformálne, dokonca priateľské vzťahy teda zjednodušujú a uvoľňujú tok informácií vo vnútri organizácie (Fukuyama 1999).

Sociálny kapitál je kľúčový pre riadiace kádre vysokokvalifikovaných robotníkov, ktorí zaobchádzajú so zložitými, neohraničenými, utajovanými

znalosťami a procesmi, alebo s takými, ktoré sú ťažko oznámiteľnými. Organizácie od univerzít po strojárenské, účtovnícke a architektonické firmy sa obyčajne nesnažia ovládať svojich zamestnancov detailnými byrokratickými pravidlami a štandardnými prevádzkovými procedúrami (Fukuyama 1999).

Neformálne siete sú kľúčové pre rozvoj technológie z viacerých dôvodov. Veľká časť znalostí je mlčky zdieľaná a nemôžu byť ľahko zredukované na komoditu, ktorá sa dá predávať a kupovať na trhu intelektuálneho vlastníctva. Mimoriadna komplexnosť základných technológií systémovo integračných procesov znamená, že dokonca ani tie najväčšie spoločnosti nedokážu generovať adekvátne technické znalosti pod vlastnou strechou (Fukuyama 1989).

Zatiaľ čo k transféru technológií medzi spoločnosťami dochádza prostredníctvom fúzií, akvizícií, cross-licencovania, literatúra o rozvoji technológií v Silicon Valley zdôrazňuje neformálnu podstatu veľkej časti miestneho výskumu a vývoja. Sociálny kapitál vytvorený takýmito neformálnymi spoločenskými sieťami umožňuje, aby sa v Silicon Valley dosahovalo takých výsledkov vo výskume a vývoji, aké nie sú možné vo veľkých, vertikálnych integrovaných skupinách (Fukuyama 1999).

Organizácia je riadená víziou a je organizovaná na princípoch swarmingu

V informačnej spoločnosti vzniká nová forma organizovania resp. organizácie tzv. swarming (organizovanie do roja), kedy jednotlivé podštruktúry organizácie nie sú riadené a koordinované priamo, ale prostredníctvom spoločnej vízie. Podstata a princípy swarmingu sú v súčasnej dobe predmetom intenzívneho skúmania. Medzi prvými sa zaoberal swarmingom **Kevin Kelly** vo svojej knihe **Mimo kontroly** (Kelly 1994). Swarmingom sa zaoberajú tiež americkí vojenský futurológovia **John Arquilla a David Ronfeldt** v knihe **Swarming a budúcnosť konfliktu** (Arquilla, Ronfeldt 2001), výskumníci **Santa Fe Institute** a **Howard Rheingold** vo svojej knihe **Chytré davy - Smart Mobs** (Rheingold 2002). Swarming je považovaný za najvyspelejšiu formu organizácie, ktorá je vysoko sofistikovaná a, ktorá sa predpokladá u rôznych teroristických organizácií typu Al Kajda. Dajú sa predpokladať veľké perspektívy tejto formy organizácie v pokročilejších štádiách informačnej spoločnosti.

Organizácia má svoju včeliu myseľ

Vyspelejšie formy organizácie sú spojené s tým, čo Kevin Kelly nazýva včelia myseľ. Je to určitá forma emergentného riadenia, kde vedenie nie je zamerané na kontrolu, ale naznačuje či ukazuje konkrétny cieľ. Predpokladá víziu budúcnosti alebo sa snaží víziu budúcnosť predvídať (Kelly 1994). Vedenie organizácie miesto toho aby sa pokúšalo držať vlastnoručne kormidlo tejto

organizácie, snaží sa hľadiť do budúcnosti a opisovať, čo vidí pred sebou, a potom to tak jasne opísať, aby tomu porozumela nižšia úroveň. Táto nižšia úroveň potom môže sama nastaviť kormidlo žiadúcim smerom. Včelia myseľ je spojená so swarmingom a jej perspektívy sa dajú predpokladať v pokročilejších štádiách informačnej spoločnosti.

Organizácia mení správanie na báze stigmergie

Stigmergia je zmenou správania, ktorá je reakciou na zmeny prostredia. Samoorganizácia prebieha ako reakcia na zmeny prostredia, pričom neexistuje priama koordinácia alebo riadenie a správanie je organizované a koordinované meniacim sa prostredím. V ekonomike sa zmeny prostredia dajú identifikovať napr. prostredníctvom indikátorov. Organizácie potom reagujú napr. na zmeny úrokovej miery, miery inflácie alebo rastu HDP.

Organizácia je charakteristická rastúcou inteligenciou

Organizačné formy informačnej spoločnosti sú charakteristické neustále rastúcou inteligenciou. Rast tejto inteligencie je spojený s vlastnosťami modernej informačnej technológie, ktorá umožňuje vzrast vnútornej inteligencie plus vzrast sieťovej inteligencie následkom prepájania jednotlivých inteligentných organizácií do sietí. Diskutuje sa tiež o možnosti vytvárania vlastného vedomia, vlastnej mysle či vlastnej inteligencie siete. Uvažuje sa o vzniku **singularity** tzn. určitej formy umelej inteligencie (Vernor Vinge) resp. sa uvažuje s vytváraním umelej vlastnej mysle (The Millennium Project). **Don Tapscott** hovorí o veku sieťovej inteligencie. Samotný design organizácie resp. jej vnútorné usporiadanie resp. jej štruktúra budú obsahovať určitú formu vnútornej inteligencie. Rozvinutejšie štádia informačnej spoločnosti predpokladajú vzrast organizačnej inteligencie spolu so vzrastom úlohy informácií ako zdroja rozvoja i ako štruktúrotvorného faktoru.

Kreativita je predpokladom rozvoja organizácie

Základným predpokladom rozvoja organizácie v informačnej spoločnosti je kreativita spojená so schopnosťou hľadať, používať a generovať informácie. Zisk je v rozhodujúcej miere generovaný kreativitou. Vyššia kreativita umožňuje viac zisku. Zisk sa nedosahuje na úkor druhého. Trhová ekonomika informačnej spoločnosti bude založená na generovaní zisku kreativitou namiesto dosahovania zisku na úkor druhého (Wristen 1996). Moderné organizácie, informačné spoločnosti budú charakterizované kokreovaním resp. kokreativitou čiže spoluprácou na spoločnej kreativite (Maynard, Mehrtens 1994). Prechod na

kreativitu ako hlavný zdroj generovania zisku bude spojený so znižovaním úlohy tieňovej ekonomiky v spoločnosti.

Vznikajú kolaboratívne siete

Sieťová forma organizácie umožňuje zdieľanie zdrojov, informácií, znalostí a vzájomnú spoluprácu na iných organizačných základoch ako v období industriálnej spoločnosti. Vznikajú kolaboratívne resp. spolupracujúce siete, ktoré umožňujú pružné spájanie a synergiu jednotlivých účastníkov. Vznik kolaboratívnych čiže spolupracujúcich sietí bude podporovať vzájomný rozvoj organizácií. Siete budú vzájomne prepájané do uzlov a začnú vznikať tzv. transinštitúcie čiže vzájomné prepojenie rôznych sietí príp. sietí a hierarchií. Ako správne postrehol Fritjof Capra evolúcia už nebude nazeraná ako boj o prežitie a víťazstvo silnejšieho, ale ako kooperatívny tanec, ktorého hnacou silou je tvorivosť a neustála inovácia. Kolaboratívne siete budú umožňovať ľahší a rýchlejší prístup k informáciám, rýchlejšiu disipáciu a difúziu potrebných informácií, zdieľanie zdrojov a hodnôt a lepšie uspokojovanie vlastných potrieb pri rovnakom využití zdrojov.

Literatúra

- [1] Adizes, Ichak: Corporate Lifecycles. How and Why Corporations Grow and Die and What to Do About It. Prentice Hall Press, 1988
- [2] Adizes, Ichak: Mastering Change. The Power of Mutual Trust and Respect in Personal Life, Family Life, Business and Society. 1992
- [3] Adizes, Ichak: The Pursuit of Prime. Maximize Your Company's Success with the Adizes Programm. 1996
- [4] Alberts, David S., Garstka, John, J., Stein, Frederick P.: Network Centric Warfare. Developing and Leveraging Information Superiority. 2nd Edition. Revised. Washington, D.C.: DoD Command and Control Research Program, Washington, D.C. 2000
- [5] Allee, Verna: The Knowledge Evolution. Expanding Organizational Intelligence. Butterworth-Heinemann, 1977
- [6] Allee, Verna: The Future of Knowledge. Increasing Prosperity Through Value Networks. Elsevier and Technology Books, 2002
- [7] Arquilla, John, Ronfeldt, David (editors): In Athena's Camp. Preparing for Conflict in the Information Age. Foreword by Alvin and Heidi Toffler. Santa Monica, CA: National Defense Research Institute, RAND, 1997
- [8] Arquilla, John, Ronfeldt, David: Networks and Netwars. Santa Monica, CA: RAND, 2001
- [9] Arquilla, John, Ronfeldt, David: Swarming and the Future of Conflict. Santa Monica, CA: RAND, 2001
- [10] Arquilla, John, Ronfeldt, David: Looking Ahead: Preparing for Information Age Conflict. In: Arquilla, John, Ronfeldt, David (editors) : In Athena's Camp. Preparing for Conflict in the Information Age. Foreword by Alvin and Heidi Toffler. Santa Monica, CA: National Defense Research Institute, RAND, 1997
- [11] Atkinson, Simon Reay, Moffat, James: The Agile Organization. From Informal Networks to Complex Effects and Agility. Information Age Transformation Series. Washington, D.C.: Department of Defense (DoD) Command and Control Research Program (CCRP), 2005

- [12] Barabasi, Alberto-Laszlo: *Linked. How Everything Is Connected to Everything Else and What It Means*. Perseus Books Group, 2002
- [13] Beck, Don, Cowan, Christopher: *Spiral Dynamics. Mastering Values, Leadership and Change*. Blackwell Publishers, 1995
- [14] Bohm, David: *Wholeness and the Implicate Order*. London: Routledge and Kegan Paul, 1980
- [15] Bohm, David: *Thought as a System*. London, New York: Routledge, 1995
- [16] Bonabeau, Eric, Dorigo, Marco, Theraulaz, Guy: *Swarm Intelligence. From Natural to Artificial Systems*. Oxford, New York: Santa Fe Institute in the Science of Complexity. Oxford University Press, 1999
- [17] Bonabeau, Eric, Theraulaz, Guy: *Swarm Smarts*. *Scientific American*, March 2000
- [18] Bonabeau, Eric, Meyer, Christopher: *Swarm Intelligence. A Whole New Way to Think About Business*. *Harvard Business Review*, May 2001
- [19] Capra, Fritjof: *The Turning Point. Science, Society and the Rising Culture*. London: Flamingo, 1982
- [20] Castells, Manuel: *The Informational City. Information Technology, Economic Restructuring, and the Urban-Regional Process*. Oxford: Blackwell Publishers, 1989
- [21] Castells, Manuel: *The Rise of Network Society. The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume I*. Oxford, Massachusetts: Blackwell Publishers, Inc., 1996
- [22] Castells, Manuel: *The Power of Identity. The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume II*. Massachusetts, Oxford: Blackwell Publishers, Inc., 1997
- [23] Castells, Manuel: *End of Millennium. The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume III*. Massachusetts, Oxford: Blackwell Publishers, Inc., 1998
- [24] Cebrowski, Arthur K., Garstka, John J.: *Network-Centric Warfare: Its Origine and Future*. *Proceedings Magazine*, January Issue 1998

- [25] Davidow, William H., Malone, Michael S.: The Virtual Corporation. Structuring and Revitalizing Corporation for 21st Century, 1992
- [26] Davis, Stan, Davidson, Bill: 2020 Vision. Transform Your Business Today to Succeed in Tomorrow's Economy. New York: A Firestone Book, 1991
- [27] Davis, Stan, Davidson, Bill: Vize roku 2020. Praha: Národní informační centrum České republiky, 1995
- [28] DeAngelis, Stephen: The New Map and the Enterprise Resilience Response. Enterra Solutions, 2005
- [29] DeAngelis, Stephen: Achieving Enterprise Resilience – Lessons from London. Enterra Solutions, 2005
- [30] DeAngelis, Stephen: From Worldcom to World-Class. A resilient Approach to Compliance. Enterra Solutions, 2005
- [31] De Geus, Arie: The Living Company. Habits for Survival in a Turbulent Business Environment. Harvard Business School Publishing, 1997
- [32] Drucker, Peter F.: Management. Budoucnost začíná dnes. Praha: Management Press, 1992
- [33] Drucker, Peter F.: Postkapitalistická společnost. S předmlouvou autora k českému vydání. Praha: Management Press, 1993
- [34] Drucker, Peter F.: Inovace a podnikavost. Praxe a principy. Praha: Management Press, 1993
- [35] Drucker, Peter F.: Cestou k zítřku. Management pro 21.století. Praha: Management Press, 1993
- [36] Drucker, Peter F.: Věk diskontinuity. Obraz měnící se společnosti. S novou předmlouvou autora. Praha: Management Press, 1994
- [37] Drucker, Peter F.: Řízení v turbulentní době. Praha: Management Press, 1994
- [38] Drucker, Peter F.: Nové reality. Praha: Management Press, 1995
- [39] Drucker, Peter F.: Svědkem bouřlivého času. Ekonomika - politika - lidé. Management Press, Praha 1996

- [40] Drucker, Peter F.: Výzvy managementu pro 21.století. Praha: Management Press, 2000
- [41] Dyson, Esther: Release 2.1. Vize života v digitálním věku. Praha: Management Press, Softwarové noviny, 2001
- [42] Edwards, Sean J. A.: Swarming on the Battlefield. Past, Present, and Future. Santa Monica, CA: RAND, 1998
- [43] Edwards, Sean J. A.: Swarming and the Future of Warfare. Santa Monica, CA: RAND, 2005
- [44] Fukuyama, Francis, Shulsky, Abram: The „Virtual“ Corporation and Army Organization. Santa Monica, CA: Arroyo Center, RAND, 1997
- [45] Fukuyama, Francis: The Great Disruption. Human Nature and the Reconstitution of Social Order. New York: The Free Press, 1999
- [46] Fukuyama, Francis, Wagner, Caroline S.: Information and Biological Revolutions. Global Governance Challenges - Summary of a Study Group. Santa Monica, CA: RAND, 2000
- [47] Fukuyama, Francis, Shulsky, Abram: Military Organization in the Information Age: Lessons from the World of Business. In: Khalilzad, Zalmay, White, John P. (editors): Strategic Appraisal. The Changing Role of Information in Warfare. Foreword by Andrew W. Marshall. Santa Monica, CA: RAND, 1999
- [48] Gibson, Rowan (editor): Nový obraz budoucnosti. Praha: Management Press, 1998
- [49] Gilder, George: Microcosm. The Quantum Revolution in Economics and Technology. New York: A Touchstone Book, 1989
- [50] Gregorio, Joe: Stigmergy and the World-Wide Web. BitWorking, 2005
- [51] Henderson, Hazel: The Politics of the Solar Age. Alternatives to Economics. Doubleday, New York: Anchor, 1981
- [52] Henderson, Hazel: Paradigms in Progress. Life Beyond Economics. Indianapolis: Knowledge Systems, Inc., 1991

- [53] Henderson, Hazel: Building a Win-Win World. Life Beyond Global Economic Warfare. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, Inc., 1996
- [54] Hewitt, Hugh: Blog. Understanding the Information Reformation That's Changing Your World. Why You Must Know How the Blogosphere is Smashing the Old Media Monopoly and Giving Individuals Power in the Marketplace of Ideas. Nashville, Tennessee: Thomas Nelson, Inc., 2005
- [55] Hock, Dee: Birth of the Chaordic Age. Berrett-Koehler Publishers, Inc. 1999
- [56] Hock, Dee: The Chaordic Organization. San Francisco, CA: Berrett-Koehler Communications, Inc., 2000
- [57] Hock, Dee: One from Many. VISA and the Rise of Chaordic Organization. Foreword by Peter Senge. Berrett-Koehler Publishers, 2005
- [58] Hock, Dee: The Birth of the Chaordic Century: Out of Control and Into Order. Part 1, 1997
- [59] Hock, Dee: The Birth of the Chaordic Century: Out of Control and Into Order. Part 2, 1997
- [60] Hock, Dee: The Art of Chaordic Leadership. Leader to Leader, No. 15 Winter 2000
- [61] Johanson, Robert, Swigart, Rob: Upsizing the Individual in the Downsized Organization. Managing in the Wake of Reengineering, Globalization, and Overwhelming Technological Change. Addison-Wesley Publishing Co., 1994
- [62] Kelly, Kevin: Out of Control. The New Biology of Machines, Social Systems and the Economic World. Reading: Addison-Wesley Publishing Company, 1994
- [63] Kelly, Kevin: New Rules for the New Economy. 10 Radical Strategies for a Connected World. New York: Viking Penguin, 1998
- [64] Kelly, Kevin: New Rules for the New Economy: Twelve Dependable Principles for Thriving in a Turbulent world. In: Wired. September 1997
- [65] Kiuchi, Tachi: What I Learned in the Rainforest. Sacramento, CA: The Future 500, Global Futures, 1997

- [66] Kiuchi, Tachi, Shireman, Bill: What We Learned in the Rainforest. Business Lessons from Nature. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, Inc., 2003
- [67] Lipnac, Jessica, Stamps, Jeffrey: Networking. The First Report and Directory. Doubleday and Company, 1982
- [68] Lipnack, Jessica, Stamps, Jeffrey: The Age of Network. Organizing Principles for the 21st Century. 1994
- [69] Masuda, Yoneji: The Information Society as the Post-Industrial Society. Tokyo: Japan Institute for the Information Society, 1980
- [70] Maynard, Herman Bryant, Jr., Mehrtens, Susan E.: The Fourth Wave. Business in the 21st Century. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, 1993
- [71] Moffat, James: Complexity and Network Centric Warfare. Washington, D.C.: DoD Command and Control Research Program, D.C. 2003
- [72] Naisbitt, John: Megatrends. New York: Warner Books, 1984
- [73] Naisbitt, John: Re-Inventing the Corporations. Transforming Your Job and Your Company for the New Information Society. New York: Warner Books, 1987
- [74] Naisbitt, John, Aburdene, Patricia: Megatrends 2000. Ten New Directions for the 1990's. New York: William Morrow and Company, Inc., 1990
- [75] Naisbitt, John: Global Paradox. The Bigger the World Economy, the More Powerful Its Smallest Players. New York: William Morrow and Company, Inc., 1994
- [76] Naisbitt, John: Megatrends Asia. Eight Asian Megatrends That Are Reshaping Our World. New York: Simon and Schuster, 1996
- [77] Naisbitt, John, Aburdene, Patricia: Megatrendy 2000. Desat' nových smerov na devät'desiate roky. Bratislava: Bradlo, 1992
- [78] Negroponte, Nicholas: being digital. New York: Alfred A. Knopf, 1995
- [79] Prigogine, Ilya, Stengers, Isabelle: Order out of Chaos. Man's New Dialogue with Nature. London: Heinemann, 1994

- [80] Renesch, John (eds.): *New Traditions in Business. Spirit and Leadership in the 21st Century*. San Francisco: Berrett-Koehler, 1992
- [81] Renesch, John: *The Conscious Organization*. New Leaders Press, 2000
- [82] Renesch, John, Allee, Verna: *Elegant Solutions. The Power of Systems Thinking*. New Readers Press, 2000
- [83] Ronfeldt, David: *Tribes, Institutions, Markets, Networks. A Framework About Societal Evolution*. Santa Monica, CA: RAND, 1996
- [84] Senge, Peter M.: *The Fifth Discipline. The Art and Practice of the Learning Organization*. Doubleday and Company, Inc. 1994
- [85] Sheffi, Yossi: *Resilient Enterprise. Overcoming Vulnerability for Competitive Advantage*. The MIT Press, 2005
- [86] Schumpeter, Joseph Alois: *Teória hospodárskeho vývoja*. Bratislava: Pravda, 1987
- [87] Stamps, Jeffrey: *Holonomy. A Human System Theory*. Intersystem Publications, 1980
- [88] Surowiecky, James: *The Wisdom of Crowds. Why the Many Are Smarter than the Few and How Collective Wisdom Shapes Business, Economics, Societies, and Nations*. New York: Doubleday, 2004
- [89] Tapscott, Don: *The Digital Economy. Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence*. New York: McGraw-Hill, 1996
- [90] Tapscott, Don: *Digitální ekonomika. Naděje a hrozby věku informační společnosti*. Brno: Computer Press, 1999
- [91] Thurow, Lester: *The Future of Capitalism. How Today's Economic Forces Shape Tomorrow's World*. New York: William Morrow and Co., 1996
- [92] Toffler, Alvin: *Future Shock*. New York: Bantam Books, 1990
- [93] Toffler, Alvin: *The ECO-SPASM Report*. New York: A Bantam Books, 1975
- [94] Toffler, Alvin: *The Third Wave*. New York: Bantam Books, 1990

[95] Toffler, Alvin: Powershift. Knowledge, Wealth and Violence at the Edge of the 21st Century. New York: Bantam Books, 1990

[96] Toffler, Alvin and Heidi: Foreword: The New Intangibles. In: Arquilla, John, Ronfeldt, David (editors) : In Athena's Camp. Preparing for Conflict in the Information Age. Foreword by Alvin and Heidi Toffler. Santa Monica, CA: National Defense Research Institute, RAND, 1997

[97] Zuboff, Shosana: In the Age of Smart Machine. The Future of Work and Power. Perseus Publishing, 1988

[98] Zuboff, Shosana, Maxmin, James: The Support Economy. Why Corporations are Failing Individuals and the Next Episode of Capitalism. Viking Press, 2002

[99] Wriston, Walter: Twilight of Sovereignty. How the Information Revolution is Transforming our world. New York: Charles Scribner's Sons, 1992

[100] 21st Century Organization: Reconciling Control and Emopwerment. 1995 Corporate Associates Program and Outlook Project Report. 1995